

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**SALİM NİZAM'IN ROMAN VE HİKAYELERİNDE
HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

MAHİR ÇAKMAK

195061009

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Berna AYAZ

Bandırma 2022

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

SALİM NİZAM'IN ROMAN VE HİKAYELERİNDE
HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

MAHİR ÇAKMAK
195061009

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Berna AYAZ

Bandırma 2022

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (30/06/2022)

ÖZET

SALİM NİZAM’IN ROMAN VE HİKAYELERİNDE HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

Mahir ÇAKMAK

Halk kültürü unsurları bir toplumun bütünlüğünü ve beraberliğini oluşturan kültürel bellek kodlarını oluşturmaktadır. Bireylerin ve toplumların yaşamlarını oluşturan bütünsellik anılarıdır. Anıları oluşturan unsurlar ise birlikte paylaşımda bulundukları anlarda gizlidir. Bir toplum için bu anlar inanış, düşünüş ve yaşayış kalıplarında bulunmaktadır.

Bu çalışmada Balıkesir’in Gönen ilçesinde doğup büyüyen ve yazarlık hayatını da yine Gönen’de sürdüren Salim Nizam’ın roman ve hikayeleri halk kültürü unsurları bakımından incelenmiştir. Salim Nizam’ın eserlerinde Bandırma, Gönen ve Manyas’ın sahip olduğu göçmen kültürünün izleri bulunmaktadır. Yazarın eserlerinde anonim halk edebiyatı, tasavvuf edebiyatı, inanış ve uygulamalar, hayatın geçiş aşamaları, dönemin sosyal yaşamından örnekler yoğun biçimde kullanılmıştır. Bu unsurlar bugün bölgede yaşamaya da devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Salim Nizam, roman, hikâye, halk kültürü, inanış.

ABSTRACT

FOLK CULTURE ELEMENTS IN SALİM NİZAM'S NOVELS AND STORIES

Mahir ÇAKMAK

Folk culture elements form the cultural memory codes that constitute the integrity and unity of a society. It is the memories of integrity that make up the lives of individuals and societies. The elements that make up the memories are hidden in the moments shared together. These moments are found in belief, thinking and living patterns for a society.

In this study, the novels and stories of Salim Nizam, who was born and raised in Gönen district of Balıkesir and continued his writing life in Gönen, were examined in terms of folk culture elements. There are traces of the immigrant culture of Bandırma, Gönen and Manyas in Salim Nizam's works. Anonymous folk literature, sufi literature, beliefs and practices, transitional stages of life, examples from the social life of the period were used extensively in the author's works. These elements continue to live in the region today.

Keywords: Salim Nizam, novel, story, folk culture ,belief.

ÖNSÖZ

Kültürün pek çok tanımı olmakla birlikte yaşama dair her şeyin kültürü oluşturduğunu söylemek mümkündür. Toplumlari kalabalik olmaktan ulus olma düşüncesine iten sahip olduklari kültürleridir. Kültür, bir ulusun toplumsal hafızasıdır. Toplumun sahip olduğu kültür unsurlari edebiyatlarına yansımaktadır. Toplamların yaşadıkları olayların yansımalarını edebi ürünlerde görmek tabii bir olaydır.

Bu çalışmada Balıkesir-Gönen ilçesinde doğup büyüyen ve eserlerinde Gönen-Bandırma-Manyas’a ait folklor unsurlarını başarılı bir şekilde kullandığını düşündüğümüz Salim Nizam’ın roman ve hikayeleri halkbilimsel unsurlar bakımından değerlendirilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Salim Nizam’ın yaşamı, eserleri ve edebi anlayışı ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Salim Nizam’ın “Hikaye ve Romanlarında Halkbilimi Unsurları”, üçüncü bölümde ise “Salim Nizam’ın Hikaye ve Romanlarında Halk Edebiyatı” Unsurları incelenmiştir. Salim Nizam’ın hikaye ve romanlarında Balıkesir-Gönen-Bandırma ve Manyas’ın halk kültürü unsurlarını kullanması bölgenin yaşayan kültürünün izlerini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmanın oluşmasında desteklerini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Berna AYZA’a, hikaye ve romanlarını çalışmama izin ve destek veren kıymetli yazar Salim NİZAM’a, vakitlerinden çaldığım aileme teşekkür ederim.

Mahir ÇAKMAK

Bandırma 30/06/2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK BEYAN	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
SALİM NİZAM'IN YAŞAMI, ESERLERİ VE EDEBİ ANLAYIŞI	2
1.1. Yaşamı	2
1.2. Ödülleri	4
1.3. Edebiyat ve Sanat Anlayışı	5
1.4. Romanları ve Özetleri	19
1.4.1. Sisli Göl	19
1.4.2. Senin İçin Enginar Sakladım	21
1.4.3. Son Kazak Kocagöl	22
1.4.4. Kırmızı Minibüs	24
1.4.5. Ömrüm Uzaklarda Azalmasın	27
1.6. HİKÂYE KİTAPLARI	29
1.6.1. Elma Kuşları	29
1.6.2. Köy Saatçisi	29
1.6.3. Leylekli Konak	29
İKİNCİ BÖLÜM	30
SALİM NİZAM'IN ROMANLARINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI	30
2.1. Geçiş Dönemi	30
2.1.1. Doğum	30
2.1.2. Evlilik	35
2.1.2.1. Kız İsteme	36
2.1.2.2. Gelin Hamamı	37

2.1.2.3. Düğün	37
2.1.3. Ölüm.....	39
2.1.3.1. Defin Öncesi	39
2.1.3.2. Defin ve Defin Sonrası	43
2.2. Halk İnanışlarıyla İlgili Unsurlar	46
2.2.1. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	46
2.2.2. Bitkilerle İlgili İnanışlar	49
2.2.3. Tabiatüstü Varlıklarla İlgili İnanmalar	52
2.2.3.1. Cin	52
2.2.3.2. Peri	54
2.2.3.3. Şeytan.....	54
2.2.5. Büyüyle İlgili İnanmalar	55
2.2.6. Uğur, Uğursuzluk, Bereketle İlgili İnanmalar.....	60
2.2.7. Falla İlgili İnanışlar	61
2.2.8. Muska, Nazar Okuma, Ocaktan Çekme, Kurşun Dökmeye İlgili İnanışlar	62
2.2.9. Hristiyanlıkla İlgili İnanışlar.....	63
2.2.10. Rüya İlgili İnanmalar.....	65
2.2.11. Din Büyükleriyle İlgili İnanışlar	65
2.3. Halk Mutfağı.....	67
2.4. Halk Sanatları ve Zanaatları (Meslekler)	73
2.5. Halk Mimarisi	75
2.6. Halk Meteorolojisi.....	76
2.7. Halk Hekimliği	77
2.8. Giyim-Kuşam	81
2.9. Çocuk Oyunları	82
2.10.Törens el Uygulamalar	83
2.10.1. Dini Törenler	83
2.10.2. Bayram Kutlamaları.....	84
2.10.3. Hıdırellez	86
2.11. Sanal Akrabalık.....	86
2.12. Sosyal Hayat	87
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	90
SALİM NİZAM'IN ROMANLARINDA HALK EDEBİYATI UNSURLARI	90
3.1. Anonim Halk Edebiyatı.....	90
3.1.1. Manzum ürünler	90

3.1.1.1. Mani	90
3.1.1.2. İlahi.....	94
3.1.2. Mensur Ürünler.....	95
3.1.2.1. Efsane.....	95
3.1.3. Kalıplaşmış sözler	98
3.1.3.1. Atasözü.....	98
3.1.3.2. Deyim	100
3.1.3.3. Lakap	102
3.1.3.4. Argo.....	103
3.2. Tasavvufi Halk Edebiyatı	104
3.3. Halk Ağzı Özellikleri	105
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	109

KISALTMALAR

E.K	: Elma Kuşları
K.M	: Kırmızı Minübüs
K.S.	: Köy Saatçisi
L.K	: Leylekli Konak
Ö.U. A	: Ömrüm Uzaklarda Azalmasın
S.G	: Sisli Göl
S.İ.E.S	: Senin İçin Enginar Sakladım
S.K.K	: Son Kazak Kocagöl
Vb.	: Ve Benzeri

GİRİŞ

Halk kültürünü oluşturan unsurlar toplumların inanış, düşünüş ve yaşayış şekilleri etrafında oluşmaktadır. Toplumun edebi ürünleri de onların inanış, yaşayış ve düşünüş kalıpları çerçevesinde şekillenir. Birey olarak insanı şekillendiren ailesi, yaşadığı çevresi olduğu gibi toplumları şekillendiren de kolektif bilinç altlarında yüzyıllardır aktardıkları ve biriktirdikleridir.

Bu çalışmada Türk edebiyatının güçlü kalemlerinden biri olduğunu düşündüğümüz Salim Nizam'ın roman ve hikayelerinde halk kültürü unsurlarının nasıl ve ne şekilde kullandığını ortaya çıkarmayı amaçladık. Salim Nizam, Balıkesir ili Gönen ilçesinde doğmuş ve halen de Gönen'de yaşamaktadır. Eserlerinde yaşadığı çevre başta olmak üzere Manyas ve Bandırma ilçelerine de yer vermektedir. Bahsi geçen bu yerleşim yerleri geçmişten bugüne Balkan ve Kafkas göçmenlerinin yoğun olarak yaşadıkları yerlerdir. Dolayısıyla Salim Nizam bu kültürlerin içerisinde büyüyen ve yetişen bir yazar olarak halk kültürünün içinde yetişmiştir. Yetiştigi kültürün de farkında olması, iyi bir gözlem yeteneğine sahip olması onun eserlerinde de bu öğeleri kullanmasına yol açmıştır. Bu çalışma bize bir kez daha edebiyat ve halk kültürü ilişkisinin birbirine olan bağıını göstermiştir.

Çalışmanın yöntemi noktasında Salim Nizam'ın roman ve hikayelerini incelerken öncelikle yazarın hayatı ve sanat anlayışı üzerinde durulmuş ve biyografi yöntemine başvurulmuştur. Roman ve hikayelerdeki halkbilimi unsurları fişlenmiş ve ardından metin analizi (tahlili) yapılmıştır.

Çalışma Salim Nizam'ın yayımlanmış tüm roman ve hikayelerini kapsamaktadır. Roman ve hikayeler halk edebiyatı ve halkbilimi çerçevesinde incelenerek inceleme alanı bu çerçevede sınırlandırılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Salim Nizam'ın yaşamı, eserleri ve edebi anlayışı değerlendirilmiştir. İkinci bölümde Salim Nizam'ın roman ve hikayelerinde yer alan halkbilimi unsurları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise yazarın eserlerinde yer alan halk edebiyatı unsurları değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SALİM NİZAM'IN YAŞAMI, ESERLERİ VE EDEBİ ANLAYIŞI

1.1. Yaşamı

1970 yılında Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun Gönen Yollarında şiirinde anlattığı tarihte yel değirmenleriyle ünlü Gönen'in Paşaçıftlık köyünde doğdu. İlköğrenimini Paşaçıftlık İlkokulunda ve orta öğrenimini Buğdaylı Ortaokulunda tamamladı. Gönen Ömer Seyfettin Lisesini bitirdi. İlkokul öğretmeni onun resme olan yeteneğini fark ederek ressam olması yönünde telkinlerde bulundu; ortaokuldayken şiir yazmaya başladı, Türkçe öğretmeni bu yeteneğini fark etti ve o dönemde açılan birçok yarışmada birincilikler elde etti. Lisede Edebiyat öğretmeni hikâye yazmaya yönlendirdi.

Onun tek hayali radyo ve televizyon bölümünü bitirmektir. Ancak sınavda başarılı olamayınca, ertesini yıl babasının isteği üzerine ilk tercihi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği bölümüne girdi. Her ne kadar lisede kitaplara ilgisi olsa da gerçek anlamda Türk edebiyatı ve dünya edebiyatına ilgisi üniversite yıllarında başladı. Artık romanları ilham almak ve eser yazmak için okuyordu. Silistre göçmeni olan değirmenci olan dedesinin (Salim NİZAM) hikâyelerini dinledikçe yel değirmenlerine ilgisi başladı ve bunu romanlarında işledi. İlk romanı olan Sisli Göl'ü İzmir'de üniversite yıllarında yazmaya başladı.

İlk tayini Ardahan ili Çıldır ilçesinde Gürcistan sınırında küçük bir köy olan Horozöttü köyüydü. Bu, köyde zamanını okuyarak ve yazarak geçirdi, okullarda oynamak için skeçler ve ilk günlüklerini burada yazmaya başladı. Ardahan'daki gözlemleri ve dinlediği halk hikâyeleri yazdığı öykülere ve romanlara (Sisli Göl, Son Kazak Kocagöl) yansıdı. Askerlik hizmetini Kıbrıs Güzelyurt'ta yedek subay olarak tamamladı. Burada, Hudut karakolu komutanlığı yaparken yine zamanının çoğunu okuyarak ve yazarak geçirdi. Sisli Göl romanının son bölümlerini bu karakolda tamamladı ve askerlik görevi bitince çoğu bölümünü karakolda unuttu. Yazar, yazdıklarına ulaşamayınca askerlik dönüşü aynı bölümleri tekrar yazmak zorunda kaldı. 1999 Yılında Meral Nizam ile evlendi ve 2002 yılında ilk çocuğu Meriç Nizam ve 2012 yılında kızı Zeynep Nizam doğdu.

Bartın Ulus’a bağılı Konuklu köyünde ilkokul öğretmenliğı yaptığı yıllarda kendi yazdığı tiyatro eserlerini sahneledi. Balıkesir Gönen’de görev yaptığı eski bir Rum köyü olan Elbizlik’te (Hafız Hüseyinbey köyü) tiyatrolar yazmayı ve sergilemeyi sürdürdü. Köylülerden dinlediğı Rumların göç hikâyeleri, Aladağlara olan gözlemleri, Ömrüm Uzaklarda Azalması adlı mübadele romanı için ilham verdi.

Türk Dünyası Ömer Seyfettin Hikâye Yarışması’nda 2005 ve 2006 yıllarında peş peşe, Sisli Göl –mansiyon- ve Köy Saatçisi- birincilik- ödülü aldı. Bu ödüller hikâye yazma isteğini perçinledi ve ülke çapındaki yarışmalarda birçok derece elde etti. 2011 yılında Sisli Göl’ü, 2014 yılında Ömrüm Uzaklarda Azalması romanını yayınladı. 2016 yılında Senin İçin Enginar Sakladım adlı romanıyla tanındı ve başarısını 2017 yılında çıkardığı Son Kazak Kocagöl romanıyla perçinledi. TRT’de ve özel kanallarda birçok programa konuk olarak romanlarını geniş kitlelere tanıttı.

Edebiyata ilgisi hep devam etti. 2012 yılında Türkçe öğretmenliğine geçti. Bu yıllarda Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirerek edebiyat öğretmenliğine geçiş yaptı. Halen Gönen’de Mirciler Mesleki ve Ticaret Anadolu Lisesinde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

2014 yılında annesini ve hemen ardından 2015 yılında babasını kaybetti. Bu ölümler onu derinden etkiledi ve anne babasına olan vefa borcunu ödemek, aynı zamanda Muhacircenin unutulmaması ve yeni kuşaklara aktarılması için Kırmızı Minibüs adlı biyografik romanı yazdı.

2017 yılında çocuk romanları Perin Hanım’ın Arabası, Nereden Çıktı Bu Lemurlar ve Kavala Kurabiyecisi yayımlandı. Kavala Kurabiyecisi roman fikri, 2013 yılında Ömrüm Uzaklarda Azalması romanı araştırması için gittiğı Selanik ve Kavala’da şekillendi.

2018 Yılında Ömer Seyfettin biyografik romanını yazmaya başladı ve bu çalışmasını 2021 yılında tamamladı. (Henüz yayımlanmamış olan eser 2022 yılında yayımlanacaktır.)

Roman yazmaya başladığından beri hikaye yazmaya ara veren yazar, Firdevsi, Sadık Hidayet, Gabriel Garcia Marquez, Jorge Luis Borges, Umberto Eco gibi yazarlardan ve İlkçağ efsanelerinden-İlyada ve Odessa- etkilenererek gerçeküstü edebiyata yöneldi. Şu an Geyikli Dağ romanının üzerinde çalışmaktadır.

Hikâyeleri Hece Öykü, Berceste ve Edebice dergilerinde yayınlandı. Ülke çapında hikâyeye dalında birçok ödülü vardır. Yayımlanmış romanları arasında: Sisli Göl, Ömrüm Uzaklarda Azalmasın, Senin İçin Enginar Sakladım, Son Kazak Kocagöl ve Kırmızı Minibüs bulunmaktadır.

1.2. Ödülleri

Salim Nizam'ın uzun yazın hayatındaki ilk edebi ödülü, ilk romanı olan “Sisli Göl”le katıldığı “2005 Türk Dünyası Ömer Seyfettin Öykü Yarışması (Mansiyon Ödülü)”nda aldığı ödüldür. Daha sonraları yazarlık hayatında büyük etkileri görülecek ve biyografik romanını yazacağı Ömer Seyfettin aynı zamanda ilk ödül aldığı yarışmanın da ismi olması bakımında yazar için çok önemlidir. Yine hemen akabinde Ömer Seyfettin'den adını alan “2006 Gönen Ömer Seyfettin Öykü Yarışmasında birincilik ödülü alır. Bu birincilik yazar için çok önemlidir, çünkü Ömer Seyfettin'in Gönen'de doğmuş olması, hikâyeye ve edebiyata karşı bir ilginin oluşmasında ona öncülük etmiştir. Öğretmenlik mesleği yazınsal hayatına da malzeme sunmaktadır. “Ağaçkakan” hikayesiyle “2007 Balıkesir Öğretmen Hatıraları Öykü Yarışması”nda üçüncülük ödülünü alır. Yine ardından “Portakal Kabukları” adlı hikayesiyle “2008 Balıkesir Öğretmen Hatıraları Öykü Yarışması”nda birincilik ödülüne layık görülür. Hikâyeye yarışmalarına gönderdiği hikayelerle edebiyat dünyasında tanınır olmaya başlamıştır. Aynı yıl “2008 Ümit Kaftancıoğlu Öykü Yarışması”nda “Ters Lale” adlı hikayesiyle mansiyon ödülüne layık görüldü. Milli Mücadele dönemini anlattığı “Bandırma Yanıyor” adlı hikayeyle “2008 Mustafa Necati Sepetçioğlu Öykü Yarışması”nda (Mansiyon) ödülüne, şehir heykelleri kırılan bir heykeltıraşı anlattığı “Elbisemi Çamaşır Telinde Unutma Anne” adlı hikayesiyle 2008 Ankara İlesam 1. Ulusal “Esere ve Emeğe Saygı” Öykü Yarışması (Yayınlanmaya Değer) ödülünü aldı. “Minare Ustaları” adlı hikayesiyle “2009 Nevşehir Hacıbektaş Veli Öykü Yarışması”nda üçüncülük ödülüne layık görüldü.

“Deli Deliden Hoşlanır” adlı hikayesi “2009 İzmir Seyrek Mutluluk Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer) kategorisinde değerlendirildi. İstanbul'un simge yapılarından Kız Kulesi, Galata, Süleymaniye gibi yapılarının efsaneleriyle anlatıldığı “İstanbul Mimarları” adlı hikayesi 2010 İstanbul 2. Mimarlık Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer) kategorisinde ödüle layık bulundu. Hemen arkasından 2010 yılında sırasıyla Kestane Çorbası hikayesiyle Ankara Memur Hikayeleri Hikaye Yarışması (Yayınlanmaya Değer), “Leylekli Konak” ile 2010 Çorum Mahmut Tunaboğlu

Öykü Yarışması (Birincilik), “Saçlarıma Kına Yak Baba” hikayesiyle 2010 İzmir Seyrek Göç Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer), “Minyatür İstanbul” ile 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik Meclisi "Senin İstanbul'un Yarışması" Düzyazı Kategorisi (Birincilik) ödülleri, “Tipi” adlı hikayeyle 2011 Mersin Aydıncık Belediyesi 2.Kelenderis Öykü Yarışması Jüri Özel Ödülünü, “Koca Meşe” adlı hikayeyle 2011 Orhan Kemal Öykü Yarışması (Mansiyon) ödülünü, “Gelincik İlaçlayıcısı” hikayesi ile 2013 Ümit Kaftancıoğlu Öykü Yarışması (Mansiyon) ödülünü, “Bostan Korkuluğu” ile 2013 Semerkand Çocuk Romanı Yarışması (Mansiyon) ödülünü, “Apolyont Gördü Göl Yazdı” adlı hikayesiyle 2013 1.Ölüdeniz Öykü Yarışması (İkincilik) ödülünü, “Tırtıl” hikayesiyle 2013 Kırkseder Öykü Yarışması (İkincilik) ödülleri aldı. “Fahri Dilmaç Yoğun Bakım Ünitesi” hikayesiyle 2013 Bezmialem Vakıf Üniversitesi Hastalık Hikayem Yarışması (Yayınlanmaya Değer) kategorisinde değerlendirildi. “Elma Kuşları” ile 2014 YAZAK Yazarlık Akademisi Dermeği Öykü Yarışması (Üçüncülük) ödülleri aldı.

1.3. Edebiyat ve Sanat Anlayışı

Soru: Salim Bey kendinizden kısaca bahseder misiniz?

1970 yılı temmuzunda Balıkesir’in Gönen ilçesinin Paşaçiftlik köyünde doğdum. İlkokulu köyümde, orta okulu bize üç kilometre uzağımızdaki Buğdaylı’da okudum. Daha sonra Gönen Ömer Seyfettin Lisesi’ni bitirdim. Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliğini kazandım. Daha sonra Ardahan’da ilk görev yerime başladım. Ardahan’ın Çıldır ilçesinin Hozatlı köyünde ve o sırada askerlik hizmetimi de yapmış oldum. Kıbrıs Güzelyurt’ta yedeksubay olarak yaptım ve tekrar doğuya döndüm eski görev yerime. 1998 ‘de Bartın’a geldim. Bartın Kumluca’da çalıştım bir süre daha köy öğretmenliği yaptım. Gönen’e gelince Gönen’de Türkçe öğretmenliğine geçtim. 8 yıl kadar Türkçe öğretmenliği yaptım. Şimdi yeni alan değişikliği ile Türk Dili ve Edebiyatına geçtim.

Soru: Şu ana kadar siyasi hayatı hiç takip ettiniz mi? Bir yazar olarak siyaseti nasıl tanımlıyorsunuz?

Bana göre bir yazar olarak siyasetten uzak kalmak gerek. Tabii ki herkesin kendine ait bir düşüncesi olmalı ancak sanatçı siyaset üstü olması lazım. Ben buna inanıyorum ve siyaseti gerçekten sevmiyorum. Siyaset insanları birbirinden

uzaklaştırıyor, parçalayıcı. Bence sendikalar bile öyle. Yazar toplumun sorunlarını görmeli ama biraz siyaset üzeri olması lazım. Buna inanıyorum.

Soru: Peki yazarlık hayatı nasıl başladı?

Yazarlık hayatım aslında internetle birlikte başladı diyelim. Doksanlarda Sisli Göl'ü yazıyordum ben, ilk roman denemesi yapmıştım. Üniversiteye giderken de aslında yazıyordum.

Soru: Sisli Göl ilk romanınız mı?

Evet, ilk roman Sisli Göl. Daha önce lisede güzel kompozisyonlar yazıyordum, edebiyat öğretmenim beğeniyordu ancak şiirler, kompozisyonlar, roman denedim ben ilk önce aslında, romana girmiştim. Tabi acemiliklerimiz vardı Sisli Göl'de biraz. Ve 2005 yılında ilk Ömer Seyfettin Öykü Yarışması ödülünü kazanınca Sisli Göl'ün bazı bölümleriyle o zaman akademik anlamda da devamını getirdim. Ve peş peşe ödüller geldi o yıl. On yıl gibi yarışmalara katıldım. Ve bu beni yazarlık yönünde kamçıladi aslında. Daha sonra dedim ki 2014 yılında aldığım kararla yoluma kitaplarla devam etmeliyim. Ömrüm Uzaklarda Azalmasın çıktı. Senin İçin Enginar Sakladım, Son Kazak Kocagöl.

Soru: Peki hangi kitabınızdan sonra artık tamam, bu iş tamamdır. Artık ben bir yazar olarak edebiyat sahnesine çıktım dediniz. Yani bir dönüm noktası var mı?

Tabiki geri dönüp baktığımda Sisli Göl, tabi halk çok sevdi bu romanı ama ...

Soru: Sisli Göl mü?

Sisli Göl'de biraz eksikliklerim vardı buna inanıyorum ben. Çünkü ilk roman denememdi ve yirmili yaşlarda yazdım. Teknik anlamda da olsun. Daha sonra neşter vurmadım ben bu romana çünkü halk da sevdi. Yeni baskılarda biraz düzenleme yapıldı sadece. Benim Son Kazak Kocagöl de aslında benim ustalık eserimdi onu nitelendiriyordum şu güne kadar. Ama Ömer Seyfettin romanı çıkınca değişti gene dengeler, galiba o kalfalık olarak kalacak. Şuan için Ömer Seyfettin romanı diyebiliriz. Ama okur henüz tanışmadı, henüz basılmadı ama akademik çevreler okumaya başladı, bir yandan olumlu değerlendirmeler alıyorum.

Soru: Kitaplarınızı yazarken üslup olarak her kitaba göre bir üslup mu geliştiriyorsunuz? Yoksa sizin kitaplarınızı okuyan herkes “Aa bu Salim Bey’in kitabı,” diyor mu? Salim Nizam’ın eserleri diye okuyucuda oluşan genel bir üslubunuz var mıdır?

Evet, aslında var tabiki. Üslubum Sisli Göl'de daha sadeydi.

Son Kazak Kocagöl'de daha ağır bir üslup benimsedim. Söz sanatları yaptık, kurgu daha ağırdı. Ama okur Salim Nizam kitaplarını ayırt edebiliyor yani. Bütün romanlarımı okuyan kişi üslubumu benimseyebiliyor ve seviliyor aslında. Doğa gözlemlerim olsun, Çiçek adları, hayvan adları bayağı bir önem taşıyor benim kitaplarımda. İyi bir gözlemciyim aslında. Bu da üslubumuza yansıyor.

Soru: Şimdi kitaplarınızı okuduğumuzda yerel unsurlar, ağız, gelenek görenek vs. yemekler hatta törenler, kutlamalar. Bunları çok sık kullandığınızı görüyoruz. Bu kendiliğinden gelişen bir kullanım mı yoksa konu ve olay örgüsü bağlamında bir bilinçli tercih mi?

Aslında kendiliğinden değil özellikle vermek istedim ben. Mesela Kırmızı Münübüs'te muhacir dilini annemden, babamdan, yaşlılardan duyduğum o dili vermek istedim genç kuşaklara. Çünkü yeni versiyon onu bilmiyor. Sorsanız bazı yerel kelimeleri bilmiyor. Bunu özellikle kültür aktarımında bulunmak istedim bu Kırmızı Münübüs'te. Yine Ömrüm Uzaklarda Azalmasın'da şifacı kadın, yerel motifleri çok kullandım onda da. Büyüdür, kulaktan duyduklarım özellikle yörede olan şeyleri aktarmış oldum. Bir de son yazacağım kitapta da mesala Gönenli bir çoban ressamın hayatını yazacağım. Ancak bunu biraz daha evrensel yazacağım. Yani gerçek üstü bir kitap olacak bu. Burada halk ögesi motifleri çok fazla olacak. Çünkü bir İran'ın çağdaş yazarlarından Sadık Hidayet Kör Baykuş tarzı bir de Marquez tarzı bir şey yakalamak istiyorum. Borges yani gerçek üstü bir roman gelecek şuanda. Kurgu hazır ancak yazın oturacağım yazmaya, inşallah şimdi biraz dinlenmem gerekiyor bu süreçte.

Soru: Yani çatıyı oluşturmuşsunuz?

Evet çatı oluştu. Oturup yazmam gerekiyor.

Soru: Salim Nizam gelenekler -görenekler hakkında ne düşünür?

Evet gelenek- görenek toplumun tabi geçmişten getirdiği değerler bunlar. Bizler de yazarlar olarak geleceğe taşımamız lazım ki yazdıklarımızda birçok kültürel öğeleri gelecek kuşaklara genç kuşaklara aktarıyoruz. Yine Kırmızı Münübüs örneğinde dip not olarak aslında romanda dip not olmaz ama biz dip not olarak verdik ve okur zorlanmadı yerel kelimeleri okumakta. Yani biz bir elçiyiz aslında.

Soru: Peki bu gelenek görenekleri bu kadar yoğun işlemeniz “beni dar bir çevreye sıkıştırabilir “ korkusu oldu mu? Yani gelenekten görenekten ya da bunlardan çok fazla bahsetmek gençlere ulaşmaz diye bir kaygı hissettiniz mi?

Evet gençler bu tarz şeyleri çok fazla okumuyorlar aslında. Fantastik kurguları falan. Marquez de bunu yapmış aslında, gelenek ve göreneklerini ulusal düzeye taşımış mesela. Hatta çok rahat bir şekilde okunabiliyor. Gelenek ve göreneklerini, ninesinden duyduklarını aktarabilmiş. Yüzyıllık Yanlızlık’ta da görüyoruz bunu. Albaya Mektup Yoktu’da Kırmızı Pazartesi’de de. Geniş çevreleri gezmesi lazım. Mekân önemli diye düşünüyorum.

Soru: Bir yönetmen gibi mekan bulması gerektiğini mi söylüyorsunuz?

Evet evet, yönetmen gibi mekân bulması lazım. Çünkü çok gezen çok şey yakalıyor. Görmek başka. Mesela ben Ömer Seyfettin’i yazarken İnebolu’yu hiç görmeden yazdım. Google den araştırdım. Ancak gidip gördüğümde baktım ki çok da yanılmadım aslında. Aynı merdivenler, şehrin içinde dağa tırmanan merdivenler, yine Ömer Seyfettin’in evi olarak nitelendirdiğim evi elimle koymuş gibi buldum orda mesela. Google netin çok faydası oluyor. Mesela Van’ı hiç görmeden yazdım. Yani teknolojiyi de kullanıyorum romanlarda ancak gidip görmek, gelenek göreneklerini araştırmak, yöresel motiflerini. Bunlar daha önemli tabi.

Soru: Peki Gönenlisiniz, burada romanlarınızın bir işlevi olduğunu, bir aracı olduğunu düşünüyor musunuz? Ya da kendinize böyle bir vazife kendinize biçiyor musunuz?

Kesinlikle edindim aslında. Ben Ömer Seyfettin romanında bile Gönen’e değerleri çok fazla verdim mesela. En basitinden bir yılan otu vardı mesela. Bu çocukluğumuzda görürdük inek otlatırken hiç kimse dokunmazdı ona, yılanların zehir aldığını biliyorduk. Öyle söylerlerdi bize. Ancak araştırdığımda bunun gerçekten zehirli bir ot olduğunu. Yani geçmişten gelen halk biliyordu bunu, hayvanlar da yemiyordu bu otu. Yani zehirli olduğunu belirtmek için halk bu ota böyle bir yorumda bulunmuş. Geçmişten gelmiş herkes onun zehirli olduğunu biliyor. Yine annem mesela çocukluğumda kuyuya bakma derdi. Kuyu arabı seni kuyuya çeker derdi. Kırmızı Münübüs’ te kullandım. Ömrüm Uzaklarda Kalmasında da kullandım. Evet, mesela annem öğlen sıcaklığında yatırmak isterdi beni, ben yatmak istemezdim. Hasan abdallar alır seni derdi. Hasanabdal nedir diye düşünüyordum. Ayçiçek tarlalarının arasında dolaşan bir meczup gibi biri olarak

nitelendiriyordum. Tarangogolar diyordu. Tarangogolar alıp seni götürürler diyordu. Andık yine annemi. Aslında ben şeytan hikayeleri ile büyüdüm köyde. Gördüklerini söylerlerdi. Annemde gördüğünü söylerdi. Yine yengem muzipti. Kırmızı Münübüs'te geçen Cemile karakteri, şeytan yüzünü kara yapar gelir korkuturdu çocukları. Yine ablamlar o dönemde biz daha küçüktük mesela birisini şeytan kılığına sokmuşlar yaz sıcağında, siyahlar giydirmişler, yüzünü gözünü boyamışlar ve şeytan geliyor diyerek önden gelen biri vardı arkasından da şeytan kılığına girmiş o kişi geliyordu. Onu görünce hani şu Balıkesir'in deri giymiş o kurtuluş savaşındaki gibi, tüylü tabaklar. Tüylü tabaklardan yunan çok korkmuş mesela. Tabi esnaf deri giymişler, üzerlerini kara yapıp, korkunç. Yunan askerleri o tüylü tabaklardan korkmuşlar ve Balıkesirin kurtarılmasında bayağı etkili olmuş o. Biz de işte böyle hatta hatırlıyorum. Ayşe Ablamız vardı. Onu şeytan kılığına sokmuşlar. Biz de amcamların dutluklarına kaçmıştık. Kaçan kaçıyor anız tarafına buğdaylara. Kaçan kaçıyordu kaçamayan yakalanıyordu. Böyle bir hikayeydi. Aslında çocukluğum renkli geçti. Belki köyde yaşamının da avantajlarıydı bunlar.

Soru: Peki bu kitaplarınızda bahsettiğiniz geleneksel uygulamaların halan yaşadığını düşünüyor musunuz? Halk Hekimliği, Ocaktan Çektirme gibi çocukluğunuzda yaşadığınız halk bilimi uygulamalarından bahsediyorum.

Tabii tabii. Annem her yıl ocaktan çektirirdi, bir inanıştı bu. Çevre köyde Asmadere diye bir yere giderdi ve o kadın hala yaşıyor. Ocak başında dualar okuyormuş ve iyi geldiğine inanıyordu. Sihir okuyanlar var, kurşun dökenler var yakın çevremde. Hatta kamyon altında kalmıştım ben çocukluğumda üzerimden kamyon geçmişti. Sonra annem elimden tutup köyde kurşun döken Gürcü bir kadına götürmüştü, çok korkmuştum. Kamyonun altında kalmaktan kurtulmuştum ama Gürcü kadına gitmekten kurtulamamıştım.

Evet, kurşun dökmek... Bu şekilde daha çok şey var aslında. Büyüyle de ilgili çok kavramlar duyuyordum. Yakın çevrede biri yapıyor diyorlardı. Oğluna birinin kızını istemiş ve vermeyince kadın büyü yapıp kızı almış. Sabun büyüü yapmış.

Soru: Özellikle sabun büyüü anlatımı çok var eserlerinizde.

Sabun kuyuya atılıyor evet. Kaç tane iğne varsa o kadar batırılıyor yaşı kadar falan. Sabun eridikçe o kişi...

Soru: Eserlerinizde coğrafya olarak Gönen, Manyas, Bandırma ve köyleri var. Bu bölgeyi anlatmayı özellikle mi tercih ediyorsunuz? Gerçi az önce biraz bahsettiniz.

Bu bölgeyi seviyorum aslında ben, yaşadığım bölge olduğu için. Ama Enginar'da daha ulusal bir yapıya büründüm aslında. Son Kazak'ta da bu var. Kars'ta başlayıp yine Manyas'a geldik ama... Biraz daha Enginar'la okur kitlemi de genişlettim aslında. Daha ulusal oldum, çünkü farklı değerler işledim o kitapta.

Soru: Kitaplarınızı yazarken en çok ihtiyaç duyduğunuz şey nedir?

Sakinlik, Müzik...

Soru: Bu bahçe de o yüzden var herhalde. Kitaplarınızı yazmak için özel bir mekân arıyor musunuz ya da özel bir mekânınız var mı?

Evet. Apartmanda yazamıyorum çünkü. Bakış açısı, ufuk olması lazım yazarken. Ve çoğu kitabımı bahçede yazdım. Köyde yazdım. Hafta sonları köye kaçıyorum zaten. Bazı bölümleri burada yazıyorum. Kış da olsa gelip sobamı yakıp oturuyorum, bir akşam dahi olsa köyde kalıyorum. Yazarların mutlaka bir kaçış yerleri varmış yazmak için.

Soru: Evet dikkat ettim ben de özel bir mekân haline getirmişsiniz bahçenizi. Objeler, eski eşyalar, lambalar, çiçek saksıları...

Tabii, yazlık bir mekânda yazabilir miydim o hengamenin içinde o gürültülü yerde o da ayrı bir şey ama şöyle... Datça taraflarında bir yer tutup bir romanımı da orada yazmak isterim mesela. Sakin, huzurlu, kalabalık olmayan bir yerde. Ege'yi de çok seviyorum.

Soru: Karakterleriniz tanıdığınız kişiler mi yoksa tamamen kurgu mu? Bunu şundan dolayı sordum. Bu kadar yaşadığınız yerleri köy köy anlatmışsınız. Etrafınızdakiler kendilerinden bir şeyler bulup soruyorlar mı?

Aslında birçok karakterim farkında olmasam da tanıdığım kişilerden yola çıkarak tasarladığım kişilikler. Ancak kurgu olan karakterlerimiz de çok fazla. Gözlemlediğim her kişinin özelliği bir kişide toplanabiliyor ya da farklı kişilerin özellikleri bir kişide toplanabiliyor kurguda. Yani bir karakter oluşturabiliyoruz bu şekilde. Çevremden hayatıma giren birçok insan aslında roman kahramanı oldu. Kimisi bundan hoşnut oluyor kimisi yazmamı istemiyor ama bir süre sonra alışıyorlar. Beni de yaz diyenler var, çıkıp benim hikayemi de yaz diyenler var ama herkesin hikayesi edebiyat dünyasına

taşınmayabilir, biyografi olacak nitelikte değildir belki ya da biyografi olsa bile okurun ilgisini çekmeyebilir. Bu yüzden şu anda Ömer Seyfettin'in biyografik romanını denedim tabii o tanınmış bir kişi olduğu için.

Soru: Tabii o soruyu da sorayım birleştirerek ilerleyelim. Gönen'in Ömer Seyfettin'i olarak anılıyorsunuz ya da yeni Ömer Seyfettin'i. Bir de Ömer Seyfettin hakkında bir biyografik roman yazdınız. Ne ifade ediyor sizin için Ömer Seyfettin? Edebi bir yakınlık mı yoksa aynı coğrafyayı paylaşmanın bir etkisi mi? Ya da sizi yazarlığa iten bir güç mü? Yazınsal yolculuğunuzda ne kadar önemli sizin için?

Aslında Ömer Seyfettin ile duygusal anlamda aynı şeyleri yakaladık belki de. Çocukluğumdan beri okuduğum Kaşığı olsun Ant Hikayesi olsun. Ondaki hüznü görebildim ve bu toprakların sesi olması, buralarda doğması ve Gönen'i çok sevmesi benim onu anlatmamı sağladı. Bunu şans olarak da nitelendiriyorum çünkü Gönenli bir yazar olarak Ömer Seyfettin'in hayat hikayesini anma çok güzel bir tesadüf. Tabii akademik çevrem de beni yönlendirdi bu konuda yazmam için, desteklediler. Ve iyi ki de yazmışım diyorum, çünkü Ömer Seyfettin'i en iyi ben anlatabilirdim; çünkü coğrafyayı çok iyi biliyorum Ömer Seyfettin'in yaşadığı yerleri ve birçok tarihi yeri de verdik kitapta Gönenle ilgili Gönen'e dair çok şey bulacağız kitapta. Ömer Seyfettin'e bir vefa borcuydu bu. Kısa ömrün uzun hikayesiydi aslında bu. Otuz altı yıllık ömre Ömer Seyfettin çok şey sığdırmış gerçekten. Birçok "benim" diyen yazarın yazamadıklarını beş yüz eser yazmak otuz altı senede herkese nasip olmaz diye düşünüyorum. Çünkü benim otuz beş yaşında edebi kariyerime başladığım zamanda Ömer Seyfettin maalesef noktalanmış. Yaşasaydı daha neler neler yazardı diye düşünüyorum külliyyat yazardı.

Soru: Evet. Bu açıdan mı bir özdeşlik kuruyorsunuz?

Evet, özdeşim kuruyorum. Bir de yeni Ömer Seyfettin 2006 yılında bana yerel basın, ulusal basın bir de TRT'de katıldığım programlarda o şekilde takdim edildi ve bu isim bana kaldı. Gönen'de beni kim görse "yeni Ömer Seyfettin", "ikinci Ömer Seyfettin" diyor. Tabii izinden yürümek güzel bir şey Ömer Seyfettin'in. Ancak ben kendime ait bir çizgi yakalamak istiyorum. Zamanla bundan sıyrılıp ismimle anılmak istiyorum.

Soru: Kırmızı Minibüs aynı zamanda ailenizin hikayesi. Ama orada hiç aşk yok. Ailede aşk mı yoktu yoksa çevrenizde küçük yaştan itibaren sizi etkileyecek kaleme alabileceğiniz bir aşk hikayesi mi yoktu?

Aslında şu da olabilir; biyografi yazmak gerçekten zordur çünkü yazar özel hayatını sergiler ve okuruna açar. Sırf benim hayatımı okumak için kitabı alanlar oldu mesela yakın meraklı komşularımız olsun. Yani roman okumak değil de “acaba hayatında ne var?” diye. Biraz hayattan kesitler aldım aslında, okurun ilgisini çekecek şeyler aldım çünkü çok şey yazılabilirdi. şu anda elli yaşındayım, elli yıllık ömrüme daha farklı yerler de alınabilirdi ama ben biraz daha bahsettiğim gibi yerel motifleri vermek, muhacirceyi aktarmayı tercih ettim. Babamın ağzından mesela çok şey verdim. Tabii ki aşklar da var. Kendi hayatımı açtım, eşimle tanışmamız olsun, evliliğim, çocuklarımla doğumu gibi konulara yer verdim.

Soru: Sizin takip ettiğiniz bir yazar var mı?

Marquez’i seviyorum, Borges’i seviyorum, Sadık Hidayet, Firdevsi’yi ben okuyunca İran Edebiyatından geçen yıl şehname’yi okudum dört cilt ve bana çok ilham verdi gerçekten, iyi ki okumuşum. Borges’i zaten okuyordum. Yine Marqugez okuduğum yazarlardan. Biraz da gerilim okuyordum bir dönem. Agatha Christie’ler, Fransız yazarlardan Granj’ı da takip ediyorum aslında. Ancak daraldığımda yine Türk edebiyatından Yaşar Kemal okuyorum, beni ben yapan değerlerden birisi.

Soru: Neden Yaşar Kemal?

O da çok iyi bir gözlemci. Doğal gözlemci. Belki de etkilendim, etkisinde kalmış olabilirim. Çünkü Cengiz Aytmatov Bozkır Gözlemleri beni çok etkileyen yazarlardandı. Ancak ben yine dar anlamda Rus Edebiyatını tercih ediyorum. En çok sevdiğim Rus Edebiyatı. Fransız Edebiyatında da tabii ki duayen isimler okudum ama ben kendimi Rus edebiyatına daha yakın hissediyorum.

Soru: Konu Rus Edebiyatına geldi. Son zamanlarda çok sorulan bir kıyaslama sorayım size Dostoyevski mi Tolstoy mu?

Tolstoy. Ama Dostoyevski’nin Karamazov Kardeşler’i çok sevdim. Lisede Suğ ve Ceza’yı okumuştum yıllarca kült kitabım o oldu benim. Sorulduğunda en iyi kitap olarak Suğ ve Ceza’yı nitelendiriyordum. Ancak Karamazov Kardeşler’i okuyunca bu kanaatim değişti. Bence Dostoyevski’nin en iyi eseri Karamazov Kardeşler. Ömer Seyfettin Tolstoy’u beğenmiyormuş mesela. Savaş ve Barış’ı falan. Ben çok etkilendim Savaş ve Barış’tan belki Ömer Seyfettin ile görüş ayrılığımız bu konuda olabilir.

Soru: Yazarlığınızda kendinizi çok yakın hissettiğiniz bir kitabınız var mı?

Son Kazak, Kocagöl. Onda babamdan yine bahsettim. Kırmızı Minibüs yine karşımıza çıktı orada, Kazakları karşıladı kahramanı karşıladı Bandırma'da. Kırmızı Minibüs de benim hikayem olduğu için zaman zaman okuyorum ben, kendi kitabımı yine okuyorum. Unuttuğum şeyleri yine okuyorum.

Soru: Peki burada insanlar sizi eleştiriyor mu? Evet, Son Kazak ve Kocagöl'de babanızdan yine bahsetmişsiniz. Roman kişiliklerinden birisi babanız. Peki sizi tanıyanlar babanızdan neden bahsettiğinizi soruyor mu?

Aslında alıştı insanlar, zevkli de buluyorlar. Çünkü önceleri beni eleştirenler vardı. Köy Saatçisini yazdığımda ödül aldı ve Köy Saatçisi gerçek bir kahramandı. Teyzem in eşiydi. Çocukluğumda hep giderdim, radyoları tamir ederdi; sergenlerde hep radyolar olurdu, saatler olurdu lehim yaparken görürdüm onu. Bir atölyesi vardı, orada binbir çeşit araç gereç, tezgâhı vardı. Yani tam bir mucitti diyebilirim o kişi için, köyün mucidiydi. Teyzem de çok zekiydi, sayısal zekâsı çok iyiydi ama bu romanı yazdığım için teyzem bana küsmüştü yıllarca konuşmadı benimle. Niye onu yazdın diye. Ama alıştı şu anda. Çünkü Kırmızı Minibüs'te onu yazdığım halde kendisini severek beğenerek okudu. Tabii hep nabzından gittik, biraz iyi yönlerini verdik aslında.

Soru: Peki özellikle Son Kazak Kocagöl'de hikayelerinizde, Ömrüm Uzaklarda Azalmasında genellikle tutkulu aşklar gayrimüslim kadınlarla Müslüman erkekler arasında. Bunun bir amacı ya da nedeni var mı?

Köyümüzde Rumlar'ın olması, yakın çevremde çok fazla olması ve bunların aşklarını dinlemem, kulaktan duymam, kazaklarla ilgili olan hikayeler, yarım kalmış aşklar... Belki bunlar bilinçaltıma işlemiş olabilir diye düşünüyorum. Belki de kültürlerin yaklaşmasını istemem buna neden olmuş olabilir; ancak Kıbrıs'ta ben Dido Satiriyu'nun Benden Selam Söyle Anadolu'ya kitabını okumuştum, orada Şirince'de geçen Rumlar'ın göçünü anlatıyordu. O roman etkilemiş olabilir beni. Yaşar Kemal'de de görüyoruz bunu çok fazla, bu konulara girmiş aslında. Göçünü anlatmış mesela Ölmez Otu'nda. Babası annesini sırtında taşıyormuş mesela . Yıllarca Van'dan Adana'ya gelene kadar sırtında taşımış. Ölmez Otu'nda Ali karakteri annesini sırtında taşıyor, Çukurova'ya pamuğa giderken, annesi de huysuz birisi mesela, çok güzel bir kitaptı o kitaplara tekrar dönebilsem keşke.

Soru: Biz okuyucuyu ne heyecanlandırıyor? Yeni bir kitapla, yeni bir yazarla karşılaşmak, az sonra ne okuyacağı kitap hakkında fikir yürütmek gibi fikirler. Peki bir yazarı ne heyecanlandırıyor?

Yazarken mi?

Soru: Yazarken, yazma öncesinde yani edebi anlamda ne heyecanlandırıyor?

İyi bir kurgu yakalarsam mesela heyecanlanıyorum ya da bunu nerde kullanmalıyım bazen bir şehri çok beğeniyorsun her şehrin bir rengi olduğuna inanıyorum ben.

Soru: Kurgu arıyor musunuz?

Çok zorlanmıyorum aslında kurgu aramakta.

Soru: Biraz önce her şehrin bir rengi vardır dediniz, biraz açar mısınız bunu?

Bazı şehirlerde hiçbir şey hissetmiyorum mesela bazı şehirlerde daha bir maneviyat var herhalde. Kendimce bir renk hissediyorum o şehre dair. Bursa, İstanbul, İzmir'i çok seviyorum mesela. Kayseri'yi de çok sevdim gördüğüm şehirler arasında. Mardin'e mesela hiç gitmedim oraya da dedim görümlük ister dedim o şekilde bitirdim yani. Urfa'ya da gitmedim. Orayı da görmeden yazdım. Konya'ya gittim ama. Konya'yla alakalı hikayeler gerçek. Tabi görmek isterim.

Soru: Okurlardan kitaplarınız hakkında bir beğeni sıralaması geliyor mu?

Okurlarda şöyle alıyorum bazı okurlar soruyorum diyorlar ki benim favorim Ömrüm Uzaklarda Azalmasın bir de Son Kazak Koca Göl'ü beğenenler de çok fazla

İzmir mesela İzmir'de özellikle kadın okurlarda Senin İçin Enginar Sakladım'a çok bayıldığı görünüyor okurlarla karşılaştığımda. Evet ve devamını bekleyen okurlarım var. Mesela onu da yazacağım, kurgu hazırlıyorum bir türlü dönememedim o kitaba; çünkü hep bir roman projem oldu Ömrüm Uzaklarda Azalmasın' da Rumların göçünü anlattım ve ben bunun için Selanik'e gittim. Orada yaşayan Türklerin göçünü anlatmak için yer mekân konusunda ve Kavalı Kurabiyecisi diye bir çocuk romanı çıktı Ama artık devam kitapları yerine, yeni bir kurgu yakalamak istiyorum. Çünkü zamanla çizgim değişmeye başladı gerçek hisse doğru bir gidiş var yani

Soru: Peki hem yazarsanız mesleğiniz de öğretmenlik Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenisiniz Siz bir yazar olarak yani öğretmenliğe yazarlığınızı taşıyor musunuz?

Ders anlatırken ders değil de öğrencilerle hani onlardaki edebi tarafı bulmak için ne yapıyorsunuz? Ya da şöyle diyelim ,yazar Salim Nizam'ı okuldaki diğer bir edebiyat öğretmeninden bu noktada ne ayırıyor?

Evet aslında ben yazarlık yönüm okulda çok vurgulamak istemiyorum. Zümrelerin arasında bazen sıkıntılar olabiliyor ki yaşadım bunları o sıfat ve ben okulda mesela hep bir Türkçe öğretmeni olarak davrandım yazarlık yönümü hiç vurgulamadım; ama öğrenci senin yazar olduğunu bir şekilde duyuyor, öğreniyor, kitaplarını okuyor ve öğrencinin bakış açısı sana değişiyor. Hemen bir şeyler üretiyorlar, yazmaya kalkıyorlar; getirenler oluyor zamanla, ben de yazar olmak istiyorum diyorlar ve onları yönlendiriyoruz. Gerçekten böyle elinden tuttuğum birçok isim oldu, kitap çıkardığım birçok kişi de oldu.

Soru: Başka bir soru yönelteyim size buraya planlamamıştık aslında ama aklıma geldi. Kitapları çıkmış yazarlardan kitabınızı okuyup da sizinle düşüncelerinizi paylaşan oldu mu?

Tabi tabi beni editörlük de yaptık aslında. Mesela kitaplarımı okudular, çıkmamış kitaplarımı yayın öncesi okudular, ben onlarınkini okudum. Okudular tabi düşüncelerini paylaştılar, beğeniyorlar hatta bir arkadaş var Gönen de Türkçe öğretmeni benim yolumu takip eden yine dosyası hazır. Kitap yazıyor şu anda. Bir arkadaş Ömer Seyfettin'in hikayelerini tiyatrolaştırdı mesela isteğim üzerine. Onu yayınevleriyle tanıştırdım. Ömer Seyfettin adına da iyi olacak. Yani bir model oluşturdum aslında ben diğer öğretmen arkadaşlarımla da tabi benim yaptığım çalışmaları destekleyenler çok fazla ama kıskananlarda var yani. Şöyle aslında herkese aynı şeyleri yaparsan insanlar seni çok seviyor ama farklı bir şeyler yapmaya başladığında artık başarı kıskanılıyor aslında insanlar demek ki mutluluğu kıskanıyor belki de Cenazedeki o hüznü görmeyi seviyor insanlar yani. Evet, mutluluk kıskanılıyor onu anladım şu yaşımda. Yani insanlar hüznü görmeyi seviyor başkalarında. Bu da belki toplumumuzun yapısında var negatiflik evet farklı şeyler yapan insanlar kıskanılıyor. Ben de bundan bazen nasibimi alıyorum.

Soru: Evet yazdıktan sonra kendinizi eleştiriyor musunuz?

Eleştiriyorum

Soru: Hangi açıdan?

Bazen teknik açıdan beğenmedim konular oluyor. Bazen bunu niye yazdım diyorum. Bazen yazarken farklı alanlara da gidebiliyorsun, yeni kurguyu yakalayabiliyorsun. Bazen dilimi beğenmiyorum, tekrar düzenliyorum yani oluyor eleştiriyorum kendimi. Üslubumu da beğenmeyebiliyorum bazen ki ruh halime bağlı o mesela. Sisli Göl'ün o sadeliğini mesela yıllar sonra bile yakalayamadım ben. O çok sade bir dildi ve çok sevildi bu sadelik. Üslup değişikliği oldu şu anda Son Kazak'ta olsun Ömer Seyfettin' de olsun

Soru: Peki türleri olarak tercihiniz var mı hikâye mi roman mı?

Ben aslında hikâye çok sevdim. Üç tane hikâye kitabım çıktı. Şu anda üç kitapta topladık. Köy Saatçisi, Elma Kuşları bir de Leylekli Konak diye; ancak şu anda romana geçtiğimden beri hikâyeye dönemiyorum. Hikâye yazmak daha zor aslında romandan; çünkü bir bölüme sığdırıyorsun birçok kahramanlarımızı. Yani romandan uzun uzuna anlatabilirsin ama hikâyede birkaç satırlar anlatman gerekiyor. Belki hikâye yazmak daha zor, kısa yazmak lazım hikâyeyi çok uzun soluklu yazmamak lazım diye düşünüyorum ve ben romanla devam etmek istiyorum yoluma.

Soru: Küçükken ya da gençliğinizde bir yazarla ilgili bir anı var mı zihninizde. Belki de yazmaya iten bir yazar.

Yani Ömer Seyfettin vardı yakın çevremde hep o belki yazar olmamda bir etkili oldu etkin oldu. Bir dönem Ayşe Kulin okudum kitap fuarlarını takip ediyordum. Canan Tan'ıda görüyordum. Onun devrik cümlelerine hep takmışımdır Canan Tanın. Yani onların yerinde olmayı hep gıpta etmişimdir ama yazarların bu şekilde kimlerle görüşüyorum. Ramiz Çınarla görüşüyorum mesela Elveda Rumeli'nin yazarı onunla bir paslaşmamız oluyor. Görüştüğüm yazarlar arasında Toprak Işık var çocuk kitapları yazarı. Ebru Akkaş var Can Yayınlarından çocuk kitapları var onunla görüşüyorum. Yani görüştüğüm birçok yazar var aslında.

Soru: Çocuk kitapları projesi var mı ufukta.

Evet, çocuk hikayelerim vardı aslında, tekrar düzenledik biz Çınaraltından çıkacak şu anda üç tane çocuk kitabım çıkacak. Pervin Hanımın Arabası, Nerden Çıktın Bu Lemurlar bir de Kavala Kurabiyecisi. Ortaokul öğrencileri için olacak bu biraz da seviyesi. Çok yakında çıkacak.

Soru: Edebiyat tarihinde pek çok akım ve dönem var öğretmen olarak da anlatıyorsunuz derslerinizde. Servet-i Fünun, İkinci Yeni, Tanzimat gibi. Siz gerçi günümüzde çok fazla akım yok artık hani bitti de bir akıma sokmak isterseniz kendinizi bu akımlardan hangisini kendinize yakın hissederdiniz. Ya da edebiyat tarihçileri sizi oraya soksunlar isterdiniz.

Evet, aslında ben de o Divan Edebiyatını seviyorum. Divan edebiyatının o selvi boyluları, ok kirpiklilerini, mazmunlarını seviyorum galiba.

Soru: Neden?

Belki de edebiyat öğretmenimden çok etkilendim. O kasidelerden, Halk Edebiyatından, koşmalardan olabilir ama ben postmodern edebiyattan yanayım, çağdaş edebiyattan şu anda. Yani dediğim gibi divan edebiyatını sevsem de yine modern döneme sokardım kendimi. Çağdaş Edebiyata girerdim diye düşünüyorum.

Soru: Aslında az önce sormuştuk etkilendiğiniz bir olayın hikâye veya romanını yazdınız mı diye. Bazı roman ve hikayelerde zaten geçişler de var dediniz ama mesela “Bu roman benim şu olayımdan sonra yazıldı” dediğiniz var mı?

Tabi var, mesela Senin İçin Enginar Sakladım’da Ayvalık’ta bir evden etkilendim, tatile gittiğimde limandaki bir eve bakıp defalarca gözlemledim. Eski ve boş bir Rum eviydi, iki katlıydı. Panjurları dağılmış, bahçesi ve havuzu olan, tozlanmış eski klasik siyah bir araba olan. Gördüğümde çok etkilendim “Bu evin hikayesini yazmalıyım” dedim. Buraya ait bir kurgu uyguladım aslında. Nereden ilham alacağım belli olmuyor gerçekten, ilham bazen tatilde bile gelebiliyor.

Soru: Aileniz ve günlük yaşantınız yazar olmanıza eksi ya da artı bir etkisi oluyor mu?

Evet, aslında eksiye doğru bir gidişi var, eşimle bu konuda problem yaşıyoruz çünkü çok fazla zaman ayırıyorum yazınsal hayatıma. Özellikle Ömer Seyfettin romanı beni çok yordu. Araştırmam ve birçok kaynak taramam ve okumam gerekiyordu. Bu konuda onlara fazla zaman ayıramadım. Biz yazarlar edebiyata hizmet ediyoruz, eser kazandırıyoruz. Kendimizden feragat ediyoruz aslında. Televizyon izlemiyorum mesela, nadiren film izliyorum dizi takip edemiyorum. Hep okumam lazım elimin altında hep hazırda bir kitap bekler. Biraz da maymun iştahlıyım, kütüphaneden birkaç kitap birden alabiliyorum. Bazen aynı kitabı aldığım da olabiliyor mesela Kızıl ile Kara’yı defalarca

habersiz aldığım oldu. Albert Camus'un Yabancı kitabını farkında olmadan iki kere okumuştum. Okurken hatırlamıştım sonrasında tekrardan okuma gereği duydum. Bazı yazarların albenisi olabiliyor, bazı kitapların etkisinde kalabiliyorsun, bazen aynı kitabı farkında olmadan iki defa okuyabiliyorsun. Toprak Ana'yı üç defa okudum. Lisede farklı tatlar aldım öğretmenliğimin ilk yıllarında daha farklı, geçtiğimiz yıllarda tekrar okuduğumda daha farklı tatlar aldım.

Soru: Kitaplarınızın isimlerini nasıl seçiyorsunuz Salim Bey?

Aslında yazmadan önce belirliyorum ama sonrasında değişebiliyor tabi. Mesela ismi Son Kazak Kocagöl'ü yayınevi ekledi, normalde Kocagöl alt başlık olacaktı editör hatası oldu belki de. Ömrüm Uzaklarda Azalması hüznü çok iyi anlatacak bir kitaptı ancak nedense TRT'de gittiğim bir programda insanlar Ömrüm Uzaklarda Kalması diye telaffuz ettiler, birçok insan kitabın ismini o şekilde telaffuz ediyor. Sisli Göl'de aslında ilk olarak yine Kazakları anlatmıştım ama sonradan o dönemse Rum kültürü daha yaygın olduğu için popüler kültür olan Rumlar üzerinden gittim. Yer ve mekân olarak yine Kocagöl'ü gözlemleyerek yazdım Sisli Göl de Manyas Gölü'ydü aslında. Kırmızı Minibüs babamın hikayesiydi bununla babama vefa borcumu yerine getirdim. Yaşasaydı bana kızarmıydı? Kızardı, çünkü bununla okurlara birçok özelini açmış oluyorsun ancak bir yönden de edebiyata eser kazandırmış oluyoruz bu da güzel bir şey. Senin İçin Enginar Sakladım'ı yine okurlar çok sevdi. Özellikle İzmir çevresi daha doğrusu Ege çevresi çok sevdi. İzmir'den okurlarım hala bana yazıyorlar. Enginar'ı sevenler kitabı zaten aldılar, bu şekilde enginar dostluğu kurduk da diyebiliriz. Alaçatı ot festivaline davet edildim, orada imza gününe katıldım.

Soru: Karakter yaratmayı nasıl başarıyorsunuz, yaratırken özel olarak uğraşıyor musunuz ve en sevdiğiniz karakteriniz hangisi?

Mesela Zülüce karakteri şifalı otlar kullanan iyiliğe hizmet eden bir kadın ancak verdiğim çizgi biraz korkunçtu parmaklarının sekiz tarafından sürekli kesilmesi. Karakterlerimi toplumdan seçiyorum mesela Köy Saatçisi yakınımıdaki teyzemin babasıydı. Ömer Seyfettin yaşamış bir karakterdi, ismini hikayesinden yola çıkarak değiştirdim Gönen'i ön plana çıkardım.

Soru: Eserleriniz karakterler açısından çok zengin. Gülnara karakteri romanın ilk yarısına kadar yok, çok silik bir karakter hatta bir tip. Konkende orada burada olan klasik bir eş. Ama boşanmayla beraber güçlü bir karakter oluyor.

Flashback yöntemi kullandım geriye dönüş yöntemi. Her şey Yalçın Bey’e gelen bir mesajla başlıyordu mesela. Yalçın Bey hovarda bir tipti aslında ailesine ilgisiz gibi görünse de ilgili biri.

Soru: Aslında enginar tiplemesinde kahraman Gülnara anlaşıldı, yani Yalçın Bey bir tip midir?

Gülnara baş kahramandı, Feraye’yi orada biraz kötü kadın olarak verdik ama bitmedi ikincisi gelirse kitap Feraye ile devam edecek, Kuşkonmaz ya da Senin İçin Çay-Kahve Yaptım olacak devamı. Bazı yönlerini yazdım.

Soru: Gülnara öldü peki kimin gözünden, nasıl devam edecek?

Tekrar geriye dönüşlerle anlatacağız onu Feraye’nin gözünden anlatılacak. Yalçın Bey o evden ayrıldıktan sonra ilaçlar alıp yolda kaza yapıyor, hastaneye kaldırılıyor telefonundan Feraye’ye ulaşılıyor hikâye bu şekilde devam edecek, geri dönüşleri bu sefer de Feraye’nin gözünden göreceğiz

Soru: Senin İçin Enginar Sakladım romanı senaryo haline getirme fikriniz var mı?

Film olabilir. Çağan Irmak’tan çok istedim defalarca ulaştırdım kendisine. Okuduğuna inanıyorum, çünkü daha sonraki filmlerinde Gönen’i kullandı, benim cümleleri kullandı; “Seversin bilirim senin için enginar sakladım” diye bir cümlem vardı.

Soru: Sayın Salim Nizam çok değerli vaktinizi bize ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Ayrıca eşinize ve kızıınıza. Ayrıca mülakat esnasında sobada pişen kestaneler için ayrıca teşekkür ederim.

Rica ederim. Asıl ben teşekkür ederim.

1.4. Romanları ve Özetleri

1.4.1. Sisli Göl

Ailesi yıllar önce Almanya’ya göç eden on yaşındaki Besim, babaannesiyile (Gigi) koskoca bir konakta yalnız yaşamaktadır. Aile Almanya’ya gitmeden önce birçok tarla ve üzüm bağı satılmıştır. Eskiden babasının en büyük yardımcısı olan Kâhya Nedim Efendi de köşkten ayrılmıştır. Besim ve Gigi, köşkteki yalnız yaşamlarını sorgularlar. Besim, köşke gelen yaşlı kadınların hikâyeleriyle büyür.

Köyde sakin bir yaşam her ikisine huzur verse de bu yalnızlıklar zamanla hüznə dönüşür. Besim, zamanla Gigi'yle ilgili sırları öğrenmeye başlayacaktır. Gigi, Sisli Göl adlı Rum köyünden köşke gelmiştir ve dedesiyle evlenmeden önce Dido adlı Rum genciyle büyük bir aşk yaşamıştır.

Besim, İzmir'de üniversite okur. Bandırma- İzmir arası geçen yolculuklarda sürekli geçmişini sorgular. Annesinin Almanya'ya gitmeden önce babasına yaptığı baskıları hatırlar. Ailesinin yıllık izinlerinin seyrekleşmeye başlaması, Besim ve Gigi'de terk edilmişlik psikolojisine neden olur. Besim, ihtiyarlık döneminde Gigi'nin köşkte yalnız bırakılmasını hayatı boyunca hiç affedemez.

Gigi, yağmurlu bir gecede Sisli Göl'e gitmek için evden kaçar. Köyün çobanları tarafından tarlalarda perişan halde bulunan Gigi, yıllardır köşke gitmemek için ant içmiş Kâhya Nedim Efendi tarafından köşke getirilir. Ancak, Gigi'nin Sisli Göl sevdası hiç bitmez. Gigi'nin ısrarcı tutumu karşısında Kâhya Nedim Efendi, Chevrolet otomobiliyle onu Sisli Göl'e götürür. Ancak, hiçbir şey Gigi'nin beklediği gibi değildir artık. Köydeki Rumlar göç etmiş, terk edilmiş evler harabeye dönmüş ve mektep arkadaşlarının birçoğu ölmüştür. Ancak, Gigi'nin ilk aşkı Dido hala Sisli Göl'dedir ve bir yel değirmeni işletmektedir. Gigi'nin gözyaşlarına dayanamayan Kâhya Nedim Efendi, onu değirmene götürür. Ancak bir şartı vardır: Dido'yu uzaktan görecektir. Sisli Göl'deki doğduğu eve giden Gigi, artık geçmişiyle başa çıkamayacaktır. Ruh sağlığı iyice bozulan Gigi kendini kuş sanıp birkaç kez kendini balkondan atmaya çalışacaktır. Gigi'nin yolu akıl hastanesinde Dido'yla tekrar kesişecektir.

Besim, öğretmen olur ve Ardahan'a tayini çıkar. Uzak bir köyde köy öğretmenliği yapar. Köye gelen soğuk telgrafla hayatı altüst olur. Gigi ölmüştür ve Besim karlı bir günde eve dönmek için büyük bir mücadele verecektir.

1.4.2. Senin İçin Enginar Sakladım

Yalçın Bey işinde büyük başarı yakalamış, dünyaca tanınmış başarılı bir mimardır. Sürekli yurt dışı seyahatlerine çıkmaktadır. İzmir’de Dario Moreno Sokağı’nda mimarlık bürosu vardır. Günü birlik sevdalarla gününü gün ederken on sekiz yıl önce ayrıldığı eşi Gülnara’dan gelen mesajla sarsılır. Gülnara onu tekrar görüşmek için Beyoğlu’na çağırılmaktadır. Yalçın Bey gidip gitmeme konusunda kararsızdır. Ancak içindeki ses, İstanbul’a gitmesi yönündedir. İzmir’de o günlerde uluslararası sempozyumlar olduğu için sekreteri uçak bileti ayarlayamayınca İstanbul’a trenle gitmek zorunda kalır. Tren Basmane Garı’ndan Bandırma’ya doğru yol alırken Yalçın Bey anıların istilasından kurtulamaz ve geçmişe döner.

Ayvalık’taki villalarında klasik filmi tutkunu Gülnara’yı, kuş bilimci olmak isteyen Demir’i hayal eder. Ancak artık sular eskisi gibi akmayacaktır. Yalçın Bey, Gülnara’yı üstelik evlerine sürekli gelip giden eşinin en yakın arkadaşı Feraye ile aldatmıştır. Gülnara eşinden şüphe duymasa da Yalçın Bey’in son zamanlarda kendisinden iyice uzaklaştığının farkındadır. Hizmetçileri Müyesser Hanım, Gülnara ‘ya bazı itiraflarda bulunur. Gülnara, eşinin arabasının bagajında bir fotoğraf makinesi bulup içindeki filmi tab ettirdiğinde gerçeği öğrenir.

Yalçın Bey ve Gülnara ayrılır. Demir annesiyle birlikte İstanbul’a döner.

Yalçın Bey, İstanbul’a varınca, Beyoğlu’nda bir barda Gülnara ile buluşur. Gülnara, rahat tavırları, özgüveni, farklı giyimi ve boyalı saçlarıyla artık eskisi gibi değildir. Gülnara, Yalçın Bey’den bir yapbozun parçalarını tamamlamasını ister gibi bir hafta boyunca farklı mekânlarda buluşur ve ona bazı ipuçları verir. Yalçın Bey, eski eşinin intikam peşinde olduğunu ve kendisini öldürmek istediğini düşünür. Çok geçmeden Gülnara’nın kanser olduğunu öğrenir. Yalçın Bey, hastaneye koşar ancak yetişemez Gülnara ölmüştür. Demir de öğrenim gördüğü Amerika’dan döner. Ancak baba-oğul artık bir yabancı gibidir. Gülnara’nın avukatı vasiyetini açıklar. Gülnara, Yalçın Bey’den sonra bir evlilik daha yapmış ve oğluna yüklü bir mal varlığı bırakmıştır. Gülnara, Yalçın Bey’e de bir mektup bırakmıştır. Vasiyeti gereği, Doğu gezisi sırasında tanıştığı ve dine yönelmesinde etkisi olan Şivan adlı kadının Doğubeyazıt’taki köyüne, Ağrı Dağı eteklerine gömülmek istemektedir. Yalçın Bey’den bir isteği daha vardır. Demir’e sahip çıkması.

Üç kişilik aile tekrar aynı uçaktadır. Yalçın Bey ve Demir bu yolculuk sırasında birbirlerini tanımaya çalışırlar. Uçak Ağrı Havaalanı'na indiğinde Şivan Teyze'nin çocukları tarafından karşılanırlar. Gülnara'nın tabutu pikapla köye götürülür ve Şivan Teyze'nin evinde düzenlenen geleneksel dini törenle, Ağrı Dağı eteklerindeki ebedi istirahatgahına götürülür.

Dönüşte Şivan Teyze, onları uğurlarken Yalçın Bey'e Gülnara'nın bazı emanetlerini teslim eder; aralarında evlilik alyansları ve mor bir peruk da vardır.

Demir, ısrar üzerine bir gece babasının evinde kalır. Pişman olan ve gece boyu uyumayan baba, oğluna yakınlaşabilmek için geçmişin sır perdelerinin aralar. Demir, uzun süredir hasret kaldığı babasının pijamalarını giyerek uyur.

Ertesi gün Yalçın Bey, oğlunu evde tutamaz. Artık ne İzmir ne Demir ne de kendisi eskisi gibidir. Oğlunu yolcu eden Yalçın Bey, soluğu Ayvalık'taki eski evlerinde alır. Uzun yıllar boş kalan ev talan olmuş, bahçesini ağaçlar, çalılar ve otlar bürümüştür. Anıların yağmurundan kurtulamayan Yalçın Bey, kendini evlerinin mutfağında bulur. Buzdolabının kapağına iliştilmiş, üzerini tozlar bürümüş ve yazısı silikleşmiş not gözüne takılır. Bu not Gülnara'nın kocasına bıraktığı nottur: Senin İçin Enginar Sakladım.

Evlerinin eşiğine oturan Yalçın Bey'in içinde fırtınalar kopar ve nerden eline geçtiğinden emin olamadığı sabır küpünü çevirerek uzaklara bakar.

1.4.3. Son Kazak Kocagöl

İhtiyar Zahar ve kardeşi Dimon, Kars Arpaçay'da yel değirmeni işletmektedirler. İhtiyar Zahar'ın oğlu Ruslan çok istemesine rağmen ancak on beş yaşına gelince değirmende çalışmaya başlar. Zahar hasta düşünce Dimon amca Ruslan'ı değirmende çok fazla çalıştırarak bir köle gibi kullanmaya başlar. Ruslan, zamanla Dimon amcanın değirmendeki kazançlarında babasına yaptığı haksızlıkların farkına varır. Dimon amca parayı eşit dağıtmadığı gibi Kars'ta eğlence hayatında hayat kadınlarıyla har vurup harman savurmaktadır.

Yine bir gün Dimon amca, Kars'tan sarhoş geldiğinde, gölde paten kaymaktan dönen Ruslan'ı görünce azarlar. Dimon amca, çalışanlarına adil olmadığı gibi bencil davranmakta ve kendinden başkasının eğlenmesini istememektedir. Ruslan'a öfkelenen Dimon amca, onu hınçla karların üzerine iter. Dimon amca ayakta duramayıp dengesini

kaybederek Ruslan'ın patenlerinin üzerine düşünce şah damarı kesilir ve orada ölür. Ruslan, korkudan amcasını sazlıkların arasına gizler.

Eve dönmeyen Ruslan'ı aramaya çıkan annesi, oğlundaki garip durumun farkına varır ve Dimon amca'yı ortada göremeyince ondan gerçeği anlatmasını ister. Dimon amcanın kaza sonucu öldüğünü öğrenen Miranda bunu adalete izah etmenin zorluğunu düşünerek panik yapar. Oğlunun hapiste çürümesinden korkan Miranda, onu Manyas Gölü kıyısındaki Kocagöl'e babasının asker arkadaşının yanına yollar.

Ruslan trenle İstanbul'a gelir. İstanbul'da 1954 Şubat'ında sert bir kış vardır. Tuna'dan gelen buzlar Boğaz'ı kapatmıştır. Vapurlar işlemez ve Ruslan birkaç gün Karaköy'de Paris Palas Otel'i'nde kalır. Ancak otel çalışanlarından Kalın Halil'in kurduğu tuzakla odaya giren Köstenceli Nadya, Ruslan'ın altınları çalar. Ruslan, buzlar çözülünce Tirhan Vapuru'nun güvertesinde Bandırma'ya gelir. Kazakların dostu, otobüs şoförü Acer Emin onu Kocagöl'e götürür.

Ruslan, o günden sonra babasının asker arkadaşı İhtiyar Don'un yanında, değirmende çalışmaya başlar. Manyas Kocagöl Kazaklarının balık tutmak için verdiği mücadelelere, kilise ayinlerine, panayırlara ve içkili eğlencelerine katılır. Ruslan, Kocagöl'de tanınan ve sevilen biri olmuştur. İhtiyar Don, kızı Katya'yı balık ticareti yaptığı İzmirli Yahudi Levanten Bay Wookey'in oğlu Pavel'le nişanlar. Ancak bu ticari nişan Katya'ya mutluluk vermeyecektir. Kocagöl'e nişanlısının yanına sürekli gelip giden Pavel, onların göldeki eğlencelerine ve Aya Triada Kilisesi'nde yeni yılın başında yapılan Ta Fota Yortusu'na katılır. Törenden sonra Papaz İlya'nın göle attığı haçı çıkarmak için Katya'nın iki rakibinin de amacı aslında haç değil Katya'dır. Ancak, Katya kararını vermiştir. Gölde haçı Ruslan'ın çıkaracağından emindir ve onunla hayatını birleştirecektir. Öyle ki Katya, düğün gününde Ruslan'la kaçır ve Edincik'teki akrabalarının yanına sığınır. Kilisedeki nikah törenine sarhoş olarak ve elinde bir tabancayla gelen Pavel, Papaz İlya'ya nikahın olmayacağını söyler ve kurşun sıkarak kiliseyi terk eder. Pavel'in sarhoş olarak kullandığı otomobil hız yüzünden kaza yapar. Bir huş ağacına çarpan otomobil yanmaya başlayınca Pavel içinden sağ çıkamaz. Damadın babası Bay Wookey, bu işi gurur meselesi yapar, öfkeyle değirmeni ateşe vererek, İhtiyar Don'un ölümüne sebep olur. Bay Wookey ve adamları otomobillerle kaçakların peşlerine düşer. Yahudi Levantenin adamlarının Edincik'e kadar geldiklerini gören Anna, Ruslan'ı Kapıdağ'daki eski bir manastır olan Kirazlı Manastırı'na götürür ve orada ayine gelen bir

papaz tarafından nikâhları kıyılır. Artık, Ruslan ve Katya için yeni bir hayat başlamıştır. Günler sonra Kocagöl'e tekrar döndüklerinde Katya'nın annesi Evgenya ölüm döşegindedir.

Kocagöl'de yaşayıp değirmen çalıştırmaya devam eden Ruslan ve Katya köye gelen Amerikan, Fransız ve Rus ajanların farkına varacaklardır. Amerika-Rusya arasındaki soğuk savaş, Kazaklar üzerinde de oynanmaktadır. Üç yüz yıldır Kocagöl'de yaşayan Don Kazaklarını ülkelerine götürebilmek için ülkeler arası bir güç savaşı başlamıştır. Cazip tekliflerle Amerika ve Kanada'ya giden Kazakların ardından, Papaz İlya'nın köylülerin üzerindeki etkisiyle Kocagöl Kazakları Rusya'ya doğru hüznü bir göçe sürüklenir.

Tarih 1962 yılının eylül sonlarıdır. Bir gece yüz kamyon dolusu Kazak, İstanbul'a Karaköy Limanı'na doğru yola çıkar. Doğduğu toprakları ve Atatürk'ün ülkesini bırakmak istemeyen Ruslan ve Katya göçe karşı koyup köyde kalırlar. Ancak herkes gittikten sonra köye bir hüznü çöker. İki sevgili, komşularını son defa görebilmek için Karaköy Limanı'nda vapur bekleyen köylülerini son defa görebilmek için İstanbul'a doğru yola çıkarlar.

1.4.4. Kırmızı Minibüs

Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun "Bandırma Gönen arası yel değirmenleri döner." mısralarıyla anlattığı Gönen'e bağlı Paşaçiftlik köyünde Değirmenci Salim'in oğlu olan Acer Emin köyde, eşi Sülbiye ve üç çocuğuyla mutlu bir hayat sürmektedir. Çanakkale gazisi babasını erken kaybedince annesi tarafından büyütülen Emin'e, köyde herkes annesinin ismi Acer Emin olarak hitap etmektedir. Muhacir olan nüfus memuru, annesinin ismini nüfus kayıtlarına Acer olarak yazmıştır. On sekiz yaşında annesini de kaybeden Acer Emin, uzun yıllar gurbet ellerde çeşitli işlerde çalıştıktan sonra köye döner ve sevdiği Sülbiye ile evlenir. Mümine, Acer ve Salim adında üç çocuğu olur.

Hikâye, 1974 yılında köye elektriğin henüz geldiği, evlere televizyonların girdiği ve çatılarda antenlerin yükseldiği 1974 yılında başlar. Mavi bisikleti ile Gönen'deki Selvililer Mağazası'ndaki işine giden Acer Emin, bayram için pabuç isteyen oğlunun ayak ölçüsünü, ayva dalından kestiği çubukla alır.

Salim için köy yaşamı oyun ve eğlenceden ibarettir. Öğle uykularına yatmak istemediği için annesinden andıklara, markutlara, tarangogulara ve kuyu arabına ait çeşitli

hikâyeler dinler. Köy meralarında ablalarıyla inek otlattığı sıralar Bandırma askeri havaalanından kalkan jetlere ve Kıbrıs Barış Harekatı'na tanık olur. Annesinin mavi radyolarından öğrendiği savaş haberiyle ve köy minaresinden yapılan anonsla, aile evin bütün pencerelerini battaniye ile kapatır.

1970'ler Salim için oldukça eğlencelidir. Evlerinde televizyon olmayan Nizam ailesi, her akşam televizyonu olan komşularına giderler ve beyaz ekranın renkli dünyasına tanık olurlar. Salim, annesinden duyduğu masallar ve hikâyelerle büyür. Annesi bir de ölen oğlu Engin'den bahseder ona. Onun daha birkaç aylıkken ölüşünden, rüyalarında yer alışından, yeşil cennet kuşu olarak gelişinden ve bir mezar taşının bile olmayışından.

Yoksul bir aile olmalarına rağmen misafirleri hiç eksik olmayan ailede, anne tüm zorluklara karşı mücadele vermektedir. Halasının dostları İsviçreli aile ve Bursa'nın sayılı antikacısı Erol Bey de köye misafir gelince anne için sancılı günler başlayacaktır. Ablalarından sonra okula başlayan Salim, babasının Selvililer Mağazası'ndan aldığı mavi bisikletle büyük bir heyecan yaşayacaktır. Atıf amcası traktörle bütün mahalleliyi denize götürdüğünde eğlence doruğa ulaşacaktır. Sıcak yaz günlerinde astsubay olan Ali amcasının mecmualarını, kitaplarını karıştırarak büyüyen Salim için artık yazar olma sevdası başlamıştır.

Minibüs almak için uğraş veren baba, sonunda denkleştirdiği paralarla kırmızı minibüsüne kavuşur. Kırmızı minibüsün alınışıyla ailede büyük bir sevinç yaşanır. Ailenin kazanç kapısı olan minibüs aynı zamanda onları panayıra, Erdek'teki akrabalarına götüren efsanevi bir Anka kuşuna dönüşür.

12 Eylül 1980 günü için sünnet davetiyesi bastıran aile, askeri darbesiyle büyük bir şok geçirecektir. Siyah beyaz televizyonda Kenan Evren'in konuşmasına tanık olan aile, düğünde eğlencenin iptaliyle hüsrana uğrar.

Ganime halası tarafından her sömestr ve yaz tatilinde Bursa'ya götürülen Salim için, Cehevrolet otomobille Bursa turu yapmak, Uludağ'a çıkmak köy yaşamından sonra masalsı bir yaşamdır artık. 1982'de Mümine ve 1986'da Acer evlenir. Aileye yeğenler de katılır. Salim, çoğu zaman babasının kırmızı minibüsüyle Gönen'e liseye gidip gelmektedir. Baba kırmızı minibüsüyle şehre yolcu, eve karpuz taşımaktadır.

Salim'in üniversiteye hazırlandığı 1990 yılında kırmızı minibüs satılınca aileye bir hüznün çöker. Anne ve oğul, kırmızı minibüsü sattığı için babaya karşı tavır alırlar.

Salim'in üniversiteyi kazanmasıyla tekrar mutlu günler geri gelir. Salim artık İzmir'de üniversite okuyacak ve öğretmen olacaktır. Ardından babanın emeklilik haberiyle aile mutluluktan uçar.

Salim öğretmen olarak Ardahan'a atanır.1997'de ailede kayıplar başlar. Ganime halası ve Rafi amcası peş peşe ölür.1999 yılında Meral ile evlenen Salim'in üç yıl sonra Meriç adlı çocukları olur. Ardından sekiz yıl sonra Zeynep adlı kızları olur.

Salim'e 2006 yılı Ömer Seyfettin Hikâye yarışması birinciliği yazarlığa adım atmasını sağlar.On yıl boyunca çeşitli yarışmalardan ödülle dönen yazar 2011 yılında ilk romanı Sisli Göl'ü çıkarır.

2010 Ağustos'unda annelerinin hastalanmasıyla ailede büyük bir hüznün yaşanır. Bursa Uludağ Üniversitesinde yatan annenin çocukları da hep çevresinde olacaktır.2014 yılında annenin ölümüyle büyük bir sarsıntı geçiren ailenin artık tek umudu eşinin ölümüyle travma geçiren babalarına sahip çıkmak olacaktır.

Çocukları arasında evden eve gezen baba, tüm ilgiye rağmen hayata tutunamaz ve eşinden sekiz ay sonra hayata gözlerini yumar. Hastanede ölüm kalım mücadelesi veren çocuklar için artık hayatın renkleri değişmeye başlar. Babalarının ölmeden önce son isteği keten ayakkabı olmuştur.

1.4.5. Ömrüm Uzaklarda Azalması

Yağmurlu ve gök gürültülü, bir gecede Dereköy'ü sel basar ve mezarlıktaki ölüler dahi toprağın üzerine çıkar. Hükmündeki yedi engerek yılanıyla huzursuz bir gece geçiren köyün şifacı kadını Zülüce, kocası Nalbant Ali'yi aramaya çıkar. Zülüce, Gönen ve köylerinde Aladağlardan topladığı otlarla insanları iyileştirmektedir.

Sansar Sakis, köylüleri bağlarında ve şarap fabrikalarında çalıştıran, emeğin karşılığını zamanında ödemeyen, köylüleri borçlandırıran ve yüksek faizlerle borç veren tefeci biridir. Üç çocuğu vardır ve Midas, İstanbul'da mimardır. Yanındaki oğlu Bedros, çiftlikteki işlerinde babasının en büyük yardımcısıdır. Sansar Sakis, İzmirli Levanten Şimon'la ticari ilişkilerini iyice geliştirmek istemektedir. Kızı Helena'yı Şimon'un oğlu Adama ile nişanlar. Sansar Sakis'in oğlu Bedros, köyün marangozunun kızı Manoli ile nişanlıdır. Ancak Manoli, önceleri sevgisinden kuşku duymadığı Bedros'tan Kızıl Safer adlı değirmenciye gördükten sonra yavaş yavaş uzaklaşmaya başlar. Kızıl Safer aynı zamanda köyde sepet, sele, zembil ve hasır dokumaktadır. Manoli ile Kızıl Safer arasında platonik başlayan aşk, Manoli'nin Kızıl Safer'i kilisedeki Paskalya törenine çağırmasıyla iktirasa dönüşür. Kızıl Safer ile Manoli'nin arasındaki ilişkinin farkına varan Bedros, kilise dönüşü Kızıl Safer'e tuzak kurar. Yola gerilmiş çelik halatı fark etmeyen Kızıl Safer ve atı boşluğa yuvarlanır. Kızıl Safer acıyla uyandığında odasında çelik bir tel, kanlı bir balta ve Zülüce'yi görür. Kızıl Safer artık bir ayağı çolak yaşayacaktır.

Levanten Şimon ve eşi Sonya düğün tarihi için çiftliğe gelir. Bayan Sonya, gelini Helena'yı adet üzerine hamamda görmek ister. Yaylı araba ile köyün genç kızları dümbelekler çalarak Gönen'e hamama giderler. Bayan Sonya, gelininin vücudunda fındık büyüklüğünde bir siyahlık fark eder. Helena kayıp şalını da bulamadığı için bunun bir büyü olduğu anlaşılır. Çözüm için Zülüce'ye başvurulur. Helena'yı kurtarmak için tek bir yol vardır, o da köydeki on üç su kuyusunu boşaltıp iğne batırılmış sabuna ulaşmak, kirpi otu, angut ve engerek yılanı yumurtasını vaktinde bulup getirmektir. On üç kuyunun suyu boşaltılırken Levanten Şimon ve Bayan Sonya yolda kaza geçirir. Şarampole yuvarlanan arabadan Bayan Sonya sağ olarak kurtulamaz. Öte yandan kuyuların birinde boynunda tuğra olan bir iskelet çıkarılır. Bu iskeletin Nalbant Ali'ye ait olabileceği yönünde yorumlar vardır. Sansar Sakis ve Bedros'u kuyuya bir ceset atarken gören bir şahit vardır. Yıllardır dilini tutan köyün delisi Lali bu sırrı daha fazla saklayamayınca Bedros tarafından bir gece dili kesilerek öldürülür gece Lali'nin bahçesinde bu cinayeti gören

Greg adlı bir tanık vardır. Bedros ile Greg arasında çıkan kavgada Greg, Bedros'u yaralar. Sarıköy Karakolu'ndan gelen jandarmalar onu tutuklar ve cinayetten hapse atar.

Helena'nın ölümünden Şifacı Kadın Zülüce'yi sorumlu tutan Sansar Sakis, onun sağ elinin dört parmağını keser. Daha önce de karısının ölümünden dolayı Zülüce'nin üç parmağını kesmiştir. Sansar Sakis bununla da kalmaz ve Zülüce'yi şarap mahzenine atar.

Öte yandan Bandırma ve Gönen'in Yunanlılar tarafından işgaliyle Elbizlik Rumlarının da huzuru kaçır. Greg askere çağrılır. Bu arada köyde yıkılan kilisenin yerine yeni kilise inşa edilmektedir.

Sansar Sakis, Bandırma Limanı'na şarap götürürken Edincik yakınlarına Rum çeteler tarafından yakılarak öldürülür. Sansar Sakis'in baskıcı tutumu karşısında köylüler ayaklanır ve çiftliği ateşe verir. Ancak yatağında uyuyan Sansar Sakis'in ölümüne yangın değil, Zülüce'nin engerekleri sebep olacaktır.

Manoli, Kızıl Safer'den de zamanla uzaklaşır ve Greg'le aralarında büyük bir aşk başlar. Savaşın gölgesindeki bu aşk Manoli'ye acı vermektedir. Manoli ve Greg düğün hazırlıkları yaparken Bedros, Gönen Hapishanesi'nde başlayan isyan sonrası hapisten kaçır. Elbizlik köyüne geldiğinde âşıkları bir gölge gibi takip eder.

Bu arada Lozan Antlaşması imzalanmıştır. Sansar Sakis'in mimar oğlu köye döner, işleri ele alır ve çiftliğe yeni bir malikâne yaptırır. Malikane'nin bahçesini Greg ve Manoli'nin düğünü için hazırladığı gibi malikane ilk gece için de hazırdır.

Greg ve Manoli, zifaf gecesi malikâneye gelen Bedros'tan kurtulamaz, Manoli'ye tecavüz etmeye kalkan Bedros, Manoli'nin attığı kurşunla yaralanır. Daha önce Sansar Sakis'in yanında sadık bir hizmetçi olan Rozali, çiftlikten kovulmasının acısını unutamaz ve Bedros'a yardım eder; adamlarıyla onu malikâneneden kaçıır ve kırkayak kuyusunda saklar. Ancak Kızıl Safer'in annesinin intikam için yaptırdığı örümcek büyüsü bu kuyuda tamamlanır ve Bedros ölür. Bedros'u bir sal üzerinde dereye bırakan Rozali ve adamları bildiklerini kimseye anlatmamak için aralarında söz verirler. Sal dere boyunca gider ve Kızıl Safer'in değirmeninin önünde kıyıya vurur.

Bu arada Lozan Antlaşması sonrası köye tebligat gelir. Rumların Yunanistan'a göç edeceği duyurulur. Yeni tamamlanan kilise pazar ayinine hazırlanırken köylüler kilisede ibadet edemedi Bandırma Limanı'ndan Yunanistan'a doğru vapurla göç eder. Manoli'nin oldukça yaşlı annesi bu yolculuğa çıkamaz ve köyde kalır.

Daha sonra mübadele gereği Elbizlik köyüne Kavala'dan gelen Türkler yerleştirilir. Manoli'nin annesi de onlarla birlikte yaşamayı sürdürür. Bir gün Manoli annesine Yunanistan'dan bir mektup gönderir ve Ömrüm Uzaklarda Azalmasın Anne, diye özlemlerini dile getirir.

1.6. HİKÂYE KİTAPLARI

1.6.1. Elma Kuşları

Kitap yazarın çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği hikâye yarışmalarında dereceye giren ve ödöl alan hikayelerinden oluşmaktadır. Kitap İstanbul Çınaraltı Yayınevinden 2020 yılında çıkmıştır.

1.6.2. Köy Saatçisi

Kitap yazarın çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği hikâye yarışmalarında dereceye giren ve ödöl alan hikayelerinden oluşmaktadır. Kitap İstanbul Çınaraltı Yayınevinden 2020 yılında çıkmıştır.

1.6.3. Leylekli Konak

Kitap yazarın çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği hikâye yarışmalarında dereceye giren ve ödöl alan hikayelerinden oluşmaktadır. Kitap İstanbul Çınaraltı Yayınevinden 2020 yılında çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SALİM NİZAM’IN ROMANLARINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI

2.1. Geçiş Dönemi

İnsanların hayat döngüsü; doğum, evlilik ve ölüm dönemleri, geçiş dönemi, yaşam krizi, hayat çemberi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemler, İnsanın tam anlamıyla ortasında olduğu ancak müdahil olamadığı dönemlerdir. Bu nedenle hayatın geçiş aşamaları bu kriz dönemlerinin sağlıklı bir şekilde aşılabilmesi için pek çok ritüel ve uygulamalarla şekillenmiştir. Doğum ne kadar mutlu bir olaysa ölüm bir o kadar hüznülüdür. Salim Nizam’ın romanlarında da geçiş dönemine ait bu unsurlara yer verildiği görülmektedir. Salim Nizam romanlarında bu dönemlerle ilgili inanış, uygulama ve ritüellere yer verirken Bandırma, Manyas, Gönen bölgesinin farklı etnik gruplarının sahip olduğu dini ve kültürel uygulamalardan örnekler sunmuştur.

2.1.1. Doğum

Çocuk tüm kültürlerde bahtın, kutun, sevincin ve bereketin temsilcisi olmuştur. Anne ve baba olmak kişinin toplum içerisindeki statüsünü kuvvetlendirirken, soyun devamının sağlanması bağlamında da önemli bir güç olarak değerlendirilmiştir. Hayatın geçiş aşamalarından olan doğum aynı zamanda kriz dönemlerinden biridir. Dolayısıyla çocuk sahibi olmadan önce doğumla ilgili pratik ve uygulamalara rastlanmaktadır. Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası pratik ve uygulamalara bakıldığında bunların bir kısmını dinsel-büyüsel uygulamalar olarak adlandırabiliriz. Bütün bu pratik ve uygulamaların temel amacı çocuğun sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesi ve dünyaya geldikten sonra da kutlu ve bahtlı olarak yaşamına devam etmesini sağlamaktır. Salim Nizam’ın romanlarında doğumla ilgili inanış ve uygulamalarla ilgili olarak aşırme, bebek mevlidi, ad koyma, vaftiz, sünnete yer verildiği görülmektedir.

Çocuk sahibi olmak isteyen kadının çeşitli yollara başvurduğu bilinmektedir. Yatır, türbe, ziyaret yerlerine gitmek, çeşitli sulardan içmek vb. pek çok ritüel halk kültüründe yer almaktadır.

“Kaç zamandır çocuğu olmuyor Güldaniye kadının. Kocasını boşamasın diye başvurmadığı çare kalmadı falcı kadın yıldızlara bakarak geleceğini söyler belki. Kocagöl’e girerken Şeytan Kuyusu’nun durgun suyundan da içerler belki” dedi Slaki” (S.K.K./S.124).

Hamile bir kadının hamileliği süresince canının bir yiyeceği istemesi durumuna aş erme denilmektedir. Doğum öncesi uygulamalar çerçevesinde değerlendirebileceğimiz bu durum halk arasında oldukça yaygın bir inanıştır. Aş erme deyiminin aslı aş yerme olup, “yiyecek bir şeyden tiksime” demektir. Deyim anlam değişmesine uğrayarak “yükli kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması” anlamına gelmiştir. Gebeliğin bu döneminde kadının bu noktadaki istekleri yerine getirilmeye çalışılır. Aksi halde çocuğun düşmesi, sakat, kusurlu doğması gibi olumsuz durumların gerçekleşeceğine inanılmaktadır (Boratav, 2013: 168).

“Canım erik çekti. Belki de karnımdaki bebeğimin canı çekti” (S.İ.E.S/69).

Eski Türk geleneğine bakıldığında çocuğa isim verilmesi için çocuğun ismi hak edecek bir davranış göstermesi gerekmektedir. Boratav, Türklerin İslam dinine girdikten sonra bu geleneğin gitgide zayıfladığını belirtmekte, Müslüman Türklerin geleneğinde çocuğa ilk olarak göbek adının verildiğini söylemektedir. Ona göre eski Türklerdeki gelenek köy ve kasabalarda “lakap” koymaya evrilmiştir (Boratav, 2013: 101-102). Türk kültüründe çocuğa güzel anlamlı, Kur’an’da yer alan isimler verilmeye çalışılmaktadır. Çocuğa verilecek ad onun tüm yaşamını, karakterini etkileyecek ve öteki dünyada da kendisi bu isimle çağırılacaktır. Çocuğa verilen isimlerin bir amacı da onun yaşamasını sağlamaktır. Üst üste birkaç çocuğu ölmüş veya düşmüş olan anne ve babalar çocuklarına “Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar” gibi isimler vermişlerdir. Erkek çocuğunun soyu devam ettirecek kişi olması nedeniyle arka arkaya kız çocuğu olan ebeveynler ise “Yeter, Döne, Döndü” gibi isimleri vermeyi tercih etmektedirler.¹

Salim Nizam’ın Kırmızı Minibüs romanında “Salim” ve ablasına dede ve babaannelerinin isimleri verilmiştir.

¹ Ad vermeyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sedat Veyis Örnek (2016), **Türk Halkbilimi**, Ankara, BilgeSu Yayınevi, s. 205-220.

Sedat Veyis Örnek (2015), **Geleneksel Kültürümüzde Çocuk**, Ankara, BilgeSu Yayınevi, s. 117-128. Osman Kibar (2005), **Türk Kültüründe Ad Verme (Kişi Adları Üzerine Bir Tasnif Denemesi)**, Ankara, Akçağ Yayınevi.

“Ailede en küçük bendim. Dedemin ismini koymuşlardı bana” (K.M/11).

“Babaannemin ismini taşıyan küçük ablam Acer’in iri zeytin gözleri, kısa siyah saçları vardı” (KM/11).

“Adını Emin koydular. Dedesinin ismini. Babamın ismini. O sıralar deprem olmuştu” (K.M/136).

Geleneksel kültürümüzde adı verilecek çocuğun kulağına üç kez ezan okumak, üç kez adını söylemek bu ala hoca çağırarak, dinsel içerikli yaygın bir törendir. Eski Türklerde çocuğa ad veren ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyardır. Dede Korkut’ta kahramanların adını Dede Korkut vermektedir. Türk Destanlarında hanın veya beyin oğlunun adını “boz atlı bir er” peyda olur ve o verir (İnan 1991:206).

Salim Nizam romanlarında Müslüman ve Hristiyan halkın bir arada yaşadığı dönemin izlerini, geleneklerini sıkça kullanmıştır.

“Ey Mişa! Hazreti Yahya'nın İsa'yı Şeria Nehri'nde vaftiz ettiği gibi seni de baba oğul ve ruhu'l-kudüs adına vaftiz ediyorum” dedi (S.K.K./351).

Çocuğa isim koyma uygulaması İslam dinine uygun bir şekilde yapılmaktadır. Daha önceden çocuğa verilecek ad hakkında aile büyükleri ile anne, baba bir karara varır ki seçilen isimler genelde dede ve ninelerin isimleridir. Konacak ad belli olduktan sonra çocuğun yüzüne bir havlu, mendil ya da işlemeli bir bez örtülür. Çocuk babasının yahut hısımlarının akrabalarından münasip birinin kucağına verilir. Bu erkek, çocuğun kulağına hafifçe ve üç defa ezan okur ve belirlenen adı üç defa kulağına tekrarlar. Arkasından merasim sona erer. Bu törenin çocuğun doğumunun üçüncü günü ile onuncu günü arasında mutlaka yapılması gerekir. Aksi taktirde çocuk isimsiz kalır ve bunun sonuçları hiç de iyi olmaz (Balkır 1935: 52).

Ad verme merasimi “Kırmızı Minibüs” romanında şu şekilde ifade edilmektedir:

“Son değişimle Meriç ismi üzerinde uzlaştık. Annem, karışma Emin onlar istediği ismi koysunlar diyordu. Babam bu isimde sıkıntı yaratmadı, bebeği kucağına aldı ve kulağına ezan okuyarak üç defa Meriç Meriç Meriç diye seslendi (K.M/220).

Bu sıralar Rüstem Mahallesinde sobalı bir evde oturuyorduk. Babam ilk defa bu evde gördü torununu, o günlerde isim konusunda da ailede küçük bir tartışma olmuştu, eşimle oğlumuzun ismini Rüzgâr koymak istiyorduk. Babam ve Gülten halam şiddetle

karşı çıkıyordu; Müslüman adı olsun, ölünce telkini duymaz diyordu babam (K.M./S.220).

Doğum sonrası inanış ve uygulamalarda bebek mevlidi okutmak görülmektedir.

“Bebek mevlidi köyde oldu, ekim sonu olmasına rağmen güzel bir hava vardı” (K.M/220).

“Ablama bu isimler olmasın diye sık sık telefona ettim. Sonunda adını Betül koyduklarını duyduk rahatladık. Kırkında Bandırma'da mevlidini yaptılar” (K.M/173).

Salim Nizam’ın romanlarında Hristiyan tebaanın da gelenekleri yer almaktadır. Gönen, Manyas ve Bandırma’da Hristiyan azınlıkların da yaşadıkları dönemler yazarın çocukluk çağına rastlamaktadır. Bu nedenle yazar sıklıkla romanlarında onların gelenek ve ritüellerine de yer vermektedir.

“Bir hafta sonu kilisenin ince oymalı yüksek kapısından özenle giyinmiş başlarına ördek, kaz, kartal tüyü takmış davetliler giriyordu. Sivri kemerli pencerelerde rengarenk vitraylardan süzülen huzmeler meşe sıraları aydınlatıyordu. Ay şeklinde tonozlar altın renge boyanmıştı. Yeni çiftin dost ve akrabaları vaftiz törenini izlemek için vaftiz teknesinin etrafında toplanmıştı. aftiz töreni için vaftiz teknesinin baş tarafında tahta bir haç vardı. Katya ve Ruslan el ele tutuşmuşlardı ve oldukça heyecanlılardı. Katya'nın elinde vakti sonrası Mişa'yı kurulumak için beyaz bir havlu vardı. İluşka'nın kolunda kırmızı kurdelalarla süslü bir sepetin içinde Mişa'nın yeni kıyafetleri duruyordu. Mişa doğalı yedi gün olmuştu, bebek vaftiz annesi Maria'nın kucağındaydı. Vaftiz Babası Dulka da bebeğin yüzündeki örtüyü kaldırıp ona bakıyordu. İsa der ki her çocuk doğumunu sekizinci gününde Tanrı oğul ve ruhu'l-kudüs adına vaftiz edilmelidir. Vaftizsiz cennete girmek mümkün değildir dedi (S.K.K/ 351).

Sünnet uygulaması doğum sonrası uygulamalar başlığında değerlendirebileceğimiz bir ritüeldir. Sünnet İslam dini açısından da önem arz ettiği için halk arasında çocuğun sünnet edilmesi dini bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir. Sünnet olarak çocuk halk deyiimiyle “abi” ya da “erkek” olmaktadır. Dini anlamda ise İslam’a bağlı olduğunun da göstergesidir. Sisli Göl romanında çocuk ne zaman sünnet olacağını babasına sormaktadır.

“Ben ne zaman sünnet olacağım baba?” (S.G/72).

“Sünnet düğünüm 12 Eylül 1980 tarihinde ordunun yönetime el koyduğu dönemde olmuştu. Kenan Evren Paşa geçmişti başa. Düğünümde yasaklar vardı, çalgılar gelememiş ve köşkün içinde köy kızları tarafından gizli gizli dümbelekler çalınmış, şarkılar söylenmişti. Sokağa çıkma yasağı olduğu için çevre illerden akrabalarım güçlkle gelebilmişti” (S.G./72).

Sünnet olayı Türk toplumunda bir düğün olarak kutlanmaktadır. Sünnet çocuğuna sünnet kıyafeti alınır, yemek verilir ve düğün yapılır.

“O gün fotoğrafçıydık. Yeni sünnet kıyafetlerimi giymiştim, pelerini de takalım dedi annem. Annem ve ablam da lacivert sünnet kıyafetlerinin üzerine kenarları gümüşü bir pelerini giydirmeye çalışıyorlardı, babam cebinden küçük bir kıvrak çıkarak saçlarımı taradı” (K.M./105).

Balıkesir yöresinde düğünlerde keşkek yapılması adettir. Bu adet sünnet düğünlerinde de geçerlidir.

“Dolmalıkları ve patatesleri bir hafta kala ısmarlarım, şehriyeleri de pazardan alırız, keşkeği de Ganime ile halledersiniz” (K.M./107).

“Düğüne bir hafta kala Bursa'dan Ganime halam gelmişti. Annemle beraber keşkeklik buğday ayırdılar, kazanlarda kaynatılır ve bahçemizin bir köşesine yaydıkları brandaların üzerinde kuruttular, sonra da çuvallar omuzda Dere Mahallesi'ndeki dübeğe götürdüler. Dibektaş çok büyüktü, halamın döktüğü bir çuval buğdayı aldı. Köy kadınları ve Mümine Ablamın arkadaşları maniler eşliğinde tahta tokmaklarla sırayla dibek dövdüler. Akşam yürüyüşüne çıkmış köy gençleri de dübek dövmeye gelince üç çuval buğdayın nasıl dövüldüğü anlaşılamamıştı” (K.M./107).

“İşte bu kurulukta düğün sabahı bütün köy kadınları toplanmışlardı. Kimisi soğan doğruyor, kimisi patlıcan ve patates soyuyordu bir tarafta da köy gençleri bir kazanın etrafında sırayla keşkek dövüyordu. Hulki eniştem sabah erkenden iki koç keserek yüzmüştü. Konu komşu ile yahnilik etler doğranmış, patateslerle birlikte kazanda kaynamaya başlamıştı. Köy kadınları ellerinde renkli çıkırdaklı kağıtlara sarılmış somun ekmekleri ve üzeri çiçeklerle süslenmiş baklava tepsileri getiriyorlardı. Her gelen kadın ya bir kilo toz şeker ya da irmik getiriyordu ayrıca. Somun ekmeklerinin üzerine batırılan çubuğun çatal kıskaçındaki kâğıt paralar dikkatimi çekti” (K.M./108).

“Sünnetçi gittikten sonra herkes sünnet şapkamın İçine para koydu. Odam çok sıcaktı, bunalmıştım, bir süre sonra gözüm para görmüyordu. Okuldan Mehpare öğretmenin vantilatörünü getirdiler, yatağında yatarken ablamların mahallenin kızları ile bir hafta önceden süslediği sünnet yatağımı daha fazla inceleme fırsatı bulmuştum. Duvar halısının üzerine pamuklarla ismim yazılmış kuş, kelebek ve yılan figürleri oluşturulmuştu” (K.M./109).

2.1.2. Evlilik

İki genç insanın hayatlarını ve aynı zamanda kaderlerini birleştirmeleri anlamına gelen evlilik bireyleri ve toplumu ekonomik, kültürel ve sosyolojik açılardan etkileyen geçiş dönemi ritüellerinden biridir. Evlilik ritüeli etki alanının genişliği noktasında inceleme yapmak açısından oldukça karmaşıktır. Evlilik iki bireyin anlaşmasının çok ötesinde bir durumdur. Bireyler toplumun yazılı ve yazılı olmayan kurallarıyla dini öğretilere de uygun olarak toplumun bireyleri önünde ve onların rızasıyla bu eylemi gerçekleştirmektedirler.

Evlilik, karşıt cinslerden iki ya da daha fazla kişinin üremek ve dolayısıyla türün devamlılığını sağlamak, düzenli cinsel ilişkiler yaşamak ve ekonomik ve sosyal bir birlik kurmak amacıyla aile kurumunu oluşturmak için adım atmalarına dönük yapılan bir sözleşmedir(Yolcu, 2014: 181-182).

Evlenme ile ilgili töre ve törenleri şu şekilde incelemek mümkündür:

- a) Düğün öncesi:
 - I. Görücülük, dünürçülük/kız isteme
 - II. Söz kesimi, şerbet, nişan
 - III. Düğün okuntusu
 - IV. Çeyizin gitmesi ve sergilenmesi
 - V. Gelin Hamamı
- b) Düğün
 - I. Kına geceleri
 - II. Gelin Göçürme
 - III. Nikah
 - IV. Gerdek
 - V. Gerdek Ertesi

c) Düğün Sonrası: gelinlik ve güveylik töreleri(Boratav, 2013: 196).

Salim Nizam'ın romanlarında da evlilikle ilgili ritüellere rastlanmıştır. Nizam'ın romanlarında evlilikle ilgili tespit edilen ritüeller “düğün öncesi” ve “düğün” sırasındaki uygulamalarla ilgilidir.

2.1.2.1. Kız İsteme

Kız isteme düğün öncesi uygulamaların ilkidir. Kız isteme esnasında taraflar karşılıklı olarak düğün için takılacak takıları, alınacak eşyaları ve başlık parasını da konuşmaktadırlar. Kızı isteyen kişilerin kökenleri de önemlidir.

“Arnavut köylüleri dışarıdan kız alırlar ama dışarıya kız vermekte seçici davranırlardı” (S.G./37).

“Bani’yi bu hafta istemeye geleceklermiş. Yaşlı bir adama çok fazla başlık parasına satılmıştı. Neredeyse dudakları uçuklayacaktı, yedi davar parasıydı bu” (K.S./133).

“Akşam kar şiddetini daha da arttırmıştı. Misafirlerin gelip gelmemesini bile istediğinden emin değildi. Ve tahta kapılarına vurulmuştu. Misafir odalarına gelen konuklara göz gezdiriyordu. Oldukça kalabalık gelmişlerdi. Konuklar üst köşedeki yatağın ve yer minderlerinin üzerine oturmuşlardı. Sekiz on kişi vardılar. Babası kapının kenarındaki sandalyede ezilip büzülüyordu. Biraz sonra sofralar kurulmuş, yemekler yenmiş, üzüm hoşafı içilmiş ve yemekten sonra çaylar yudumlanmaya başlamıştı. Kızıyeter mutfakla misafir odaları arasında durmadan gidip geldiği için konuşmaları iyi takip edemiyordu. En son odaya geldiğinde davarlar konuşuluyordu. On davar parası ağızlarda dolaşıyordu. Yurduşen neden babasına on davar parası versindi ki? Onu seviyordu. Yoksa başka birisi miydi? Tüm gözler Kızıyeter’i tepeden tırnağa inceliyordu. Babasının elindeki bir tomar paraya gözü ilişmişti, Bani’nin durumu onun başına da mı geliyordu? Paraları saymakta olan babası, pencerenin önünde oturan yaşlı adamı işaret ederek: “Hadi kızım kocanın elini öp” demişti (K.S./140).

“Bir de köyde sözlenen gençlere yüzük takmaya başlamıştı babam. Şiirler okuyarak, güzel sözler söyleyerek, güzel edebiyat yaparak bu görevi de başarı ile yapıyordu. Bazen makas kesmiyor diyor bahşiş istiyor ve herkesi güldürüyordu” (K.M./135).

“Sanırım 1985 son baharıydı. Bandırma'dan dünürçüler geldiler. Hasibe halamın oğlu Servet'in tanıştırdığını söylüyorlardı o kuruyemişçi ile. Dünürçüler bir iki hafta gidip geldiler ve ardından söz kesildi” (K.M./158).

2.1.2.2. Gelin Hamamı

“Düğün öncesi Helena gelinin ziller, su kabakları, dümbelekler çalınarak, yaylı arabayla hamama götürülüşüdür. Helena gelin hamamına götürülüyordu. Gelini hamamda görmek adettendi. Gelinin vücudunda herhangi bir iz, yara, çiçek bozuğu ya da hastalık olup olmadığına bakılırdı” (Ö.U. A/53).

“Genç kızların ellerinde sepetler bohçalar ziller ve dümbelekler vardı. Gönenliler düğün alayının etrafına toplanmış onları şarkılar ve çalgılar eşliğinde onların hamama gidişlerini merakla izlemekteydiler. Rengarenk giysiler içindeki düğün alayı onların dikkatini çekiyordu. Hamamın kapısındaki kısa boylu Tellak Ali'yi bütün Gönenliler ve Rum kızları tanırdı. Şakalarıyla bel altı fıkralarıyla bütün kızları güldürürdü, benzersiz iltifatlarıyla gönülleri okşardı. Tellak Ali, Elbizlik'ten gelen düğün alayını selamladı, onları birer birer içeri davet etti. Genç kızlar ellerindeki tavuk yumurtalarını masanın üzerindeki selenin için bırakıyorlardı (Ö.U.A./58).

“Sepetlerde ki rengarenk çiçekleri nane lavanta yapraklarını kavanozdaki balları ve güğümlerdeki keçi sütlerini sıcak su havuzlarına boşalttılar. Bu havuz güzellik havuzuydu. Bu bölümde en son kalınır, güzellik iksirleriyle tanışılırdı. Ayaklarındaki süslü nalınlar, göğüslerinin üzerinden dizlerine kadar peştamal bulunan genç kızlar; ellerinde meyve sepetleri, şarap şişeleri, ziller, su kabakları, şerbet güğümleriyle havuzun başına kadar geldiler. İki genç kız dümbelek çala geldi. Kimi zaman türküler şarkılar hamamın rutubet nem ve kükürt kokusuyla karışıyordu. Genç kızlar ellerindeki susaklar ve zeytinyağı sabunları ile aslan başlı kurumların başında yıkanırken Manolya Helena'yı küçük havuza davet etti. Adetlerine göre gelin havuzdan çıkıp kendisine uzatılan meyveyi alırken kayınvalidenin oğlu adına gelinin vücudunu görmesi gerekiyordu” (Ö.U.A./60).

2.1.2.3. Düğün

“Kocagöl'de damat olan herkesi buraya (hamama) getiririz” (S.K.K./226).

“Emin'in annesi Acer sağ olmadığı için düğünde oynayanlara şeker ve bozuk para atma işini en büyük eltilerden Yakup'un eşi Gülsüm yapıyordu. Gülsüm yenge elindeki

torbadan davul ve çengillerle oynayan kızların ve oğlanların üzerine şeker atıyor; çocuklar, şeker ve para kapabilmek için tozu toprağa katıyorlardı” (S.K.K./281).

“Sülbiye Gelin, örgülü saçını iliştirilmiş gelin teliyle ve vişneçürüğü bindallı elbisesiyle görünmüştü. Köy kadınları ve genç kızlar bu defa gelinin etrafını sarmışlar, gelinin avuçlarına ve ardından kendi avuçlarına kına yakmaya başlamışlardı. Dümbelekleri bu defa yeni gelinler almış tekrar Gönen manilerine başlamışlardı” (S.K.K./283).

“Takı- töreni bittiğinde yerdeki tüm eşyalar çarşafıya sarılmış ve feraceli kadınlar tarafından damadın evine götürülmüştü. Damatla gelinin son oyunundan sonra gelin üzerini değiştirmek için eve gitmişti. Sıra gelin kinasına gelmişti. Gelin dönene kadar köy gençleri aldıkları alkolün de etkisiyle ortada oynuyor, bazıları hacıyatmaz gibi güçlkle ayakta durabiliyordu. Damadın yakınları köy gençlerini ortadan çıkarmak için oldukça uğraşmışlardı. Sarhoş delikanlılar ortadan çıkmamak için direniyorlardı. Tam kavgaya başlamışlardı ki köy korucusunun son bir hava diyerek uzlaştırmasıyla delikanlılar biraz daha oynamayı sürdürdüler. Dut ağaçlarının ardından da nakarat halinde bir ses yükseldi.

Sağlığına içiyorum

Mutlu güvey,

İstedğin güzel,

Gelinin oldu (Sappho)” (S.K.K./284).

“Sağdıçlar tetikte damadı içeri kaçırmadan önce sırtını yumruklamak için hazırda bekliyordu. Bilge Yaverko vedalaşırken yeni damadın sırtına sertçe vurdu.

Helal sana koçum.

Bu gece çok yoruldu,

Git artık odana,

Usulca sev kadını”. (S.K.K./284).

“Katya’nın alnına tüyler taktılar, boynuna sıra sıra paralar dizdiler. Başına erkek ördek kuyruğundan kıvrıcık tüy ve kem gözlerin nazarından korunmak için iki keçi boynuzu taktılar. Sonra da boynuzların üzerini sarı bir tülle örttüler. Kalabalığın arasından kime ait olduğundan emin olmadığı bir ses de “Hadi Katya, âdettendir, mutluluğunuz için elmayı bütün soyman gerek” diyordu. Katya bıçağı aldı ve sap kısmından aşağı doğru daireler çizerek soymaya başladı. Tam soyma işlemini bitirmek

üzereydi ki bıçak kaydı ve soyduğu kabuğu kesti. Köy kızları Katya'ya umutsuzca baktılar” (S.K.K./290).

“Ya gelin giderken yol üzerindeki köprüde gelin arabasını durdurup dereye çantasındaki bozuk paralardan atması. Bu yörede gelinin giderken köprüden para atması adettendi. Köydeki her gelin arabası köprüde durur elindeki bozuk paralardan dereye atar ve evinin, ocağının bereketli olması için Allah’a dua ederdi” (E.K./35).

“Ruhide Dere Camisi Mahallesi'nden Konuklu Mahallesine gelin gidişini, ellerine kına yakışında söylenen manileri hatırladı. Genç kızlar kına gecesi boyunca Ruhide'yi ağlatmaya çalışsalar da diğer gelenler gibi ağıt yakıp ağlamamıştı. Neden ağlasındı ki yangınına varacaktı ya” (E.K./35).

“O yazın Temmuz’unda Arnavut Sabri'nin evinde torunu Tolga'nın düğünü vardı. Herkes heyecanla o eve koşuyordu. Cihazlar gelmiş deniyordu, meraktan bizde koştuk. Römorkun üzerine bateriler kurulmuş, uzun saçlı iki adam gitarların akordunu ayarlıyordu. Davulcu ve zurnacı da bir masada kızarmış piliç ve kavun yerken soğuk rakılarını içiyorlardı. Çaylık Çukuru Mahallesi o akşam çok kalabalıktı, İstanbul’dan İzmir’den Bursa’dan gelen misafirlerle doluydu. Orkestra sabah bir müzik çalıyor ve kavalie bulamayan kızlar kızlarla dans ediyorlardı. Orkestra sustuğunda davulcu ve zurnacı sahnede yerini alıyor ve oyunlar oynanıyordu. Tolga'ya düğün meydanında kına yakmışlar ve düğün geç vakit sona ermişti” (K.M./150).

2.1.3. Ölüm

2.1.3.1. Defin Öncesi

Ölümle ilgili olarak halk arasında pek çok inanış ve uygulama bulunmaktadır. Doğadaki işaretlerle ölüm olayı arasında da bağ kurmaya çalışan insan, ölümden haberdar olmayı istemektedir.

“Yıldız kaydığında bir insan daha öldü derler.” (K.S./124)

“Mezarlıkta öten Tepeli Toygarlar her dua ettiklerinde eve gelen ölüler. Mezarlıktaki ölüler her pazar akşamı daha önce hayatta iken yaşadıkları evleri dolaşırlarmış”. (S.K.K./44)

“Mevtanın önünden sakın geçme derdi.” anası her zaman ona. (E.K./9)

“Annem ölen Engin Abinin cennet kuşu olduğunu söylerdi her defasında”
(K.M./29).

Ölüm hayatın geçiş aşamaları içerisinde en zor, bilinmez ve son noktadır. Bu nedenle diğer geçiş aşamalarında olduğu gibi toplumun üyeleri ölümden de ölen kişiyi ve yakınları yalnız bırakmazlar. Ölen kişinin sağlıklı bir şekilde bu dünyadan ayrılması önem arz etmektedir. Ölümle ilgili uygulamalarda toplumsal uygulamalarla birlikte dini kuralların iç içe geçtiği görülmektedir.

“Burada adettir efendim. Ölen kimsenin ardından köydeki herkes bir maşrapa su getirir ve cenaze kazanının içine boşaltılır. Benim de cenaze kazanında bir tas suyum olsun’ denir. Bir kimsenin üç şeyinde bulunulması lazımdır. Doğum, düğün ve ölüm”
(S.İ.E.S./436).

“Cenazeyi fazla bekletmek Müslüman inanışlarına göre günah sayılırdı”
(K.S./27).

“Guguş, neden ölüyü çok hızlı gömüyorlar?”

Mezara şeytan girmesin, diye oğlum.” (K.S./122)

“Ruki’nin odasında hafız olduğu söylenen genç imam Kuran’ı Kerim okurken mahalleden uzun boylu cüsseli kırçıl sakallı bir ihtiyar, hastanın yanında yüksek sesle ezan okuyordu. Haberi duyan konu komşu odayı doldurmuştu” (S.İ.E.S/86).

“Merdivenlere oturmuş mahalle kadınları cami hocasının ağzından çıkacak, hak helal etme anını bekliyorlardı. Yüzme havuzunun başında toplanmış erkekler cenaze duası için ellerini açmışlar, başlarında ölüm düşünceleriyle sonbaharın önünde bir yaprak gibi savruluyorlardı. Kısa bir süre sonra ‘Amin’ sesleri duyuldu ve sandalyeler üzerine konmuş tabut omuzlar üzerine alınarak cenaze aracına doğru götürüldü. Merhumenin ardından yine komşuların ağlamaları duyuldu” (S.İ.E.S/86).

“Gülnara, salondaki kanepenin üzerinden doğruldu. Salonun geniş penceresinin ardından, bahçedeki mahalle kadınlarının araba garajının önüne çarşaf gererek kazanlarda su ısıtmalarını, kadın yıkayıcıların Ruki’nin bulunduğu araba garajına telaşla girişlerini, kefen biçişlerini merakla izledi” (S.İ.E.S/86).

“İmam tabutun kapağını aralarken yakınlarını son defa görmeleri için merhumenin yanına çağırdı. Ruki, üzerinde Arapça “Her canlı ölümü tadacaktır, Sonunda

bize döndürüleceksiniz” ayeti yazılmış yeşil bir örtüye sarılmış tabutun içinde beyazlar giymiş yatıyordu” (S.İ.E.S/86).

“Cenaze aracı önde ve diğer otomobiller arkada At Arabacılar Meydanı’ndan Saatli Camisi’ne doğru Ayvalık’ın dar sokaklarında yol alındı. Rumlardan kalan ve bin dokuz yüz yirmi sekiz yılında camiye çevrilen kırmızı taştan yapılmış kilisenin bahçesinde musalla taşının üzerine konuldu. Tabutun başında elinde çember bağlanmış mavi ibrikle Feraye’nin oğlu Erdem, öğle namazı kılınana kadar bekleyecekti. Öğle namazının ardından cenaze namazı için erkekler sıralandı” (S.İ.E.S/86).

“Cenaze yıkayıcı kadınlar çağrıldı, kazanlarda su ısıtıldı ve Verena’ nın narin bedeni, bir gelin gibi beyazlara büründü” (K.S/27).

“Canına minnet kurban, geçin hele eve, dinlenin. Gülnara da çok uzak yoldan gelmiştir. Azrail’in elinden yeni çıkmıştır masum, yazıktır biraz dinlensin mevta. Buranın havasına, suyuna ve toprağına alışsın. Cenaze yıkayıcı kadınları çağırdım, kazanlarda su da ısıtılıyor. Biraz sonra da kefeni biçilecek. Mezar kazıcılar da hazırlandı (S.İ.E.S/433).

“Nazende Hala hızlı adımlarla tabuta doğru koştu, beyazlar giyinmiş Gülnara’yı görünce güçlü bir çığlık attı ve kendini kısa zamanda toplayıp hıçkırarak ağlamaya başladı. Yöresel kıyafetler içindeki iki köy kadını onu oradan uzaklaştırırken ağıtçı kadınlar ağıta başlamışlardı” (S.İ.E.S/437).

“İkinci namazının ardından cenaze namazı kılındı. Verena omuzlar üzerinde servili yoldan köy mezarlığına götürüldü. Çam ağaçlarının loş gölgesinde, kuşların cennet müjdeleyen cıvıltıları arasında, Verena son yolculuğına uğurlandı. Tahsin, elindeki toprak testiden Verena’nın başucundan ayakucuna kadar su dökerek abı hayat suyunu verdi” (K.S/27).

“Müslüman mezarlıklarında genellikle servi ağaçları bulunurdu. Sarıklı mezar taşları biraz ürkünç görünse de yine de kaçma korkusunun gerisinde kalıyordu” (S.K.K./291).

“Kilisede İsa heykelinin önünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Şamdanlarda mumlar yanıyordu” (S.K.K./339-340).

“Kilisede çanlar çaldığında Kazak köylüleri ellerinde kutsal kitaplarla ilahiler okuyarak Evgenya’nın cenazesini almaya geldiler. Kazanlarda sular ısıtıldı ve cenaze yıkayıcı kadınlar çağrıldı. Evgenya’nın cansız bedenine kutsal yağlar ve güzel kokular

sürüldü. Evgenya'nın yaşamı boyunca bayramlarda giydiği turunculu, kırmızı, mavili kıyafetleri üzerine giydirildi ve boynuna bir sıra inci kolye takıldı. Konu komşusu saçlarını ördü, alına renkli boncuklardan oluşan turuncu bant; saçına kasımpatılarla, çok sevdiği güller ve muşkatalardan taktılar. En yeni ayakkabılarını ayağına giydirdiler. Son olarak Papaz İlya dua etti, ölünün üzerine kutsal sudan serpti ve onu tıtsüledi. Ölü tabuta konulmadan önce, Papaz İlya tabutun dört köşesini kutsal su ile taktis etti. Ölü başının altına yastık konulup eline küçük bir haç verildikten sonra, çiçeklerle süslü tabut dört kişi tarafından omuzlandı, önde haç taşıyıcılar, hemen ardında Papaz İlya ve peşinde büyük bir kalabalık ilahiler söyleyerek kiliseye kadar gidildi. Kilisenin bahçesinde de çevre köylerden gelen erkek ve kadınlardan oluşan büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bunların arasında Simavlulu dostları Servet Bey ve oğulları da vardı. Kilise önünde kutsal ekmek ve tuzdan dağıtıldı üç gün boyunca, bütün köylü başsağlığı dilemek için ölü evine gidip geldi" (S.K.K./339-340).

"Üzerinde Arapça "Her canlı ölümü tadacaktır, sonunda bize döndürüleceksiniz." Ankebut suresinden bir ayet yazılı yeşil örtüye sarılmış tabutu taşımak için insanlar mezarın başına kadar birbiriyle yarışrdı. Ali Hikmet, cenazenin zengin mi yoksa fakir birine mi ait olduğunu bu kalabalıktan anlardı. Zengin kimselerin cenazeleri de kalabalık olurdu. Erkek cenazeleri sadeydi. Tabutun üzerine ve küçük bir çocuğun elindeki ibriğe yazma bağlanmışsa bunun bir kadın cenazesi olduğu bilinirdi" (E.K/9).

"Bahçedeki dut ağacının altındaki iki kazanda su kaynatılıyordu. Cenaze yıkayıcı kadınların ellerinde kova ve susaklar vardı. İmam beyaz patiskalardan kefen biçerken, babasının tabutunun başında ağlamıştı Ali Hikmet. Ali Hikmet al bu ibriği babanın mezarının üstüne dök. Başucundan ayak ucuna kadar dök" (E.K/10).

"Yeni kazılmış toprağın tümseğinde duran yeşil tabutun üzerine anasının mor çiçekli yazması bağlanmıştı" (E.K/13).

"Ertesi gün evlerinin bahçesine büyük bir kalabalık toplanmıştı; cenaze yıkayıcı kadınlar, Karşıyaka'dan gelenler, hatta Makasçı Muhsin de vardı. Zeliha'nın eline üzeri yazma bağlı mavi bir ibrik verilmişti, annesi gömölünce mezarın üzerine başucundan ayak ucuna kadar dökmesi söylemişti. Kürek sesleri duyuldu, annesinin üzerine toprak atılırken ağladı, kalabalığın ardından bir süre bekledi, annesine telkin veren köy imamının da gitmesini bekledi" (E.K/26).

“Bugün çok iyiydi ama son gün ölüm iyiliği verilirmiş derler. Ekmek yedirdim, borş çorbası içirdim, şarap içirdim. Onu yıkayıp akladım. O kadar zayıflamıştı ki banyo teknesinde kemiklerini tek tek sayabilirdi. Bunu bilmeni isterim. Evgenya çok hasta. Sabaha çıkar mı bilmem. Ayakları soğumaya başladı. Bu iyiye alamet değil. Eskiler hasta böyle olunca canı çekiliyor, derler” (S.K.K./336).

“Ayakları soğumaya başlamış dedi kondurmak istemedim hiç babama” (K.M./273).

2.1.3.2. Defin ve Defin Sonrası

“Cenaze namazının ardından şehir mezarlığına doğru yol alınırken Gülnara eşini düşündü. Annesinin cenazesine yetişememiş olması onu derinden yaralıyordu. Gülnara, Ruki’nin Soğucak’ta kocasının yanına gömülmek istediğine dair vasiyetini biliyordu. Mahalle imamıyla vasiyeti için konuşmuştu, hatta hastane morgunda bekletmeyi bile. Ancak imamın “Ölü bir an önce toprağa kavuşmak ister” sözünün ve birdenbire başlayan şiddetli sağanağın ardından bekletmenin doğru olmayacağı kanaatine varmışlardı” (S.İ.E.S/86).

“İki mezar kazıcısı mezar kazmıştı. Mezarın üzerine gerilen çarşafın altında tabuttan indirilen Ruki’nin beyazlar giyinmiş bedeni çukura inen yakınları tarafından mezara konulduktan sonra, çam kerestelerinden dokuz tahta dizilerek, açık kalan yerlere otlar sıkıştırıldı. Çam tahtaların üzerine hızlı bir biçimde toprak atılarak Ruki son yolculuğuna uğurlandı” (S.İ.E.S/88).

“O gece evde mahalle kadınları tarafından mevlit okundu ve Müyesser Hanım onlara pilav, şerbet ve ırmık helvası ikram etti” (S.İ.E.S/88).

“Çocukluğumdan beri alışkındım bu sese; bilirdim bütün köy kadınları bir eve toplanınca ya cenaze tebarekesi ya da mevlit okunurdu” (S.G./S.190).

“Fırdevs Hanımın ölünün ardından yaptığı ırmık helvasından yenildi, hazırladığı şerbetlerden içildi ve ardından Avukat Tarcan Bey köşkten ayrıldı” (S.İ.E.S/415).

“Tabutun kapağı açıldığında Gülnara’nın cansız bedeni hiç incitilmeden mezara konuldu, ardından sıra ile tahtalar dizildi. Tahtaların aralık yerlerine etraftan toplanan otlardan sıkıştırıldı. Toprak atılırken Gülnara’nın garipliği yürek yakıyordu. Yalçın Bey, Demir’in elinden küreği almadan önce oğluna baktı. En sevdikleri kimseler, en yakınları

bile üzerine toprak atıyorlardı. Gülnara defnedildikten sonra herkes yere çömeldi ve köy imamı Kur'an-ı Kerim okudu (S.İ.E.S/483).

“Duadan sonra köylüler dar patikadan geri dönerken Yalçın Bey imamın yanında kalmıştı. Köy imamı ölüye telkin duaları okurken, Yalçın Bey, karısına son defa sarılamamanın ezikliği ve burukluğu içindeydi. Mezarın üzerine kapandı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Başını kaldırdığında köy imamı gitmişti, mezar kazıcılar Gülnara'nın mezarının başucuna ve ayakucuna iki kaya parçası yerleştirmektedir. İki köylü de ellerinde etraftan topladıkları odun ve çalılarla yanlarına gelmişlerdi. Yalçın Bey, onların bir hafta boyunca mezarın başında kalıp vahşi hayvanlara karşı ateş yakacaklarını öğrenmişti” (S.İ.E.SAK/ S.439).

“Sevabı bol olsun diye Mürüvvet Hanım'ın ardından kazanlarla lokmalar, Şam fıstıklı irmik helvalar yapıldı. Yedi gün yedi gece konak kapısına bakıldı. Nefesi kuvvetli hocalar tarafından Mürüvvet Hanım'ın ruhuna mevlit okunduktan, dualar edildikten sonra, en son Hicabiye Hanım ayrıldı Saraylı Konağı'ndan” (L.K./S.16).

“Latif'in elli ikinci gecesi” (L.K/S.80).

“Hurşide Gelinlerin evi ikindiye doğru ilk defa böyle kalabalık görmüştü. Bahçelerinin en kuytu köşesinde ağaçtan ağaca halat gerilmiş, üzerine çarşaf asılmış, mevtayı yıkama yeri hazırlanmıştı. Köy kadınları kazanlarda ısıttıkları suyu kovalarca doldurarak, köy imamına ulaştırıyorlardı. Köy imamı elindeki susakla doldurduğu ılatılmış sudan mevtanın üzerine döküyor, ovalıyor, abdest aldırıyor, onu son yolculuğuna hazırlıyordu. Her yanı morluklar içindeki mevtanın burnundan ve ağzından kan gelmeye devam ediyordu” (L.K./S.80).

“Hurşide Gelinlerin evinde yedi gün boyunca kocasının ardından dualar okunmuş, şerbetler içilmişti. Her gece evinde farklı kadınları görüyordu. Dua okuyan kadınlar gibi, onları dinleyenler de farklıydılar. Tıpkı Adem'in oğulları gibi. Habil ve Kabil'in soyunun ruhi haletini taşıyorlardı. Tüm beşer dünyada yaşıyordu, beşer değil mi ara sıra şaşıyordu. Yedinci gece köy kadınlarının evlerinde hazırladıkları mekik hamurundan dağıtılmıştı. Ölünün ardından irmik helvası dağıtmak adettendi. Kocasının mezarının başında yanan ateş sönmesin diye bir haftadır mezarlığa odun taşımıştı. Yeni gömülen mezarların başında bir hafta boyunca ateş yakılırdı. Ateşin narına hangi hayvan dayanırdı? Ateşten uzak dururdu hayvanlar. Ateşin yakıcılığını bilirlerdi. Ya âdemoğlu? Cehennemde odun olmadığını bile bile, günah işleyerek, kalp kırarak, niye her gün cehenneme odun

taşıyordu? Güneş dağların arkasında gökyüzüne tutunabilmenin telaşını yaşarken, yaşlı baba Yusuf Suresini okuyordu” (L.K./83).

“Tabutun kapağı açılır açılmaz, iki kişi mezara inerek Tahsin Aga’nın yerini hazırladı, iki kişi de onu tabuttan çıkararak, mezara koydular. Yeni gömülen mezarların üzerindeki artan tahtalardan alınarak Tahsin Aga’nın cansız bedeninin üzerine aralık bir şekilde dizildi ve aralıklara ise çam ağaçlarından gelişigüzel kırılan dallar konuldu. Hiç kimseye vefa borcu yokmuşçasına üzerine hızlı hızlı toprak atıldı. Kimi kimsesi olmadığı için de can suyunu köy korucusu verdi. Son adımlar da çekilince Hafız Adem, tekbirli diliyle dualar okuyarak ve telkinini vererek herkes gibi evine döndü. Mezarlıkta ikinci hüznü yakudi ve gülkurusu rengiyle soğuk mezar taşları üzerine düşerken yan mezarda, yorgun esen rüzgarın ağır ritminde sarı nergis çiçekleri salınıyordu” (K.S./32).

“Amcası, dayısı ve komşuları mezara inmişti. Tabutun kapağı açılmış, kefenin içindeki ölü kucaklanmıştı. Bugün Kambur Tahsin’in atölyesinden tahta almaya da gitmemişti. Guguş yine kızacaktı ona, sorumluluklarını yerine getirmemiş. Az sonra dokuz tane tahta yan yana dizilmiş, aralarına otlar sıkıştırılmış. Köylüler ellerindeki kürek ve kazmalarla toprakları hızla mezara atmaya başlamışlardı” (K.S./130).

“Babam ve annem sık sık mezarlığa giderlerdi, mezarların başında Kur'an okurlar dua ederlerdi. Babam mezarlık ziyaretlerinin ahireti hatırlattığı için çok önemli olduğunu söylerdi” (E.K./104) .

“Nine haber saldı konu komşuya, komşular telefonla evlatlarını ve yakın akrabayı aradılar. Dünya işlerini bırakıp da oğulları kızları gelini ve torunları geldi. Salasını verdi İmam, meşe ağaçlarının altında mezar kazıldı ve dut ağacının altında beyaz Kefen biçildi. Dedeyi ılık suyla hiç incitmeden yıkadılar, tabutun kapağı ölüye dünya gözüyle son bakış için açıldı, cenaze namazı kılındı ve ak libaslar içinde mezara konuldu. Hızlı hızlı gümbür gümbür örtüldü mezar, hafızlar kabri başında Kur'an okudular evli evine köylü köyüne dönerken akşam olmuştu ve dedem mezarında tek başına kalmıştı. Ölümlü dünya bitkiler hayvanlar ve insanlar fanidir. Köyleri ve şehirleri her gün boşaltıyordu ölüm. Yedi gün yedi gece Tebareke okundu evde. Emine'yi bir ay sırayla evlatlar yanlarına aldılar” (E.K./107).

“Dedenin elli ikisinde Kur'an okundu dualar edildi helvalar yenildi” (E.K./107).

“Okuldan izin alır almaz babamı da alıp soluğu hastanede almıştık. Mümin ablam ve tanımadığım bir hasta yakını annemin başında Kur'an okuyordu Annem yatağında öylece yatıyordu melekler geldi dedikten sonra çevirdi kendini dedi Mümine ablam Hacer ablam yatağın başında ağlıyordu” (K.M./S.253).

“Kürek sesleri duydum, mezar tahtalarına düştükçe ses çıkaran toprak parçaları. Kim olduğumun farkında değildim. Mezarın üstüne başından sonuna kadar su dökmemi istediler. Mezarın üzerine su ve gözyaşı dökerken, yan yana dizilmiş hocalar Kur'an-ı Kerim okudular. Herkes gittikten sonra hocayla birlikte en sona kaldım mezarlıkta. Hocaya teşekkür ettim. O da gitti. Belki yalnız bırakmak istedi beni biraz” (K.M./276).

“Dönüş yolunda omuzlarım düşmüştü. Hem öksüz hem yetimdim artık. Bir kuş öttü o an üç kere etrafıma bakındım servi ağaçları arasında gördüm ona yeşil bir cennet kuşuydu “anne dedim, anne, baba, Engin... “Yeşil cennet kuşu mezarlık boyunca kanat çırttı; uçtu, uçtu, uçtu. Gidemedim peşinden” (K.M./276).

“Gürsel yengemi aradım yedi gün okuyacaktım” (K.M./277).

2.2. Halk İnanışlarıyla İlgili Unsurlar

2.2.1. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

İnsanların yaşamında hayvanların önemli bir yeri bulunmaktadır. İnsanlık hayvanı evcilleştirmesiyle kendi zaman yolculuğunda önemli bir dönüm noktası yakalamıştır. İnsanlığın zaman yolculuğunda yaşayış, inanış ve düşünüş şekli değişse de hayvanların yaşamlarındaki önemi hiç değişmemiştir. “İlkel” insan için yaşamın bütünlüğü önemlidir. “Modern” insanın aksine “ilkel” insan doğaya hükmetmeye değil onunla uyumlu bir şekilde yaşamaya çalışır. Jean Paul Roux’ya göre, yaşamın en mükemmel ve en güçlü temel kaynağını oluşturan, insanlığın kökeninde bulunan ve ebediyete ulaşmalarını sağladıkları için insanlardan ayrı düşünülemeyen hayvan ve bitkiler her zaman bu halkların (Orta Asya) ilgi alanlarının en ön sırasında yer almış ve sürekli olarak simge, örnek ya da eyleyen olarak bunlardan söz edilmiştir, kısacası, yaşamın temel tezahürü, varoluşun ifadesidirler. Hayvanlarla ilgili mitolojinin oluşması, Jean Paul Roux’ya göre, insanın hayvana borçlu olduğunun bilincinde olmasıdır(Roux, 2005: 13-15).

Bu bilinçle insanlar hayvanların her türlü hareketini gözlemlemiş ve bu gözlemlerinden çeşitli sonuçlar çıkarmışlardır. Hayatın içerisinde özellikle bilemedikleri,

müdahil olamadıkları anlar için hayvanların verdiği mesajları yorumlamaya çalışmışlardır.

Salim Nizam da romanlarında halk arasında yer alan hayvanlarla ilgili inanışlara yer vermektedir.

Bilindiği gibi karınca, çalışkanlığıyla ün salmış bir hayvandır. Bereketin, zenginliğin simgesi olarak tasvir edilmekte, karıncanın toprağını yığmasından, toplu ya da dağınık çalışmasından hava tahminleri de yapılmaktadır.

Salim Nizam'ın romanında da karınca bereket simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Karıncalar, sundurmaya bırakılan baklava tepsisini sarmışlardı. Bu yıl bereket olacağa benziyordu” (L.K./83)

Baykuş, mitolojide bilgeliği simgelerken halk arasında ölümü çağrıştırdığı için de uğursuz kabul edilen bir kuş olarak bilinmektedir. “Baykuşla ölüm ve uğursuzluk arasında bağ kurulmasına rağmen, Balıkesir yöresinden derlenen bilgilere bakıldığında baykuşun iyi bir imaja sahip olduğu da görülmektedir. Baykuş, hava tahminlerinde yararlanılan bir kuştur. Baykuş, aynı zamanda uğurlu bir kuştur; ancak, “Murat dede “denirse “Muradına er” karşılığı alınabilmektedir. Baykuş için söylenen bu sözler, bir tılsım niteliği de taşımaktadır. Baykuş, sahipsiz, vıran yerlerde görüldüğü için ölümü simgeliyor olmalıdır. Balıkesir yöresinde baykuşun genel imajı olumsuzdur ve ölümü işaret etmektedir”(Olgunsoy, 2007: 122)

Salim Nizam da romanlarında baykuş hakkındaki bu ikili duruma yer vermiştir.

“Falda baykuş görmek iyi değildir derler” (S.İ.E. /55).

“Baykuş mitolojide bilgeliği temsil eder. Bilgeliktir baykuş” (S.İ.E./56).

“Biliyordu baykuş ötüşü uğursuzluk getirirdi, bu aşka gölge düşecekti” (K.S./22).

Leylekler güneye gitmeleri neticesinde halk arasında “hacı” olarak adlandırılan ve sevilen bir hayvandır. Onunla ilgili bu olumlu imaj halk anlatılarına da yansımıştır. Salim Nizam da eserlerinden leylekten olumlu özellikleriyle bahsetmektedir.²

² Leyleklerin Türk kültüründeki yeri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pervin Ergun, **Bebekleri Dünyaya Leyleklerin Getirdiğine Dair İnancın Türk Mitolojisindeki Kökleri Üzerine**. Milli Folklor, 2011, Y.23, s. 19, 133-146.

“Hayatım gördün mü leylekler gelmiş! Leyleği havada uçarken gördük. Bu yıl çok gezeceğiz hayatım. Leyleği yerde görseydim moralim oldukça bozulurdu (S.İ.E./69-70).

Tilki genellikle kurnazlığı ile bilinen bir hayvandır. İncelediğimiz romanlarda ise uğur getiren bir hayvan olarak yer almaktadır.

“Korkma sakın! Tilki insanlardan kaçır kurban. Hem bizim oralarda tilki görmek uğur getirir, derler. Doğu insanı bunu böyle bilir” (S.İ.E.S./386).

“Tilki borkü, uğur getirir derler” (S.K.K./54).

“Uğur getirmesi için tilki borkünü başına taktı” (S.K.K./84).

Yılan, Türk ve dünya mitolojilerinde yer alan kimi zaman uğurlu sayılan kimi zamansa şeytanla eş tutulan, hastalıkların tedavisi için zehrinden medet umulan bir hayvandır.

Yılan belirli dönemlerde deri değıştirdiğı için ölüp-dirilme motifinin sembolü haline gelmiştir. Halk arasında yılanın kendi eceliyle ölmeyeceğı ancak bir insanın öldürmesiyle öleceğine dair bir inanç yerleşmiştir(OLGUNSOY, 2007: 191).

“Ocağında bir yılan, eğer yılan içeride ise tehlikelidir hiçbir yılan yıldızları görmeden ölmez” (S.K.K./358).

“Akşam yemeğinden sonra annem yılanın üzerinde Azrail'in bir tüyü vardır. Bu yüzden insanlar yılanlardan hep korkar dedi” (K.M./S.133).

“Engerek yılanlarının insanın niyetini sezdiğine inanırlardı” İnsanlar hastalık ve tedavi için zülüce'nin kapısına gittiklerinde yılanlar saldırmazlardı.(Ö.U.K./82).

“Yılanların gazabını bilirsiniz. Onlara dokunmayanlara asla dokunmazlar” (Ö.U.A./142).

Babam her evin bir üyesi vardır. İşte bizim evin üyesi de bu temel yılanıdır belki. Hem temel yılanı uğur getirir öldürölmez diyordu. (K.M .S/134).

Ganime halam:

Yılanların Piri Şahmaran vardır. Bütün yılanların başıdır. Bir yeri sahiplendi mi orayı hep bekler, korur. Belki de Şahmaran'dır gördüğü. Şahmaran öldürölmez. Bütün yılanlar sülalesi ile gelir, intikam alır sonra (K.M ./134).

Kedi dini anlamda bakıldığında Hz. Muhammed'in hayatını kurtarmasıyla ilgili rivayette yer alması bakımından halk arasında sevilmektedir. Bu sevginin yanında kedilerin kendine has karakterleri olması nedeniyle de nankör olduğu da ifade edilmektedir.

“Kedi nankör, köpek sadıktır; sahibi öldüğünde kedi ilk önce burnunu yer, ama köpek günlerce başında bıkmadan usanmadan bekler” (Ö.U.A./115).

“Çok duyduk: Bir evde yalnız yaşayan insan öldüğünde yıllar yılı kapısında beslediği kedi ilk önce burnunu yermiş. Nankör olur kediler” (L.K./103).

Kartal pek çok mitolojiye konu olmuş bir hayvandır. Eski Türk inançlarında ilk şamanın bir kartal olduğuna dair anlatılar bulunmaktadır.³

“Ruslan, fötr şapkasını askından aldı ve bir kavanozun içinde sakladığı kartal tüylerinden birini alarak şapkasına taktır. İhtiyar Don'a gülümsedi. Güç verir” (S.K.K./164).

Bir hayvanın leşini görmek de uğursuzluk olarak kabul edilmektedir.

“Küçük bir Sığırcık ve iç organları boşaltılmıştı. Bu iyiye delalet değildi, uğursuz bir dönem başlıyordu” (S.K.K./398).

“Kurbağalar yağmuru günlerce önceden haber verdiler” (Ö.U.A./7).

2.2.2. Bitkilerle İlgili İnanışlar

Bitkiler de hayvanlar gibi insanların başlangıçta Tanrı'ya ulaşmada aracı olarak kullandıkları, kötülüklerden, nazardan korunmak için ihtiyaç duydukları, hastalıklara çare olan ve bazıları içinse yaklaşmanın uygun olmadığı canlılardır.

İncir ağacı genellikle uğursuz bir ağaç olarak değerlendirilmiştir. Pervin Ergun, Türk Kültüründe Ağaç Kültü adlı çalışmasında bunun tersi örneklerle de yer vermiştir(Ergun, 2004: 301-302). Salim Nizam da romanlarında incir ağacının olumlu ve olumsuz örneklerine yer vermiştir.

“Çocukluğumda babaannemden sık sık duyardım. Bahçemizde ağızlarını açmış incirleri toplarken, cennet meyvesi olduklarını” (S.İ.E./134).

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi**, 1998, c. 1, s. 585-599.

“Gene incir ağacının altında uyuya kaldın değil mi? Bir gün cinlerin, ifritlerin musibetine uğra da gör gününü” (L.K./126).

“Unutmayınız incir ve nar cennet taamıdır” (S.İ.E./222).

“İncir ağacı altında oturmayın hele gün battıktan sonra uzak durmak lazımmiş incir ağaçlarından. Gün batarken bütün şeytanlar yeryüzüne dağılmış ve incir ağaçları altına sığınmış, incir ağacı altında oturan ya da altına işeyen varsa hemen çarpılmış” (S.K.K./138).

“İncir ağaçlarının altında şeytan, ığde ağaçlarının altında peri olur diye bahçelerden herkes dikkatli geçiyordu” (E.K./S.133).

“Annem ığde ve incir ağaçlarının altında şeytanların bol olduğunu, eğer incir ağacının altına işersem beni çarpacaklarını söylerdi” (K.M./S.37).

“Çocukluğumda annem bahçemizdeki incir ve ığde ağaçlarından beni uzak tutardı. Özellikle akşam ezanı okunduktan sonra. Şeytanların dağılma vaktiymiş o saatlerde ağaç altında duran olursa şeytanlar çarparmış” (S.İ.E.S./S.166).

Bazı bitkilerin insanları koruyacağına inanılmaktadır. Salim Nizam’ın romanlarından birinde de balkabağının kötülüklerden koruyacağına dair bir ifadesi yer almaktadır.

“Evet oğlum. Balkabağı onların kötülüklerinden bizleri korur” (S.K.K./S.30).

Bazı ağaçların kesilmesi, yakılması iyi sayılmamakta bunu yapanların da başına bir iş geleceğine inanılmaktadır. Alıç ağacı ve ardıç ağacı da romanlarda bu yönüyle yer alan bir ağaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bazı ağaçların dikilmesi iyi sayılmamaktadır. Nazardan korunmak, hastalıkların tedavisi için de bitkilerden yararlanıldığı romanlarda yer almaktadır.

“Babam alıç ağacını kesmeye ve hatta dallarına muşmula aşılama cesaret edemezdi. Çünkü alıç ağacı kesenin bir yıl içinde öleceğini söylerdi Gigi. İlkbaharda öbek öbek beyaz çiçekler açan ve sonbaharda ise kırmızı meyveleriyle donanan alıç ağacı Gigi için yaşamı, bereketi ve ölümsüzlüğü simgelerdi. Sisli Göl’deyken Rumların alıç dallarını hastalıklardan ve nazardan korunmak için yeni doğan bebeklerin beşiklerine astıklarını anlatırdı hep. Hatta İsa’nın dikenli tacının da alıç ağacının dallarından yapıldığını

söylerdi. Rumlar alıç yapraklarının asırlarca İsa'nın alınına değdiği için şeytan işi yıldırımın alıç ağacına kesinlikle düşmeyeceğine inanırlarmış" (S.G./37).

"Ayrıca yüksek dağlardaki ardıç ağaçları Rum köylüler taraflarından korunurdu. Çünkü ardıç ağacı kesenin bir yıl içinde öleceğine inanılırdı. Ardıç ağacının yanında köylüler ceviz fidanı dikerler. Ceviz ağacı diken kişinin belli kalınlığına geldiğinde öleceğine inanırlardı. Ardıç tohumlarını tıpkı altın otu, maydanoz, mısır püskülü, karahindiba kökleri gibi idrar söktürücü olarak kullanırdı. Ökseotu kötü ruhları uzak tuttuğu için kapılara asılırdı. Mor dikense insanların nazarını üstüne toplayıp nazardan korunmak için asılırdı" (Ö.U.A /84).

Sarı çiğdemlerin koparılması da romanda kahramanlardan biri olan Verena'nın yaşadıklarıyla da ilişkilendirilerek olumsuz bir duruma sebebiyet vereceğini ifade etmektedir.

"Sarıköy ve Üzümlübağ arasındaki sarp sırtlarda ilkbahar ve sonbahar aylarında sarı çiğdemler açar. Köylülerin Çiğdemsırtı olarak nitelendirdikleri bölgeden hiç kimse çiçek toplamaya cesaret edemez. Oradan çiçek toplayanların kara büyüye tutulacağına inanılır. Ve ne zaman bir çiğdem koparılsa Verena'nın mezarında bir mum yandığı söylenir" (K.S./32).

Bazı bitkilerin ise uğur getireceğine inanılmaktadır.

"Eğer, Yurduşen istetirse onu hemen gidecekti. Allı pullu gelin olacaktı. Belki de ters laleler ona uğur getirecekti" (K.S./140).

"Sarı kantaron bunu da diğer kulağına tak uğur getirir" (S.K.K./311).

"Defne yapraklarından oluşan bu taç başında olduğu sürece Helena'nın ömrü uzayacak ve ömrüne ömür katılacaktı" (Ö.U.A./56).

Ömrüm Uzaklarda Kısalmayın adlı romanda Salim Nizam Rum adetlerine de yer vermekte ve maydanozun ölüm otu olduğunu belirtmektedir.

"Rum köylerinde maydanoz yetiştirilmezdi; çünkü Rumlar maydanoz otunu ölüm sembolü olarak görürlerdi, evlenecek kızlar bebeği olacak kadınlar, askere giden gençler uğursuzluk getireceğine inandıklarından maydanoza hiç dokunamazlar (Ö.U.A./83-84).

2.2.3. Tabiatüstü Varlıklarla İlgili İnanmalar

2.2.3.1. Cin

“Geceye kal da gör. O kuyudan cinlerin perilerin şeytanların etrafa nasıl dağıldığını, çoluk çocuk o saatte dolaşmamalı ortalıkta, yoksa şeytanlara perilere cinlere ipliklere karışır. İhtiyar Dimaşka’ya ne olduğunu duymadınız mı? Gün batarken kuyuya işemiş de kaykılıp kalmış, öğlene kadar ağzı yamuk gezdi garibim” (S.K.K./124).

“Nikita, “Babamın çocukluğunda yaşanmış bu olay.” diye başladı konuşmasına. “Babam o zaman çok küçükmüş, on ya da on bir yaşlarındaymış. Bir akşamüzeri yel değirmeninin yanından geçerken bir kuluçka tavuk görmüş. Peşinde on üç civcivi varmış. Akşam olmasına rağmen kuluçka tavuğun peşinden yavruları köye doğru değil de göle doğru gidiyormuş. Akşam vakti kuluçka tavuğu ve civcivlerini sansarlar boğmasın, tilkiler yemesin diye; hayvancağızların yolunu çevirip, sahibine teslim etmek istemiş. Uzun bir süre peşinden koşmuş ama yakalayamamış. Babam yaklaştıkça onlar uzaklaşmış. Kuluçka tavuk onu gölün kıyısına götürmüş. Babam bir de ne görsün. Gölün kıyısında düğün varmış; ateşler yakılmış, kazanlar kaynıyor, dümbelekler çalıyor, gırnata lar üflenir, boyu bacak kadar olan kırmızı elbiseli kızlar oynuyormuş. Babam o kadar şaşırmış ki; düğün yerinde uzun külahlı küçük adamlar varmış, en gencinin de en yaşlısının da boyu babam kadarmış. O zaman babam on yaşında bir çocukmuş. ‘Hoş geldin’ deyip onu aralarına almışlar hemen. Dümbelekler çalıp oynatmışlar. Yemek kazanları gece boyu kaynamış. Sofralar kurulmuş, yemekler yenmiş, sarmalar, dolmalar, börekler, etler yenmiş. Otlar oranlar geçmiş, horozlar ötmeye başlayınca ortada ne kazan kalmış ne damat ne gelin. Hepsi kaybolmuş. Gölün kıyısında bir tek o kalmış. Babam elindeki keçi boklarını yaprağa sarıp sarıp yiyormuş. Durumun farkına varır varmaz elindekileri fırlatmış. Ağlaya ağlaya köye doğru koşmaya başlamış. Eve varınca bir tam dayak da anne ve babasından yemiş. Cinlerin düğününe katıldığını ve yaşadıklarını kime anlatsa inandıramamış” (S.K.K./140).

“Arpaçay’da değirmene gelenler anlatırdı. Gece yarası bahçedeki tuvalete çıkan yakışıklı bir erkeği üç kadın cin çok beğenmiş. Bizim kocamız olacaksın, diyerek dağa kaçırmışlar. Yakışıklı erkekle sevişebilmek için kavgaya tutuşmuşlar. Erkek cinler bu durumu görmüşler. Kaçırılan genç erkek o kadar yakışıklıymış ki; erkek cinler, kadın cinlerin elinden alıp göl kenarına bırakmışlar. O günden sonra genç erkeğin dili tutulmuş,

kimseyle konuşmamış. Ta ki hocaların tavsiyesine uyup sirke susuyla yıkanıp arınana kadar” (S.K.K./141-142).

“Annem sakın hamamlıkta işeme, derdi bana ama küçükken çok sıkışmış ve bahçedeki tuvalete gitmek yerine hamamlıkta işemiştım. Gece boyu cinler üzerime musallat oldular ve beni uyutmadılar. Kaplumbağa kılığına bürünen iki cin ocağın başında yatıyordu, allı pullu uzun bir yılan bacadan iniyor bakır başlıklı yatağımın demirlerinden tırmanıyordu. Kapıda iki kara keçi yatıyor, üç dört tane kedi yerdeki hasırın üzerinde dolanıyor ve yedi tane fare de tavandan sarkan hevenkteki sarımsakları kemiriyordu. Korkudan o kadar terlemiştim ki ne yapacağımı şaşırılmışım. Bildiğim bütün duaları okuyordum ama hayvan kılığına girmiş cinler hiç gitmiyordu. Dua ederken annem girdi kapıdan hem de keçilerin üzerinden atlayarak. “Anne keçilere bastın!” dedim. Annem kapıya doğru dönüp baktı ama söylediklerinden hiçbir şey anlamış değildi. Annem yerdeki hasırın üzerinde kedilerin arasında bana doğru yürüyordu. Duvarlarda dolaşan kertenkeleleri fark ettim o an. Duvarda daireler çiziyorlardı. Süpürge nin üstüne oturunca kışında şark çıbanları çıkan babam da cinlerin, şeytanların, ifritlerin şerrine uğramış olmalı” dedi yan masada oturan alabros saçlı köylü (S.K.K./144).

“Ezan vakti şeytanların dünya üzerine dağılma vaktiydi; ancak Periler Cinler şeytanlar eğlenirdi bu saatte” (Ö.U.A./56).

“Sakın bahçede bir yerlere sıcak su dökmeyin bak! Allah muhafaza ipliklerin üstüne dökerseniz sonra ezan vakti sofr a bezi silkelemeyin, ifritler alıp götürür sizi, derdi annem” (K.M./38).

“O eşe oturma öyle. Ya içeri ya dışarı eşik cini girecek içeri” (K.M./101).

“Zavallı teyzem o zaman yirmi yaşındaymış. Çok da güzelmiş. Bir akşam ekmek kırıntılarını çöplüğe atmak için dışarı çıkmış. Gece zifiri karanlıkmiş. Tam bezin içindeki kırıntıları çöplüğe silkelirken karşısında iki yakışıklı delikanlı belirmiş. Teyzemin o güne kadar gördüğü erkeklerin hiçbirine benzemiyorlarmış. Sanki kız güzeliymişler. İki genç onu alıp götürmüş. Gece boyunca ona şarap içirmişler ve genç kızın güzelliğine doyamamışlar. Teyzem yorgun düşüp korkudan bayılmış. Uyandığında bir de ne görsün. Yolun kenarındaki şeytan kuyusunun başındaymış. Tek başınaymış. Burada ne arıyorum ben, derken aklına iki yakışıklı delikanlı gelmiş. Yaşadıklarını rüya sanmış. O günden sonra Taraska inlere, cinlere, şeytanlara karışmış. Kimseye derdini anlatamamış, doğacak çocuğunun onlardan peyda olduğuna inandıramamış. Taş taşıya taşıya, yüksekten

hoplaya hoplaya, yıllanyastığı suyu içe içe bebeği düşürmüş. O günden sonra çocuğu olmayanların yolu ona düşmüş. Yıldızları okuyup gelecekte haber verir olmuş” (S.K.K./142).

2.2.3.2. Peri

“Babam bir gece balıktan dönüyormuş. Tek başınaymış o zaman. On sekizinde yakışıklı bir delikanlı. Tam Taşköprü’nün üstünden geçerken bir de bakmış ki allı pullu bir gelin. Gecenin bir saatinde ne işi var bu gelinin, diye gözlerini ovuşturmuş. Tokat atmış kendine, çimdik atmış ama boşunaymış. Ne bir adım ileri ne bir adım geri yolun tam ortasında güzel mi güzel bir gelin dikiliyormuş. Sülün gibi süzülüyormuş. Yaşadım demiş babam. Bedava gelin ve bedava evleneceğim. Gelini koluna takmış ve eve getirmiş. Gelini tam yatağa atacakmış ki ne görsün. Lambanın loş ışığı altında anasından bile yaşlıymış gelin. Dişleri çürük mü çürük, yüzü kırışık mı kırışık, göz çukurlarıysa bomboşmuş. Kır saçları mısır pürçeği gibi dağınıkmış. Bir de ayaklarına bakmış ki babam olduğu yerde yığılıvermiş. Uyandığında gün ağarıyormuş. Babama bir daha görünmemiş ama başkalarına yine görünüyormuş. Sadece bekar gençlere görünüyormuş zaten. Ama o günden sonra köprüde güzel görünen gelinin eve gelince ölüye benzediğinin bilen delikanlılar onu koluna takıp eve götürmeye cesaret edememişler. (S.K.K./138-139).

2.2.3.3. Şeytan

Etkilendiğim eniştenin tavırları, o sinirli, öfkeli insan gitti yerine sinirleri alınmış mülayim birisi geldi. Bebek olsa anlardım. Şeytan değiştirmiş, kırkı gün beklenirdi ya annesi lohusayken. Bebek şeytan değiştirmesin diye hiç yalnız bırakılmazdı. Onun gibi bir şey işte.”

“Ama batıl bir inanış olmalı bu. (S.İ.E. S./151)

“O zamanlar bir yerden bir yere yürüyerek gidip gelirlermiş. Sıcak bir temmuz gecesiymiş. Babam Manyas’tan dönüyormuş, Deydin’i geçtikten sonra tam köye yaklaşırken bir de ne görsün; yolun üzerinde kara bir keçi. Şaşırıp kalmış. Ya sürüden kaçmış ya da kaybolmuş zavallı hayvancağz diye düşünmüş. Aklına bir hinlik gelmiyor da değilmiş. Sahibi çıkmazsa eğer evde bir süre beslerler, biraz semirince kesip koca karıyla bir güzel pişirip yerlermiş. Keçiye sırtına atar atmaz yola koyulmuş. Kocagöl’e yaklaşırken keçi omzundan kaymaya başlamış. Zavallı dedem çok yorulmuş. Bu kadar taşıdım pes etmek olmaz deyip, son bir hamleyle onu sırtına atarken eline kocaman bir

şeyler takılmış. Çok geçmeden durumu anlamış. “Aaa bunun hayaları da varmış” diye söylenmiş. Keçi cevap vermiş;

“Babanın hayaları kadar var mı?”

Dedem çok korkmuş. Geriye baktığında ayakları uzayan keçiyi üzerinden nasıl atacağını bilememiş. Çığlık çığlığa eve koşmuş. Canhıraş çığlıklarını duyan ninem kapıyı açmış. Olanları ona anlatmış ve şeytan olduğuna inanmış dedi” (S.K.K./140)

“Şeytan mı? Nerede gördün anne? Bizim portalın önünde durmuştu bir kadın suretinde, önce Cemile şaka yapıyor sandım, yanına yaklaştım hiç konuşmadı, kapkara bir yüzü vardı gözleri parladı bir an Cemile sen misin diye 2-3 kere seslendim cevap vermeyince olmadığını anladım eve nasıl korktum anlatamam oğlum, çok korktum bu akşam” (K.M./155).

“Ya yaşlı kadınlardan dinlediğim köprünün altındaki gelin önüme çıkarsa! Ya hikayelerde anlatıldığı biçimde beni kimsesiz yerlere sürüklerse! Ya yolumdaki karakeçi, şeytan olursa birden” (S.G./21).

“Çocukluğumda beslediğim yabani bir tavşanın adıydı Zıpır. Süleyman eniştem yakın bir köye traktörle düğüne giderken yakalamıştı onu. Traktörün farlarının ışığından öylece çaresiz kalakalmıştı. Römorkta bulunan kadınlar “Gece tavşanlar şeytan olur” diye eniştemin tavşanı yakalamasını istememişlerdi. Yakalaması için çok ısrar etmiştim ve eniştem ısrarlarıma dayanamayıp onu yakalamıştı. Küçük ellerime teslim etmişti. Köy kadınları o akşam, Zıpır kucağımdayken, şeytanla arkadaşlık ettiğimden benden uzak durmuşlardı” (S.G./S.43).

“Korkma şeytan çocukların içine giremez. Haydi, şimdi gidip koyunları salalım. Sayada uzun süre kaldıkları için huysuzlanmaya başlamışlardır” (K.S./123).

2.2.5. Büyüyle İlgili İnanmalar

Pertev Naili Boratav büyüü “iyi veya kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlerin topuna birden büyü diyoruz” şeklinde tanımlamaktadır (Boratav, 2013: 121). İnsanların değiştirmeye gücü yetmediği olayların seyrini değiştirmek için geçmişten bugüne başvurdukları büyü ak ve kara olarak adlandırılmaktadır. Büyü hakkında halk edebiyatı ürünleri içerisinde pek çok anlatıya rastlamak mümkündür. İslamiyetin kesin bir dille

yasakladığı büyüye karşı ilgi ve merak bugün de devam etmektedir. Çocuk sahibi olmak, kısmet açmak, nazardan korunmak, düşmanı defetmek, çalınan eşyayı bulmak vb. pek çok neden için büyüye başvurulduğu görülmektedir.

Salim Nizam'ın romanlarında da büyüyle ilgili inanış ve uygulamalara rastlanmaktadır.

“Ne hocası olacak, Cinci hoca.”

“Çıkmayacağım zaten biliyorum. Üzerimizde büyü mü var nazar mı var baktıracağım.”

“Evet büyü.”

“Bursalı Hoca büyü de mi yapıyormuş?”

Hayır şekerim o sadece büyü boza.Başka yerde yapan birini biliyorum. (S.İ.E. S./160). “Büyü mü?”

“Evet büyü. Sen onu ancak Harry Potter kitaplarında olduğunu mu sanıyorsun? İşte gerçek hayat!” (S.İ.E. S./166) .

Feraye olanları anlattı, sonra hoca, kocasının ve oğlunun fotoğrafını istedi ondan. Latif Hoca fotoğrafları masasının üzerine koyarak, fısıltı halinde konuştu ve dalıp gitti. Latif Hoca derin bir konsantrasyondan sonra gözlerini açtı.

“Ailenizde insan eliyle yapılmış herhangi bir şeye rastlamadım kızım” (S.İ.E. S./167) .

” Peki kızım. Ailenin resimlerini bir ver bakalım” (S.İ.E. S./168).

“Latif Hoca, cin olduğu kanaatine vardıkları yanında görünmeyen şahısla fısıltıyla konuştu ve kısa zaman sonra yine konsantrasyon halindeydi. Uzun bir süre beklediler, Feraye sıkılmıştı, bacaklarını sürekli indirip kaldırıyor ve parmaklarını dizinin üzerinde hareket ettiriyordu. Hoca, rüyadan uyanır gibi kan ter içinde gözlerini açtı. Gülnara'ya baktı.

“Kızım bugüne kadar sen nasıl yaşadın?”

“Ne? N’oldu hocam? Bir şey mi var yoksa?”

“Bana söylenenlere göre, üzerinizde insan eliyle yapılmış etkili bir büyü var kızım.”

“Büyü mü?”

“Evet, büyü kızım.” (S.İ.E. /168) .

“Ama bize niye büyü yapsınlar ki?”

“Sağlığınıza, maddi durumunuzu bozmak ve hatta ailenizi yıkmak için yapılmış etkili bir büyü. On yedi düğüme, on üç cin bağlanmış ve toprağa gömülmüş.”

“Hayır, inanmıyorum hocam. Bize kim büyü yapar?”

“Kim mi? Bu kadar insana kim yapıyorsa...”

“Hocanın ağzından dualar döküldü. Yine derin bir denize dalan sünger avcıları gibi kendinden geçti. Latif Hoca, eliyle durmadan daireler çiziyordu. Gülnara saate baktı, bir buçuk saattir nem kokan bu odada olduklarını anladı, elleri hocanın söylediği gibi hep yan tarafındaydı. Ellerini bağlayarak oturmak kısmetini bağlamış” (S.İ.E. S./169).

“Evet, üzerinizdeki on yedi düğümlü büyüü bozabilmem için bir kere daha gelmelisin. Çünkü çok etkili bir büyü. Ayın yirmi beşi sizin için uygun mu?”

“Tamam hocam. Peki, bu büyüü bize kim yapar?”

“Bunu söyleyemem ama çok uzakta değil, bunu bil. İnsanın dostu da düşmanı da yakınındadır.”

“Sirke içmeyi ve banyo suyunda kullanmayı unutmayın. Ha unutuyordum, gidince bahçeye çok dikkat et kızım. Ben bugünden itibaren dualar göndermeye başlıyorum, yerde kazılmış bir çukur görürsen büyü bozulmuştur” (S.İ.E. S./170).

Hiç bilmiyorum hanımım. Belki sizin de ilginizi çekebilir. Çocuklar yapmıştır mutlaka, kolye gibi belirli aralıklarla ipleri düğümlemişler.”

“Düğümlemişler mi?”

Gülnara’nın içi sıcacık oluvermişti birden, eli ayağı kesilmişti. Elindeki düğüm düğüm ipliklere baktı. Bursalı Latif Hoca’nın silueti karşısında belirdi” (S.İ.E. S./188).

“Cinci Zerekeriya’nın muskaları!” Gitmeden önce odanın her yerine koymuştum. Verdiği duaları yedi kere okudum. Gigi’yi de sirkeyle yıkadım. İyi geldi demek ki” (S.G./133)

“Bugün doktor çağırmadık mı? Onun doktorluk işi yok. Onun işi hocalık. Onun işi kafadan. Bu kadın iyice delirdi. Edincik’te bir cinci hoca biliyorum. Üflesin, püflesin; belki kendine getirir.”

“Abla! Seni hayretle dinliyorum. Ne hocası?”

“Cinci Zekeriya Hoca. Bak gör nasıl iyi gelecek.”

Turp gibi şimdi. Onu önce hocaya, sonra da akıl hastanesine götürmekten mantıklı şey aklıma gelmiyor. Cinci Hoca’nın nefesi kuvvetlidir. O da olmazsa Manisa’da doktorlar tedavi ederler onu.”

“Ona bir süre daha tanıyorum Besim. Hele şu Zekeriya Hoca’nın verdiği duaları okuyalım, muskaları odasının dört bir köşesine koyalım, bak gör nasıl iyileşecek. Tentene Refiye’nin okuduğu örtleme şekerlerinden yedirdim, biraz iyi geldi. Bir de onu sirke suyuyla yıkadık mı bu iş tamamdır. Cinler, sirke suyundan hiç hoşlanmazlar. Allah’tan ümit kesilmez biliyorum ama eğer Cinci Hoca’nın nefesi de sökmezse ve yine intihara yeltenirse sonu akıl hastanesinde bitecek bunu bil.”

“Bilemiyorum beyefendi. Müneccim miyim ben?” (S.G./138).

“Sadife Hanım’ın ateş bakışlarıyla, büyücü kadının esrarlı ve gizemli bakışları, gecenin koyu deminde birbiriyle odaklaştı. Kem gözler birbirinin nazarından sakınırcasına kaçtı ve büyücü kadının yüzünden yarım bir gülüş döküldü. Sadifi hanım sundurmadan geçerek sessizce içeriye alındı. Oda baharat ve tütsü kokuyordu, duvarda asılı kandilden loş bir ışık sızıyor, eşyalara ve günah soluyan nefeslere yansıyor. Sarımsak ve soğan dizileri duvarlara asılmış, nane ve kesilmiş karanfil hevenkleri tavandan aşağı sarkan iplerin ucunda” (K.S./17).

“Kısa bir süre sessizliği dinledi, kuyunun mermer kapağını çevirerek itti ve hafifçe araladı. Sabırsızlanıyordu, her şey tamamdı, bir baykuş öttüğünde büyü tamamlanacak zavallı Verena, Tahsin’in ismini sayıklaya sayıklaya bir mum gibi eriyecekti. Feracesinin düğmelerini çözdü, yeleşinin iç cebinden sabunu çıkardı ve sabırsızca uzun bir süre kör kuyunun başında bekledi. Az sonra kilisenin çatısında baykuş sesi işitildi. Sadife Hanım’ın yüzünde şeytani bir gülümseme belirdi ve ihanet dolu parmakları arasındaki sabunu sallanıyordu. Büyücü kadın ocağın önüne giderek, ateşin hapsedilmiş alevini nefret nefesiyle körükledi. Masanın üzerindeki toprak tencereyi alarak, ateşin üzerinde cehennem sütunu gibi duran kapkara sacın üzerine koydu. Ocağın hemen yanındaki raftan

aldığı külahların içindeki baharatları tencerenin içine döktü, biraz dinlenmiş kuyu suyu ekleyerek kısa bir süre karıştırdı. Ocağın önündeki hayvan postunun üzerine oturdu ve cehennem alevi gibi dudaklarından büyü duaları döküldü. Titrek kara elleri şeytani bir dokunuşla, toplu iğnelere dokundu ve tek tek sabuna batırdı. Tundra iklimi gibi ayaz bakışlarında sinsî bir gülümseme Sadife Hanım toplu iğneler batırılmış sabunu eline altı ve feracesinin ön düğmelerini çözerek yeleşinin iç cebine koydu. Büyücü kadının evinden ayrılırken kestane dalları arasında baykuş sesleri işitildi” (K.S./18).

“Evet evden kaybolan bir tek saç teli bile olsa büyü için olduğu söylenir” (Ö.U.A./53).

“Tahsin'in annesi Sadife Hanımın etkili büyülerinden kurtuluşunu zor olduğunu yörede bilmeyen yoktu” (Ö.U.A./69).

“Helena'nın karnındaki portakal büyüklüğündeki karalığın kara büyüye tutulduğunun belirtisi olduğunu söylüyorlardı” (Ö.U.A./70).

“Buralarda Sabun büyüsu yapan bir kişiyi tanıyordu. O da Sarıköy saatçisinin annesi Sadife Hanımdı. Çok etkili bir büyüydü ve eğer geç kalınırsa Helana birkaç gün içinde ölebilirdi. Bu büyü sabuna toplu iğneler batırılarak yapılırdı. Sabun kuyuya atılır, sabun eridikçe büyü yapılan kişi erir ve karnındaki karalık büyürdü, tüm karnına kapladığında ise hasta ölürdü. Yapılması gereken tek bir şey vardı. Sarp dağlardan kartal yumurtası ve sazlıklardan angut yumurtası bulunup yediye tamamlanmalı, kirpi otu ile dinlenmiş kuyu suyu ile kaynatılıp Helana'ya içirilmeliydi. Sadece bununla da kalmamalı yakın çevredeki bütün kuyulardaki sular boşaltılmalı ve erimeden sabuna ulaşılmalıydı” (Ö.U.A./90).

“Rahmetli annem büyü yapanların cennete giremeyeceğini söylerdi. Ama annemi odasında büyü yaparken görmüştüm. Rüya gibi bir geceydi. Gökte tepsi gibi bir dolunay vardı. Dağlarda kurtlar ve çakallar uluyordu. Evimizin etrafındaki baykuşların ötüşü hala kulaklarımı tırmalar” (Ö.U.A./142).

“Ama otuz üç tane ateşten kaçan örümceği yumurtanın içine koyup ağzını hamurla kapatıp otuz üç defa İskender ismini telaffuz edince durumu anlamıştım. Büyü yaptığı kişi İskender otuz üç yaşındaymış” (Ö.U.A./143).

“Büyücü Sadife tekrar ayağa kalktı, ateşten kaçan örümcekleri içi boşaltılmış bir yumurtanın içine koydu, sayı tamamlanınca ağzını balmumu kıvamındaki ekmek hamuru ile kapattı. Bedros’ un ismini yirmi yedi defa telaffuz etti” (Ö.U.A./146).

2.2.6. Uğur, Uğursuzluk, Bereketle İlgili İnanmalar

Yapılan ya da yapılamayan/yapılmayan bazı eylemlerin uğur/uğursuzluk ya da bereket getireceğine inanılmaktadır. Salim Nizam’ın eserlerinde bu durumlara örnekler şu şekildedir.

“Bu vasiyeti yerine getiremedim. Yedi kat cehennemde yanacağımı, Allah’ın lanetini alacağımı biliyorum” (S.İ.E./76).

“Yere düşen çocuklara Ayvalık’ta yere tükürmesini söylerlerdi hatırladın mı? Eğer çocuk yere tükürürse bir daha düştüğünde yerde para bulacağına inanılırdı” (S.İ.E.S./301).

“Heykel’de güzel bir yer biliyorum, hem çıkışta seni Emir Sultan’a götürüyüm. Yanlış anlama ama burası sünnet olan çocukları ve evlenecek kızları hep Emir Sultan’a götürürler” (S.İ.E.S./351).

“Toplantıda kadınlar arasında ona Peygamber hurması derler. Çekirdeklerinin bazılarında Muhammet (s.a.v.) yazısı olduğu söylenir. Cüzdanında taşındığında bereket getireceğine inanılır” (S.İ.E.S./393).

“Köye gelin geldiği günden beri güler yüz görmeye, tatlı bir kelim duymaya hasretti. Düğün gecesinde gerdeğe girdiği sırada, şiddetli yağmur başlamış ve köy camisine yıldırım düşmüştü. Köylüler caminin minaresinin yıkılmasını Hurşide Gelin’in uğursuzluğuna bağlamışlardı. Hurşide Gelin, o yıl ekinlerin hasadını, harmanını da görememişti. O yaz çok sıcak geçmiş, bütün ekinler başağa durmadan kurumuştur” (L.K./75).

“Çocuklar fazla kazandibi yalamayın, düğününüzde kar yağar” (S.G./44).

-Çıldır Gölü’nün tam ortalarında yaz aylarında balıkçıların korktukları, girdaba tutuldukları ve kış aylarında da kızakla yolculuk yapanların tipiye yakalandıkları bir yer vardır. Kızıyeter’in laneti midir, yoksa doğanın ihaneti midir bilinmez, Çıldır Gölü üzerinden hiçbir zaman on atlı yolculuk yapmaya cesaret edemez. Halk arasında on atlının yolculuk yapmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K.S./150) .

“Sabah Güneş doğarken kapını pencereni açacaksın ki eve bereket girsin”
(S.K.K./106).

“Bayan Sonya “kaybolan eşyalar uğursuzluk getirir derler” dedi. Evden bir eşya eksilmesi iyiye delalet değildir” (Ö.U.A./S.53).

2.2.7. Falla İlgili İnanışlar

“Kendilerine doğru gelen çiçekli basma etekli zayıf çingene kadınına el falı baktırdılar. Her fal bakışında adının ‘Safiye’ olduğunu ve her şeyi bildiğini söyleyen kadın ‘Gülnaraların mutlu bir evlilikleri olduğunu, bir bebek sahibi daha olacaklarını’ söylüyordu. Safiye Kadın, Gülnara’nın avcunun içine daha da eğilip baktı. Gülnara meraklanmıştı” (S.İ.E. S./118).

“Kâhin elindeki küreye baktığında kızının on sekiz yaşında basar basmaz zehirli bir yılan tarafından ısırılacağını ve öleceğini söylüyordu. Kral inanmak istemese de gerçeklerden uzak kalamazdı” (L.K./92).

“Hadi Cemile hamurun birine para koy da şanslı olanınız bulsun” (K.M./183).

“O yazı bohçacılar da geldi evi Aysel teyzemle bohçalarını içinde ne varsa açıp baktılar kendine Veysel teyzemi Bir iki parça eşya aldı annem bir de çingeneye el falı baktırdı, büyük bir ilgiyle dinledi falcıyı” (K.M./228).

-Eşim tezgahta kahve pişirdi bize .Annem, fincanını ters kapattı, bir süre soğumaya bıraktıktan sonra Leman yengeme uzattı. Leman yengem fincan evire çevire inceledi, sonra bülbül gibi konuşmaya başladı .Annemin hoşuna gidecek şeyler söylediğini biliyordum.

Hanenize ay doğuyor. İki tane büyük bir eşya alacaksınız para girecek hanenize.

Annem susmuş merakla yengemin iki dudağı arasından çıkacak kelimeleri dinliyordu (K.M./241) .

“Hım, bu ne şekerim, içine oturmuş. Seni üzen bir şeyler var. Yüreğin kabarmış senin. Hanenizin etrafında göz var. Göz göz olmuş her yer. Kör olsun hepsi. Ama yakında eline güzel bir eşya geçecek” (S.İ.E. S./55).

2.2.8. Muska, Nazar Okuma, Ocaktan Çekme, Kurşun Dökmeyele İlgili İnanışlar

Pertev Naili Boratav, nazarın tanımını şu şekilde yapmıştır: “Bakış anlamında Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır Türkçe’de (Boratav, 2013: 119).

Nazardan korunmak için dua okumak, nazar boncuğu takmak, muska yazdırmak, kurşun döktürmek gibi pek çok inanış ve uygulama bulunmaktadır. Salim Nizam’ın eserlerinde nazarla ilgili inanış ve uygulamalara rastlamak mümkündür.

“Demir’in ağlamasıyla salona koştular. Demir oldukça huysuzlaşmıştı, durmadan ağlıyordu. Gülnara, oğlunu kucağına alarak odasına doğru yürüdü. Peşinden Müyesser Hanım yetişti. Nazar dualarını okudu” (S.İ.E. S./107).

“Salonun geniş penceresine elindeki nazar boncuğunu asan Feraye’yle göz göze geldi” (S.İ.S./107).

“Bir hafta sonra köy minaresi gök kubbeyi delerek yükselmişti. Taş minare tamamlanmış, sıra bakır alemin takılmasına gelmişti. Köydeki nazarı değen kadın ve erkekler aşağıdan geçerken daha dikkatli oluyor, kem gözlerden kurtulmak için bildiği bütün nazar dualarını okuyordu” (L.K./79).

“Torunum için muska yazdırmak istiyorum efendim uykusunda sıçırıyor” (S.K.K./413).

“Hayır ona Kurşun dökeceğiz” dedi kadın. Yusuf’un annesi anlatırken duymuştur bunları, nazar oluyormuş hep uyurken sürekli sayıklıyormuş. Geçen gün de neredeyse kamyon altında kaldığı için çok korkmuş” (E.K./24).

“İçini kaç zamandır daraltan bir şeyler vardı yamacı Zehra’ya gidip nazar mı okutsaydı, içi sıkılıyordu” (E.K./35).

“O günlerde annem kendini iyi hissetmiyordu. Şeytan gördüğü günden beri keyifsizdi. Cemile Yenge mi her gördüğünde” O sen miydin Cemile? diye soruyordu. Konu komşudan duyduğu şeyleri evde uyguluyor, merdivenleri sirke ile yıkıyor yıkıyor duvarlara sarımsak asıyor kambur Rasim’in bahçesinden getirdiği bir var dallarını

yatakların altlarına koyuyordu nedenini sorduğumuzda üzerimde kimseye anlatamadığım bir kırgınlık var diyordu” (K.M./162).

“Babamın da evde olduğu bir sabahtı annem o sabah kahvaltıda kendisini Asmalidere köyüne götürmemi istiyordu Bunun anlamını çok iyi biliyordum. Her sene bu zamanlarda annem çamaşırları toplar Asmalidere ‘deki bir kadına okutur üfletir, ocaktan çektirir, sonra da okutulmuş çamaşırları üzerine giyerdi. Her seferinde anneme sormama rağmen ocaktan çektirmenin ne demek olduğunu ne ben anlayabildim ne de annem anlattı bana” (K.M./163).

“Manoli, bahçe çitlerinde asılı yabancı hayvan kafatasının onları kem gözlerin nazarından koruduğunu biliyordu. Tanrıdan Bedros’la evlenmeyi diliyordu” (Ö.U.A./15).

2.2.9. Hristiyanlıkla İlgili İnanışlar

Salim Nizam’ın romanlarında Gönen, Bandırma, Manyas ilçeleri olayların geçtiği mekanlardır. Bu mekanlarda ise vaktinde birlikte yaşayan Hristiyan ve Müslümanların hikayeleri anlatılmaktadır. Dolayısıyla onun eserlerinde Hristiyanlığa ait inanış ve uygulamalara da rastlanmaktadır.

“Galiba, bu Paskalya Bayramı’nda yumurtanı Dido ile tokuşturursan daha iyi olur Ganime. Bu sana şans getirir. Ne dersin Dido, bir yumurta al hadi” (S.G./92).

“Evet, Helen. Onu çok seviyorum. Bu Paskalya Bayramı’nın bana uğur getireceğine inanıyorum. Tanrı benimle ve Dido’yla evlenmemden yana” (S.G./95).

“İnançlarına güveniyorsun değil mi? Eğer yanan mumu söndürmeden eve götürürsen sana şans getirecek ve dilediğin kabul olacak.” (S.G./101).

“Oysa Paskalya Bayramı’nda kendi kendine söz vermişti. Helen’le yumurtaları tokuşturduklarında yumurtası kırılmıştı. Dido’yla gidecekti, sonsuza kadar onun olacaktı. Dido’dan güzel çocukları olacaktı” (S.G./101).

“Biliyor musun Tarık? Hz. İsa çarmıha gerildikten sonra taş bir lahit içine konulur, başında askerler bekler hep. Gömüldüğünün üçüncü günü İsa dirilir ve göğe yükselir. İşte Paskalyada kutladığımız İsa’nın dirilişidir” (L.K./58).

“Peki, neden yumurtalar başka renge değil de hep kırmızıya boyanır?”

“Kırmızı yumurtalar bizim için yeniden doğuşu simgeler” (S.G./92).

“Bu gece yarısı Hz. İsa gökyüzüne uçmuş. Kilisede büyük ayin var, ne olur Ganime sen de gel” (S.G./93).

“Don anlatırdı. Eskiden Paskalya öncesi Kazak köylüleri mutlaka ziyaret ederlermiş buraları. Bu suyun başında dinlenir, atlarını sularmış. Atlarla iki üç günde gelirlermiş buraya ve şifa bulduklarına inanırlarmış. Burası Ortodoks inancına göre bir nevi hac yeri sayılmış. Kocagöl Kazakları sırf Faneromeni Meryem İkona’sını görmek için her yıl yollara düşermiş. Havari Lukas’ın eseri olduğuna inanılan bu ikonanın köylüler arasında mucizeler yarattığına inanılırmış.” hatta bu manastırın eski bir tapınağın yerine kurulduğu söylenir. Bodrumla birlikte iki katlı bir manastır. Ortodoks geleneğine göre normaldir bu (S.K.K./S.313).

“Papaz ile duaya başlamıştı ölüm bu dünyadan ayrılışı gösterir beden çürümeye mahkumdur, günah bir insan aracılığıyla ölüm de günah aracılığıyla dünyaya girdi. Böylece ölüm bütün insanlara yayıldı” (S.K.K./S.341).

“İncil’de Yakup şöyle der Bu nedenle şifa bulmak için günahlarınızı birbirinize İtiraf edin ve birbiriniz için dua edin. Doğru kişinin yalvarışı çok güçlü ve etkilidir. Tanrı her şeyi bağışlar. Yanında ekmek ve şarap getirdin mi? Evet aziz pederim. Çok iyi, kan dökülmeden bağışlama olmaz, ekmek ve şarap İsa’nın gerçek bedeni ve kanıdır. Papaz İlya büyük bir haç çıkararak üç kez kutsadı kadını. Küçük bölmeden kadına küçük bir haç uzattı. Bu haçı al ve boynuna tak. Efkaristiya günü boynunda kalsın. Tanrı seni bağışladı artık hiç günahın kalmadı ve hiç kimseden korkma. Şimdi eve git, işlerini yoluna koy ve bugün köylerle birlikte günahlarından temizlenmiş olarak kiliseye gel” (S.K.K./S.363).

“Papaz İlya Oğlum çok hasta bebeğim ateşler içinde yanıyor ve çok halsiz. Buyurun okunmuş ekmekten yiyin, şifa sütünüzle çocuğunuza geçer. Yüce Tanrım şifasını verir inşallah (S.K.K./S.364).

“Ortodoks inancına göre yedi kuşağı kadar evlilik yapabiliyorlarmış buna rağmen papaz İlyas sayesinde evlilik beş kuşağı kadar indi ama artık tıkanı Kazak kızları da erkekleri de evde kaldılar” (S.K.K./S.420).

“Tarık avuçlarındaki cismin Paskalya yumurtası olduğunu anlamıştı. Rumlar yumurtaları soğan kabukları atılmış kazanlarda hep kırmızıya boyarlardı. “Şimdi gözlerini aç lütfen ve yumurtanı yumurtamla tokuştur ve bir dilek dile lütfen. Kimin yumurtası kırılmazsa dileği kabul olur. İnan bana” (L.K./S.58).

2.2.10. Rüya İlgili İnanmalar

Rüya görmenin sırrının halen çözülemediği günümüzde geçmişten bugüne rüyalardan haber alınmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. İncelediğimiz romanlarda rüyayla ilgili unsurlar şu şekildedir:

“Sabaha karşı rüya görmüştüm. Şivan Teyze’yle ilgili. Rüyamda kucağıma içinde çeşitli yiyecekler ve meyveler bulunan büyük bir tepsi veriyordu. Çok net hatırladığım bir rüyaydı ama Şivan Teyze’me anlatmaya hiç gerek duymadığım... Beyaz bir balık suyun yüzeyine doğru çıkıp diğer balıkların arasına karışıp gözden kaybolmuştu. Kalbim tir tir titremiş ve başımdaki tüm saç telleri diken diken olmuştu o an” (S.İ.E.S./S.366).

“Dün gece bir rüya gördüm” dedi değirmenci Don. Değirmenin çatısına beyaz bir güvercin kondu. Ak paktı. Sabah kalktığımda hiç anlam veremedim rüyama. Eskiler beyaz görmek İyidir derler” (S.K.K./S.105).

“Rüyasının gerçekleşmemesi için sol tarafına üç defa tükürdü, sağ tarafına dönüp yatsa da artık uyuyamıyordu” (E.K./S.31).

“Rüyamda ak yüzlü beyaz fistanlı adamlar geldi bize, bir tanesinin elinde kırmızı açmış bir çiçek vardı. Bahçedeki masanın üzerine koydu, peygamberimiz sana selam söyledi, üç ay sonra gelip seni alacağız dedi” (K.M./S.245).

“Dün gece Engin geldi rüyama, bir donluk vardı üstünde, asmanın altında bekledi beni “Hadi gel artık anne” dedi. Ben yakalamak istedim, koştum peşinden, dış kapıdan çıktı, çeşme başında gözden yitip gitti, almaya geldi beni. Engin bak gör yeşil cennet kuşu kanadını alıp nasıl götüreceksin beni dünyadan” (K.M./S.248).

“Bazen yıldızları yorumlar, geleceğe dair kehanetlerde bulunur, çoğu zaman da söyledikleri tutardı. Gece rüya görse çoğa varmaz çıkardı” (Ö.U.A./S.25).

2.2.11. Din Büyükleriyle İlgili İnanışlar

“Aziz Hüdayi çok büyük bir zattır. Üsküdar’da kime sorsan türbesini sana gösterir. Hayat öyküsünü daha sonra sana anlatırım” (S.İ.E. S./S.245).

“Konumuza gelelim. İşte yıllar önce bir Cuma gününde, apartmandan yakın bir komşumla Aziz Hüdayi’nin türbesine dua etmek için gitmiştik. Türbede dua ederken, birden Gülnara’yla karşılaştık ve yanında Demir vardı. Büyümüştü, serpilmişti. Üzerinde sünnet kıyafetleri vardı. Başında tüylü bir şapka ve elinde süslü asası” (S.İ.E. S./S.245).

“Gittiğinde bir Fatiha okumayı unutma lütfen! Onun çok önemli bir duası vardır. Türbeye girerken abdest al olur mu? Eğer camiye gezecek olursan yeni genç imamla tanışmayı unutma. Hafızdır kendisi. Kedileri çok sever” (S.İ.E. S./S.253).

“Aziz Mahmut Hüdayi Hazretlerinin türbesinde dua eden Yalçın Bey, türbedeki panoda onun hayatıyla ilgili kısımları okudu. Bugüne kadar çok fazla türbe ziyareti yaptığı söylenemezdi. Hatırladığı sadece okul gezisinde Bursa Tophane’deki Osman Gazi ve Orhan Gazi türbeleriydi. Başka bir panoda onun etkili duasını okudu. “Benim kabrime gelip de bir Fatiha okuyan denizde boğulmasın ve imanını kurtarmadıkça da ölmesin” Aziz Mahmut Hüdayi Hazretleri” (S.İ.E. S./S.256).

“Evet, buraya taşınınca Aziz Hüdayi Hazretleri’nin duasından çok etkilendi. ‘Benim kabrime gelip de bir Fatiha okuyan denizde boğulmasın ve imanını kurtarmadıkça da ölmesin’ Ve asıl ilginç olan tarafı rüyasında gördüğü kişiyi, bir gün camide kürsüde vaaz verirken görünce çok şaşırması. İlk bakışta çok etkilenmiş ondan. Ayağının uyuşmasına rağmen bir saat boyunca oturup camide onu dinlemiş. Bütün camidekiler sohbet sırasında güneşe yönelen ayçiçekleri gibi mürşitlerine yöneliyorlarmış. Enişten de önce yadırgadığı bu durumu daha sonra uygulamaya başlamış. Hatta bir gün hocasının sohbet sırasında yarım bıraktığı fincanındaki tarçından bile içmiş. Bu durum onun halleriyle hallenmesini ifade ediyormuş. Bir nevi mürşidene hayranlık ve bağlılık olsa gerek. Oysa önceden olsaydı ne kadar eleştirirdi bu durumları.”

“Peki, kimmiş onu bu kadar etkileyen kişi abla?”

” Üsküdar’da yaşayan Nakşibendilerin dini lideri.” (S.İ.E. S./S.251).

“Dertsiz baş bostan korkuluğunda bulunur, derler. Sabah oluyor, nerdeyse sabah ezanı okundu okunacak. Hazır uykumuz da kaçmışken. Baksana, seninle sabah namazına Eyüp Sultan’a namaza gidelim mi?”

“Çınar ağaçlarının altından geçerken Yalçın Bey’in omzunda bir güvercin kirletti. Yalçın bey, omzundaki lekeyi temizlemek için şadırvana giderken, sabahın bu saatinde abdest alan insanları seyretti. Caminin iç avlusu oldukça kalabalıktı, yakın bir yerden gelmelerine rağmen caminin içinde yer bulamadılar. Ancak, Eyüp Sultan’ın türbesinin yakınında namaza durabildiler. Yalçın Bey, dua ederken yüksek sesle bağırان insanlardan önce biraz korktu ama sonradan bunun cezbeye kapılma olduğunu öğrendi. (S.İ.E.S./S.288).

“İstanbul’un üç evliyasından biri olduğu söylenir ve çok büyük duası vardır. O, evliyaların hocasıdır. İstanbul’da Ashab-ı Kiram’dan sonra gelen üç büyük evliyadan biridir. Bildiğim kadarıyla 1664 senesinde Tokat’ta doğmuş. Üç sene sonra da hocası ondan İstanbul’a gitmesini istemiş ve seksen üç yaşında İstanbul’da vefat etmiş. Unkapanı’na inen cadde ile Zeyrek yokuşunun kesiştiği tepe üzerinde Soğukkuyu Piri Paşa Medresesi kabristanına defnedilmiş. (S.İ.E.S./S.349)

“Böyle konuşma lütfen, burda yatan yüce zat incinir. Giriş kapısındaki tabelada yazılı olan inceliği gördün mü? Edeple gelen lütufla gider. (S.İ.E.S./S.349)

“Tarihi dokuya uygun olarak yapılmış taş otelimiz Balıklıgöl’e çok yakındı ve odamızın penceresinden Şivan Teyze eliyle bana tarihi kaleyi, surları, Rizvaniye Camisi’ni Hasan Paşa Camisi’ni ve Dört Minare Mezarlığı’nı gösteriyordu. Daha önce Bursalı halamdan duyduğum Hazreti İbrahim Peygamber’in mancınıkla ateşe atıldığı yeri oldum olması merak ediyordum. İçlerinde bir de beyaz renkli olanı vardır ki herkes onu görmek için çabalar. Ama o herkese görünmez, sadece niyeti halis olan insanlara görünür. Diye konuşmasını sürdürmüştü. (S.İ.E.S./S.367).

2.3. Halk Mutfağı

İnsanların temel ihtiyaçlarından biri olan beslenme, ateşin bulunmasından sonra farklı bir boyuta evrilmiştir. Hayvanların evcilleştirilmesi, tarım faaliyetlerinin başlaması, yerleşik hayata geçilmesi ve ardından gelen kent yaşamı ve dini inanç sistemleri beslenme biçimlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Uzun tarihi süreçleri ve geniş bir coğrafyada hüküm sürmeleri sebebiyle de Türk mutfağı da oldukça zengin bir hal almıştır. Salim Nizam’ın romanlarında da konu edildiği bölgelerin ve kültürlerin mutfaklarıyla ilgili unsurlar da yer almaktadır.

“İzmir’e mahsus boyozun, yanında peynir ve yumurtanın tadına sabahları doyum olmazdı” (S.İ.E.S./S.36).

“Sakızlı kurabiyeler ve Kavala’ya özgü bademli kurabiyelerden alıyorlardı” (S.İ.E. S./S.49).

“Alabros tıraşlı, askılı pantolonlu satıcıdan boyoz, eritme peynir ve yumurta alırken üniversite günlerini hatırladı” (S.İ.E. S./S.35-36)

“Bol kaşarlı Ayvalık tostunu eve isteriz olur biter” (S.İ.E. S./S.53).

“Hamurlu kuzukulağı çorbasından pişirmiş olmalı” (S.İ.E. S./S.57).

“Enginar almayı da sakın unutma. Güzel Amasra Salatası ve ayrıca çupra balığı tereyağı karides de görmek istiyorum menüde. Revani yapmayı da ihmal etme” (S.İ.E. S./S.68).

“Yemeklerimiz de öyle değil mi? Bol zeytinyağı.” (S.İ.E. S./S.115).

“Onlar yemeklere tarçın da katıyorlar ama” (S.İ.E. S./S.115).

“Feraye’nin bol baharatlı köftelerine bayıldılar ve sakızlı kurabiyelerine de Müyesser Hanım’ın dün gece hazırladığı kuş üzümlü dolmalar ve üzümlü kek de harikaydı(S.İ.E. S./S.117).

“Kapıdan girerken burunlarını tereyağı kokusu sardı. Tavayla gelen tereyağı sosundan tabaklarına aldılar, tereyağı iskender, yoğurt ve küçük kızarmış et parçacıklarıyla karınlarını doyurdular” (S.İ.E. S./S.163).

“Hiç mi? baksana çupralarımız ve soğuk mezelerimiz de geldi. Karides ve kalamar ister misiniz? Biraz deniz börülcesi? Bari zeytinyağı kabak çiçeği dolması alsaydın” (S.İ.E. S./S.178).

“Deniz levreği, kalamar, tereyağı karides, zeytinyağı enginar ve ballı süt tatlısı lütfen. Çupra, istakoz, yaprak dolması, salata ve güllaç istiyorum lütfen” (S.İ.E.S./S.234).

“Güllacımızın olmadığını üzülerek söylesem efendim. O halde kaymaklı ekmek tatlısı lütfen.”

“Ya istakoz. Eskiden sen karideslerden bile iğrenirdin. Hatta karides yediğim için ‘böcek yiyorsun’ diye beni sürekli topa tutardın. Şimdi istakoz sipariş ediyorsun. Üstelik güllaç tatlısını sadece Ramazan ayında yerdin” (S.İ.E. S./S.238).

“Ha unutuyordum dün akşam incir uyutması yapmıştım” (S.İ.E. S./S.253).

“Hazır Levent de evdeyken, bu akşam bize gelsen dedim. Gelirsin diye sarma yaptım ve çok sevdiğin kurutulmuş patlıcan dolması” (S.İ.E.S./S.288).

“Size fırında sütlaç sözüm olsun” (S.İ.E.S./S.322).

“Özbek çorbası, beğendili kuzu filetosu, kabak çiçeği dolması, nar ekşili mevsim salatası, fırında sütlaç lütfen” (S.İ.E.S./S.351).

“Al kurban acıkmışsındır. Kete yapmıştım. Dün gece kızım la yolluk hazırladık” (S.İ.E.S./S.358).

“Mevlâna Türbesi’ni gezerken bana kırmızı çiçekli bir eşarp uzatmıştı. Şemsi Tebrizi Hazretleri’nin türbesini gezerken de takmıştım gül kokulu bu eşar bı. Alaaddin Tepesi’ne yakın bir lokantada önce Konya’ya özgü bamya çorbası içmiş ve ardından da etli pide yemiştik” (S.İ.E.S./S.363). “

Şanlıurfa deyince aklına Halil İbrahim Sofrası gelir kurban. Sana tavsiyem ayran çorbası, etli kömeç, soğan tava sı ve şıllık tatlısı yemelisin. Bir de palıza tatlısını unutmamak lazımdır. Çiğ köfteyi bugün her yerde bulabilirsin ama bu yemekleri yerinde yemek lazımdır. Hem palıza yöresel bir süt tatlısıdır. Sanırım bundan böyle Şanlıurfa’ya sırf yemek yemek için geleceğim. Lolaz dürmüğü, saca basma, döğmeç, ekmek aş ı ve kenger aş ının da tadına bakmak isterdim. Ooo kurban nerdeyse menüde ne var ne yok yiyeceksin. Fellah Köftesini de merak etmişsindir sen şimdi” (S.İ.E.S./S.371).

“İşte bu kahvenin adı da mırradır. Yani acı kahve. Bu kahveyi bir dikişte içemezsen, ikinciye bir daha içemezsin. İkinci yudumu içmek er kişinin işidir” (S.İ.E.S./S.372).

“Köylüler Nazende Hala’nın eline evlerinden getirdikleri dut peksimetlerinden, iplik çeçil peynirlerinden ve cevizlerden tutuşturuyorlardı (S.İ.E.S./S.441).

“Ayvalık’ta perşembe günleri büyük bir Pazar kurulurdu. Sakızlı dondurma yemeden pazardan ayrılmazdık” (S.İ.E.S./S.453).

“Buyrun hocam. Bu akşamki nasibimiz, kestane çorbası” (L.K./S.23).

“Kızımdır diye övmüyorum uşşam ama mantı açmıştık Asuman’la” (L.K./S.103).

“Pıtpıttı ekmeği, çeçil peyniri, çançur eriği reçelinden oluşan kahvaltının ardından okula gelmişim” (L.K./S.142).

“İçime nane şekeri ferahlığı dolarak kap ıyı açmıştım. Hazır çorbalar içerek, açlığını patates kızartmalarıyla da yatıştır amamışken bir tabak dolusu sıcak kaz etli pilav. Belki de şu ana kadar yediğim en tatlı yemekt i” (L.K./S.145).

“Sonbahar gelince bağlardaki üzümler toplanır, köşk ün bahçesine getirildi. Tüm komşular toplanır, üzümler su oluklarında ezilerek ş ıraları çıkarılır, bunlar kille

karıştırılır, büyük ateşler yakılarak kazanlarda kaynatılırdı. Pekmez kaynayana dek köşkün bahçesinde saklambaç oynanır, tüm çocuklar sağa sola dağılırlardı” (S.G./S.44).

“Kahvaltıda peynir yumurta, zeytin, incir reçeli ve böğürtlen çayı vardı. Gigi daima böğürtlen ve alıç çayı içerdi. Alıç çayının kalbine iyi geldiğini söylerdi” (S.G./S.37).

“Onlara ırmik helvası ve limonata ikram ederdi. Zaman zaman Gigi, bahçedeki erik ağaçlarından olgunlaşmamış erikleri toplar, aralarına bir kaz kiraz koyar ve hoşaf yapardı. Bunları kaselere doldurur, ikram ederdi. Gigi, Muhacirlerin hoşaf, Tatarların et, Manavların hamur, Çerkezlerin tavuk sevdiğini söylerdi” (S.G./S.37).

“Mutfakta Gigi’yi yemek masasını hazırlarken bulmuştum. Burnumda kıymalı yumurtanın kokusunu duyuyordum” (S.G./S.50).

“Gigi masayı hazırlamış çok sevdiği mevsim salatasını ve mercimek çorbasını tabaklara koymuştu. Yan tarafta yeni kaynatmış olduğu erik hoşafı soğumaya bırakılmıştı. Çorbamı içtikten sonra karnabahar ve havuç kızartmasından yerken, Gigi’nin çok sevdiğim yemekleri hazırladığı dikkatimden kaçmamıştı” (S.G./S.53).

“Akşama doğru gider ve annemden izin alırız olur mu? Haydi, şu çöreklerden de ye. Ve sonra bizim eve gidelim. Annem evde içli pilav hazırlamıştır. Dido, sen de bizimle geleceksin değil mi?” (S.G./S.93).

“Yemek listesi sıralanmıştı. Hepsi de etli yemeklerdi. Bir tanesini seçmek zorunda kalmıştım ama yemeğe sonuna kadar devam edememişim. Yemeklerde hayvansal yağ kullanıldığı için damak zevkime uymuyordu. Midem bulanıyordu ve kusmak istiyordum” (S.G./S.165).

“Üzerinde çançur reçeli, otlu peynir ve Kars ketesi vardı. Hemen Emmi’nin eşi çayları doldurmuştu. Çayu yudumlarken içimin ısındığını hissediyordum. Ardahan’ın köylerinde evlerin taş ocaklarında çay günü boyu ateşte kaynar, hoş koku vermesi için içine bir defne yaprağı atılır ve açık olarak içilirdi” (S.G./176).

“Uzun bir süre bekleme salonu olarak da kullanılan kahvehanelerin birinde beklerken meşhur kıtlama çaydan içmişim” (S.G./S.182).

“Kazların etlerini de tuzlayıp sııkları gerilmiş telde kuruturuz ve böylece normalde kaz budundan pilavın tadına doyum olmaz” (S.K.K./S.29).

“Sırığı hazırlar ve tuzladıkları etleri bu sırığa bağlar ve ayazda kuruturduk” (S.K.K./S.60).

“Yayın balığı kafasından yapılmış borç çorbası olduğunu anlayabildi” (S.K.K./S.103).

“Pampuşkalar nefis olmuş vişneli arahiler cevizli oreşkiler. Bir de zeytinyağlı kereviz ve kuşkonmaz. Hem de dereotlu Evgenya’yla bu sabah yaptık. Biraz da pekmezli kabak” (S.K.K.120).

“Pazar sabahı erkenden bütün Kazak kadınları ve kızları bu güne özel francala ekmek yaparlar” (S.K.K./S.227).

“Köyün erkekleri çalan davul, klarnet ve çengilerin eşliğinde maniler atışarak keşkek dövüyorlardı” (S.K.K./S.279)

“Bakır Bakraçlara taze yoğurt mayalanmıştır” (E.K./S.14).

“Annem pekmez kaynatır, gözleme yapar, hamur açardı dutun serin gölgesinde” (E.K./104).

“O gün de tarhana çorbasını minaladığım için annem bana söylenmişti” (K.M./S.11).

“Dışarı çıktığında fırınlıktan burnuma is kokusu geliyordu. Annem Karabakır kotlana koymuştu” (K.M./S.12).

“Kapı önünde iki çocuk birinin elinde sarı ötekinin elinde kara gazoz, içine leblebi atıp hüpürdete hüpürdete içiyorlardı” (K.M./S.16).

“Kuru Bedriye tatlısı yapıp bir tepsi pirinçli ördek hazırlarken kar serpeliyordu” (K.M./S.71).

“Okumanın ardından misafirler giderken cevizli lokma ile cantık yemek, kızılıcak suyu içmek en büyük eğlencemizdi” (K.M./S.80).

“Kışın eriştenin yanında içeriz, birkaç şişe şeftali kompostosu yapalım. Fişne reçeli de yapalım biraz Gülten” (K.M.S.80).

“Annem tavuklu çingilli yapmıştı o akşam. Çinko kaselerdeki limon hoşafıyla birlikte oldukça lezizdi” (K.M./S.88).

“Annem inek otlatmaktan her gelişimizde bir dilim ekmeği salçalıyor, çoğu zaman isteğimiz üzerine yoğurtlu ekmek hazırlıyor ve üzerine toz şeker sürerek bize veriyordu” (K.M./S.90).

“Erikler kazanda fokur fokur kaynadıktan sonra çekirdeklerini kevgirden geçirdi” (K.M./S.104).

“Düğüne bir hafta kala keşkeklik buğday aradılar annemler” (K.M./S.107).

“Keten helvası lafını duyunca ısrarlarına dayanamayan annem ocağın başına geçti, beni toz şeker almak için Yaşar Ağanın bakkalına yolladılar. Mine ablam ve Sevil abla şeker kaynatmakta anneme yardımcı oluyorlardı. Annemin isteği üzerine Hacer Ablam yere bir sofra bezi sermiş ve üzerine tahta bir sofra koymuştu. Hepimiz sofranın başında toplanmış şekerini çekip çekiştirerek geniş bir halka oluşturuyor sonra bu halkayı annem döndürerek iki küçük halkaya dönüştürüyordu. Her küçülen halkada iplik haline dönüşen şeker kristalleri daha inceliyordu ve üzerine un serpiliyordu. Eniştem işi çabuk kapmıştı. Belki de bu akşam annemin en büyük yardımcısı oydu” (K.M./S.128).

“Önce kırmızı bir leğende hamur mayaladı, sonra hamurları kapancalarla doldurdu, kabarmaları için örtüler altında bekletti, Bir tepside dızmana vardı, ekmeklerin arasında son kalan hamurla da soğanlı yalazı yaptı bize annem” (K.M./S.141).

“Kış geldiğinde ördekler biraz yağlandığında Fevzi Enişteme kestirdik. Bir tanesini Mümine Ablamlar da çingilli yaparak yedik. Diğerlerini de annem Ganime Halamlara Bursa'ya yolladı” (K.M./S.143).

“Patates ve biberlerin üzerine dökülen yoğurt ekşi olmasına rağmen açık havada bu yemeğin tadına doyum olmuyordu. Yemek sonrası yenen cevizli kırmızı helva belki de tarlada çalışmanın ödülü gibi geliyordu bize” (K.M./S.174).

“Hadi sofraya sana gup yemeği yaptım” (K.M./S.177).

“Köye geldiğimde annem mutfağın ortasına bir sofra koymuş kocakulak yapıyordu” (K.M./S.183).

“Köyde Fatma'nın pişirdiği karalahanaya fasulye kızartması nasip denilen ot yemeğine ve mevki Kanlıca mantarına bayılıyordum” (K.M./S.213).

“Annem gündöndü kavurmuş” (K.S./S.94).

“Ocaklarında haftada bir ya kete ya da pıtpıtı ekmeği pişirir dururdu” (K.S./S.132).

“Sabahtan akşama kadar ocağın başındaydı, misafirlerine etli patates yemeği yapmış” (K.S./S.139).

2.4. Halk Sanatları ve Zanaatları (Meslekler)

Belli bir eğitim sonunda elde edilen sitemli bilgi ve beceriye dayalı, insanlara ve toplumlara yararlı mal üreterek hizmet verme karşılığında para kazanmak için yapılan kurallarla belirlenmiş iş (URL-1) şeklinde tanımlanan meslek kavramı toplumun kültürel kimliğini yansıtmaktadır. Salim Nizam da eserlerinde geleneksel mesleklere yer vermektedir.

“Tarık Bey, dükkânın arka kısmındaki depodan yün çuvallarını çıkardı, eline hallaç yayını alarak yünleri çırpmaya başladı. Tarık Bey, parmağına yüzüğünü takarak, mavi renkli ipek yorganın üzerine iğne ile geyik desenlerini işlemeye başladı. Hayvan desenli yorganları, ecnebiler dışında çok az sayıda Müslüman alırdı. Müslümanlar genellikle sünnet düğünlerinde diktirirlerdi bu yorganlardan. Müslüman inanışlarına göre hayvan figürlü resimlerin bulunduğu evlere melekler girmezdi. Yedi lale figürlü krem yorganı” (L.K./S.49)

“Dün gece geç saatlere kadar tamamlamak için dükkânda kalmıştı. Osmanlı Bankası Müdürü’nün kızı için dikmişti bu yorganı. Genç kız koyunyünü yerine, Adana pamuğu kullanmasını istemişti. Artık eskisi gibi de yün yorgan diktiren kalmamıştı. Dükkânın duvarlarında bitirdiği fildişi, pervane, yonca ve üzüm desenli yorganları sergilerdi” (L.K./S.51).

“Tahsin Aga onları gruplandırır, guguklu saatleri duvarda gelişigüzel çaktığı çivilere, kol saatlerini sehpanın üzerine, konsol saatlerini ise, odadaki tencerelerini koyduğu sergene dizerdi. İvedilik taşıyanları ise, öncelik sırasına göre masasında bekletirdi. Tahsin Aga’nın sadece saatler değildi uğraşı: abdest ibriklerini, tavuk suluklarını lehimler, bozulan radyoları tamir eder, keresteleri tezgahında işler, hatta köyün balta saplarını bile o takardı. Ulu ceviz ağacının uykusunu getiren serin gölgesinin düştüğü, etrafında bahar ve güz mevsimlerinde sarıçiğdemler açan küçük atölyesinde” (K.S./S.9).

“Tahsin Aga her yıl ipekböceği beslerdi, her yaz halinden şikayetçi olsa da yine de beslemekten vazgeçmezdi. Tahsin Aga, katırkuyruklarını kozaya durmaları için, ipekböceklerinin bulunduğu raflara yerleştirirdi. İpekböceklerinin etraflarına ince ipekten nakış örmeleri bir hafta sürerdi. Bir hafta sonar sarıçiçekleri solmuş katırkuyruklarının düz dalları arasına ördükleri kozalar toplanır, kapancalara konur, üzerindeki kaba dokumalar temizlenerek Bursa Kozahan’daki tüccarlara satılırdı. Tahsin Aga ipekböceklerini ilk gelen tüccara satardı. Kanaatkardı, fazla bekletirse değerinin düştüğünü çok görmüştü” (K.S./S.15).

“Ara sıra at arabası ile köylerine tuz, şeker, leğen, kap kakak satmak için gelirdi çerçiler” (K.S./S.133).

“Çerçilik yaptığım zamanlar karşımıza biri çıkmasını hemen ona bir manevi cüzü veririz” (S.K.K./S.61).

“Bohçacılar gelmiş” (K.M./S.67).

“O sonbahar ablam ve annem Edincik’e zeytin toplamaya gitmeye başlamışlardı” (K.M./S.74).

“Abdullah Eniştem önce tatlıcılık, sonra taksicilik yapmış ve ardından sanayide tornacılığa başlamıştı” (K.M./S.78).

“Değirmenci yazı görmez derler” (K.M./S.146).

“Gündüzleri günbatımında bu hasırın üzerinde ince, uzun, koni biçiminde değişik sepetleri dokurdu. Kızıl Safer’in sepetleri Gönen, Manyas ve Bandırma çevresinde güzel dokumalarıyla diğer sepetlerden ayrılırdı. Sepet örerken kullandığı bodur söğüt, kestane, plçplçplçplçplçplçplçplçplçplçplçplçplçokolayca ulaşılabilmesi için etrafına düzenli bir şekilde sıralamıştı. Bugün yapması gereken çok işi var diye düşündü. Öncelikle sepet yapacağı malzemeleri, kestane ve söğüt dallarını yarma demiri ile uzunlamasına yardı. Yarma demiri, yontma demiri, yontma tahtası, testere, bıçak ve tokmak, sepet dokurken kullandığı diğer aletlerdendi. Öğle yemeğinden sonra Kızıl safer, önce sırt tarafı yuvarlak olan dalları yontma bıçağı ile yontarak düz şeritler haline getirdi, sonra elde ettiği yassı şeritler arasına yontulmamış çubuklar koyarak, sırayla alttan ve üstten geçirerek örmeye başladı” (Ö.U.A./S.12).

2.5. Halk Mimarisi

“Deniz kıyısındaki villalarının bahçesini kendi zevkine göre döşemişti. Yüksek çitler, limon serviler, şimşir ve taflanlar, bahçıvanları tarafından her gün budanıyordu. Bahçelerinin ortasında bulunan etrafında muz ağaçlarının bulunduğu yüzme havuzunun hemen yakınındaki nilüfer havuzu da bahçeye ayrı bir anlam katmıştı. Denizden esen rüzgarlardan korunmak için diktiği ladinlerin, servilerin kuytusunda İtalya’dan getirttiği yaprağını döken ve dökmeyen manolyalar bahçenin en vazgeçilmez ağaçlarındandı. Villanın bahçesindeki duvarlar Ayvalık’a özgü kırmızımsı taşlar ve Asos’tan getirilen özel taşlarla örülmüştü. Duvar surları belirli aralıklarla aydınlatılmış, fener biçiminde lambalarla ışıklandırılmıştı. Duvar diplerindeyse dünyanın çeşitli ülkelerine özgü renkli çiçekli kaktüsler vardı” (S.İ.E. S./S.51).

“Eski ahşap evlerinin yıkıldığı ve yerine bu tripleks villa yapıldığından beri oğluna hakkını helal edip etmeme arasında sık sık gidip geldiği günler, zamanlar olurdu” (S.İ.E. S./S.51).

“Şapel kilisenin küçüğüne denir” (S.İ.E.S./S.78).

“Taş Kahve’de kahvelerini yudumlarken” (S.İ.E.S./S.78).

“Hristiyanlıkta belirli mezheplerin belirli şapel gelenekleri vardır. Bazıları her kilisenin arkasına bir de Meryem Ana şapeli yaparlar” (S.İ.E. S./S.78).

“Uzun bir süre aynı semtte gezinmelerine rağmen kenar bir semtte aradıkları hocanın evini buldular. İki arabanın yan yana zar zor geçebileceği dar sokakta tek katlı kerpiç bir evdi” (S.İ.E. S./S.162).

“Pera Palas Oteli, Orient Express’le Avrupa’dan İstanbul’a lüks yolculuk yapanların kaldığı yer. İstanbul’da pek çok yapıya imza atan Alexander Vallaury tarafından yapılmış. Unutma Fransız asıllı bir levantenin oğlu. Haklısınız ama Pera Palas Oteli çok farklıdır. Size burada kimlerin kaldığını söylesem çok şaşıracaksınız. Mesela Mustafa Kemal Atatürk’ün kaldığı 101 nolu oda bugün Atatürk Müze Odası olarak düzenlenmiş. Orient Ekspres’le İstanbul’a gelen ve bu otelde kalan yolcular arasında; Ernest Hemingway, Greta Garbo, Sarah Bernardt, Alfred Hitchcock, Pierre Loti ve ünlü cinayet romanları yazarı Agahta Christie de var. Yazar Doğu Ekspresi’nde Cinayet adlı romanının bazı bölümlerini bu otelde yazmış” (S.İ.E. S./S.215). “Tek katlı Balkan

evlerinin sıra sıra odalarının önündeki uzun yazlanın sonundaki küçük odasındaki yatağında gün boyu yatar, namazlarını bile oturarak kılardı” (S.G./S.58).

“Köyler taş evlerden oluşuyordu, sadece kavak ağaçları vardı ve bildiğim Anadolu köylerine hiç benzemiyordu. Evlerin üzeri topraktandı. Ardahan’dan ilk izlenimlerim; evler saç levhalarla örtülmüş, sokaklar kaldırım döşeli, insanları İngiliz şapkalı, yanık tenli, kıvrık ve ince burunlu kimselerdi. Bağ yolunun iki tarafı servi ağaçlarıyla ve ağaçların altları rengarenk güllerle kaplıydı. Yolun sonunda bağ evi vardı. Bağ evinin yanından geçerken bağ bekçisini güllerle ilgilenirken bulmuştuk” (S.G./S.67).

“Ardahan’ın köprüsüne ve kalesine aldanmış, Ankara’da becayış yaptırmamıştım” (S.G./S.164).

“Odasının kapısından sundurmaya yöneldi” (K.S./S.13).

“Ne zaman evinin önünden geçsem vita tenekelerindeki ortancalarla sardunyalari; çay kutularındaki reyhanlarla fesleğenleri sularken görürdüm onu” (K.S./S.104).

“Odada yorganları toplarken, yüklüğe yerleştirirken ve ahşap hamamlığa su koyup kapısını kapatırken aynı şarkıyı söylemeye devam ediyordu” (K.M./S.10).

“Mutfak üç gözlü odamızdan ayrı yerdeydi, buğdayları ve arpaları koyduğumuz ambarla bitecekti” Mutfağın indirmesinde fırınlık vardı. Az ötede samanlıktan kümes, odunluk ve bahçe tuvaleti vardı” (K.M./S.10).

“Uyandığımda annem bakır kapları suyla doldurmuş ve bunları evimizin duvarına dayalı kazıklar üzerinde duran tahta sergene dizmişti” (K.M./S.21).

2.6. Halk Meteorolojisi

Halk meteorolojisi, halkın bizzat gözlem esasına dayalı olarak şekillendirdiği ve insanların özellikle de göçebe yaşayan, tarım ve hayvancılıkla geçinen toplumların daha rahat yaşam sürmelerini sağlayan unsurlardır. Eski Türklerden bugüne gözlemlenerek deneyimlenmiş, nesilden nesile aktarılan bu tahminler günümüzde de kullanılmaktadır. Salim Nizam’ın romanlarında da halk meteorolojisine ait unsurları görmek mümkündür.

“Denize karpuz kabuğu düşürmenin zamanı geldi artı” (S.İ.E.S./S.117).

“Dışarıdaki eşek donduran güneşe aldanmamak gerek demek ki, baksana bulutların arasında kaybolup gitti” (S.İ.E.S./S.316).

“Gökyüzü kurşuni ve kızıl renk almaya başladığında trendeki ihtiyarlar “Hava kar topluyor” yorumunu yaparken kondüktörün sesi duyuldu” (L.K./S.39).

“Ey oğul, şimalden esmeye başladı rüzgar, sıkı sarın battaniyene; tipi savururken nefessiz kalırsın, göl ortasında heykel gibi kalırsın. Gel oğul beni dinle, geri dönelim. Yol da iz de kayboldu, bunu iyi bilelim” (K.S./S.150).

“Kasım günleri yüz olmuştu. Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme belirdi. “Yüz pulluğu düz, yüz on tarlaya kon” diye sürdürdü ihtiyar Zahar, zayıflıktan ferî sönmüş gözlerini pencereye dikerek “Leylek demiş 120'ye varamam 130 da kalamam” (S.K.K./S.41-42).

“Zemheri kışı bu deli olan evinden çıkmaz bu havada” (K.M./S.126).

“1989 Ekimiydi servi ağacımızı yerlere kadar eğen ve çatımızı uçurdu uçuracak kestane karası fırtınalar yeni dinmişti” (K.M./S.167).

2.7. Halk Hekimliği

Pertev Naili Boratav halk hekimliği kavramını, “halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümü” olarak tanımlamaktadır (2013: 139). Halk hekimliğinin halk eczacılığı yönünü de ifade eden Çobanoğlu “Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağaltmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı olarak adlandırılır” (2009: 1063). Salim Nizam’ın romanlarında yer alan halk hekimliğine ait pratik ve uygulamalar aşağıda sıralanmıştır. Yazarla yaptığımız mülakatta romanlarında yer alan bu pratiklerden bugün de halen devam edenlerin olduğunu öğreniyoruz.

“Ağzını ve genzini yakan mesir macunu şifalı olmasına rağmen onun için alışkın olmadığı bir tattı ve ancak Ruki hoşlandığı için onu mutfak literatürüne almıştı” (S.İ.E. S./S.62).

“Kan şekerinin düştüğünü fark eden Feraye hemen mutfaka koştu ve kısa bir süre sonra elinde birkaç kesme şekeriyle döndü” (S.İ.E. S./S.86).

“Ancak yeni kullanmaya başladığı sarımsak ve yılan yağı sabununu yanına almadığı için hayıflandı. Şampuanlar daha çok saçlarının dökülmesine neden oluyordu” (S.İ.E. S./S.230).

“Gülnara’nın saçları dökülüyor. Yoksa saçkıran hastalığına mı yakalandı?” (S.İ.E.S./S.264).

“Nane şekeri alır mısın efendim? Mide bulantısına iyi gelir” (S.İ.E.S./S.425).

“Ona bir süre daha tanıyorum Besim. Hele şu Zekeriya Hoca’nın verdiği duaları okuyalım, muskaları odasının dört bir köşesine koyalım, bak gör nasıl iyileşecek. Tentene Refiye’nin okuduğu örtleme şekerlerinden yedirdim, biraz iyi geldi. Bir de onu sirke suyuyla yıkadık mı bu iş tamamdır. Cinler, sirke suyundan hiç hoşlanmazlar. Allah’tan ümit kesilmez biliyorum ama eğer Cinci Hoca’nın nefesi de sökmese ve yine intihara yeltenirse sonu akıl hastanesinde bitecek bunu bil.” (S.G/S.132).

“O gün köşke birçok insan gelip gitmişti. Herkes Gigi’yi ziyaret ediyordu. Şifalı otlar, okunmuş, örtleme şekeri getiriyorlardı. Gigi’nin rahatsızlığı köyde çabuk duyulmuştu” (S.G./S.127).

“Köye dönünce bana uğra da sana kara merhem vereyim” (S.K.K./S.226).

“Bunlarda Davulgalar. Davulga kırmızı bir yemiş, şifa deposu olduğuna inanılan bir bitki” (S.K.K./S.317).

“Bu şişedeki Kantaron yağını anneciğine götür bir kısmını içeren kalanını da vücuduna sürüm Unutmayın ki bu ilaç ölümden başka her şeye iyi gelir” (S.K.K./S.334).

“Tüm çocuklar demir tabaktan aldıkları bakla ve tanelerini ağzına atıyor bir süre ağzında beklettikten sonra Gelincik ilaçlayıcısının elindeki şişenin içine koyuyorlardı, dikkat etmişti şişenin içinde yarıya kadar su vardı Önce anlayamamıştı gelincik ilaçlayıcısının ne yapmak istediğini, ama sonra her çocuk gibi o da diline değdirdiği baklayı ağzından çıkarıp şişenin içine atmıştı. O akşam annesinden duymuştu Gelincik ilaçlayıcısı kadının köyde şifa dağıttığını dermansız hastalara ve fermansız yüreklere çare bulduğunu. Şişedeki O baklalar ne olacak anne? Ne mi olacak Sepetçigillerin Hüseyin suyundan içecek. Zeliha yüzünü buruşturarak annesine baktı. Ama o şişede herkesin tükürüğü var anne. Olsun kızım şifadır o. Kibritçilerin Fatma herkese şifa dağıtır” (E.K./S.21).

“Zeliha ağzını kapatırken irkildi. Gelincik mi olmuştu? Sonra da bunu bir hastalık olduğunu anlamıştı. Gelincik ilaçlayıcısı ve annesi sundurmanın sonundaki ocağın başına doğru gitmişlerdi, Hadi kızım ye diye demişti. Sonra da gelincik eti hastalığına iyi gelir demişti. İstemeye istemeye parça almıştı. Ardından gelincik ilaçlayıcısının zorlaması ile ikincisini, annesi üçüncü parça için zorladığında midesini kalktığını hissetti, ekşimsi bir tadı vardı. Giderlerken gelincik ilaçlayıcısının haftaya da kirpi eti istiyorum dediğini işitti. Ama kirpiyi keserken dikkat et yusuvarlak oluverir, dikenlerden kesemezsin önce onu su dolu bir kovaya at ki açılsın. İki kadın yere oturmuştu, bir gelincik ilaçlayıcısı onların boyunlarına yüzlerine bacaklarına elindeki tabaktan küllü çamur sürüyordu, dudakları kıpır kıpırdı. Gelincik ilaçlayıcısının iki kadınla konuşmadığı belliydi, içinden konuşuyordu” (E.K./S.23).

“Çok zayıf dedi kadın. Bu kirpi etini de yesin, göreceksiniz bak nasıl iyi olacak” (E.K./S.24).

“Makasçı Muhsin'in şişman karısının 13 yıldır çocuğu olmuyormuş ve her hafta genişlik Gelincik ilaçlayıcısına gidiyormuş çocuğu olsun diye beline testi bastırıyormuş” (E.K./S.24).

“Temre olmuşsun sen, çabuk Tefarik yengene okutmaya gidelim” (K.M./S.50).

“Kahya Emine'yi sülükleri bacaklarına yapıştırırken hiç mi görmedin? Bunlar pis kanı temizliyor oğlum” (K.M./S.58).

“Hafize nineye bir kâse daha örtleme şekerini okutalım diyordu Cemile yengem. Hafize nine bir şeker kasesine durmadan okuyup üflüyor ve sonra da kâseyi Cemile yengemin eline tutuşturuyordu” (K.M./S.92).

“Eve gidince bu okunmuş örtleme şekerini evde bir kavanoza dök. Azaldıkça üzerine şeker ilave edip karıştır, eğer bunu yaparsan kavanozdaki şeker yoğurt mayası gibi hep çoğalır. Hiç azalmaz. Bu örtleme şekerini öyle bir şeydir ki her derde devadır” (K.M./S.92).

“Müesser yenge yığılmış yerde Müyesser yenge o an bayılmış yerde oturuyordu, şükür yaşıyordu kadınlar kolonyayla bileklerin ovuyor burnuna soğan sarımsak koklatıyorlardı” (K.M./S.137).

“Alabalıktan elde edilen çeşitli merhemler bulunurdu. Bir de romatizma dindiren otlar, şurup şişeleri astım ilaçları, pencerenin yanında daima bulundururdu” (Ö.U.A./S.18).

“Sağ eliyle bitki tohumlarının arasından kanamayı durdurmak için andız tohumu ve kanarya otunu ararken diğer dört parmağından uzun olan üzerinde engerek yılanı başı olan yüzüğünün takılı olduğu parmağına sepetin içindeki alıç dikenleri battı” (Ö.U.A./S.46).

“Birdenbire aklına Kızıl Safer’in kesilen bacağı ve ağrıları dindirmek için gerekli olan kara alıç tohumları geldi” (Ö.U.A./S.46).

“Eğer yarasa eti bulabilirsek iyileşecek. Yarasanın uçan tek memeli hayvan oluşu ve doğurarak ürettiği için bir süredir doğum tedavisinde kullanıyorum dedi” (Ö.U.A./S.64).

“Yaraların iyileşmesi için köstebek toprağı sürülmüş ve böğürtlen yaprağı konmuştu üzülecek küçük bir çarşafa kundaklanmış bebeğin örtüsünü aralayarak annesini memelerini buldurmaya çalıştı. Zülüce Verana’nın da rahatlaması ve sakinleşmesi için sepetinden bir şurup çıkardı. Şerbetçiotu ,süt otu ve çilek aromasından oluşan şurup acılı anneyi kısa bir süre sonra uyuttu. Bay Sisifos’u rahatlatmıştı. Tanrıya şükürler ediyordu” (Ö.U.A./S.70).

“Aksöğüt dallarını geçen yıl dere kıyısı boyunca toplayıp demetlemişti. Eklem ağrılarında göz merhemi olarak ve ateş düşürmekte kullanıyordu. Duvar boyunca sıraladığı bal kabaklarını böbrek ağrılarında ve parazit düşürmekte kullanırdı. Dere kıyılarından topladığı sedef otlarını ve sarı kantaronlarını yılan çıyan ve akrep sokmalarına karşı Panzehir olarak kullanırdı. Köyde dişi ağrıyan biri gelse kedi nanesi çiğnetirdi. Kedi nanesi fazla çiğnemek o kişide gerginliğe sebep olurdu, yara kesik ve çobanların iyileşmesinde kediotu yüksük otu ve yara otunu kullanırdı, kuduz bir köpek tarafından ısırılan kişinin tedavisinde kuşburnu köklerini kaynatır ve hastaya içirirdi, meyan kökü ve rezene kadar iyi bir balgam söktürücü olan lavanta çiçeklerinden de koku esansları elde ederdi” (Ö.U.A./S.83).

“Zülüce çocuğu olmayan ve beli ağrıyan kadınların bellerine çömlek vururdu” (Ö.U.A./S.84).

“Aladağların zirvelerinden bir an önce üç kartal yumurtası bulunması gerekiyordu. Dört angut kuşu yumurtası bulabilirdi. Asıl endişelendiren dağların kuzey yamaçlarında kirpi otunu arayıp bulmaktı. Çünkü bu ot çok nadir bulunan bir soğanlı bir bitkidir. Bu otu mevsimsiz sadece Kirpiler bulabilirdi. Kirpilerin yeni doğan yavrularına ilk bu ottan yedirdikleri bilinirdi” (Ö.U.A./S.90).

“Acılarımı azaltmak için baldıran haşhaş ve mavi peygamber çiçeği bitkilerinden elde edilen karışımlar içerim işte” (Ö.U.A./S.103).

2.8. Giyim-Kuşam

Kültürel anlamda insanlığın gelişim süreci içerisinde giyim-kuşam ve hatta süslenme önemli bir unsur olmuştur. Giyim-kuşam yalnızca vücudu örtmek, sıcaktan ya da soğuktan korunmanın çok ötesinde kültürel bir olgudur. Bireylerin toplum içerisindeki rol ve statülerinin belirlendiği önemli bir imge haline de dönüşmüştür. Günümüzde giyim-kuşam “moda” ile de eş tutulmaktadır. Kültürel anlamda giyim-kuşamla ilgili unsurlara Salim Nizam da romanlarında yer vermiştir.

“Komodinin çekmecesinden çıkardığı, genellikle Pazar sabahları evde kaldığında dinlenirken kullandığı robdöşambrını giyerken yatağında uyuyan yabancıya baktı” (S.İ.E.S./S.10).

“Başında Yörüklerin kullandığı bir atkı vardı” (S.İ.E.S./S.75).

“Gri fötür şapkası ,askılı ekose pantolonu, kırmızı ve pembe kalpli gömleğiyle oldukça marjinal bir beyefendi görünümüydü. (S.İ.E .S./S.78)

“Yıllar sonra ilk defa güzel bir sarışın satış görevlisinin sözünü dinleyerek kol düğmesi almıştı. Aynanın karşısında takım kıyafetinin içindeki bedenine sımsıkı oturan beyaz gömleğe ve boynundaki papyona bakarak gülümsedi” (S.İ.E.S./S.230).

“Arka tarafta siyah asil kıyafetleriyle annem, mavi takım elbisesiyle babam ve kırmızı çiçekli basma elbisesiyle Gigi vardı” (S.G./S.35).

“Sokaklar sıcaktan yalın yalındı. Aşağı yoldan siyah feraceli yaşlı bir kadın bu yöne doğru geliyordu. Bu Emine anne olmalıydı. Onun yürüyüşüne benziyordu. Çünkü her adımda on dakika dinlenirdi. Biraz daha yaklaştığında yanılmadığımı anlamıştı. Kızılıcak bastonu elinde, öne eğik bedeniyle, güçlkle yürüyebiliyordu” (S.G./S.57).

“Bay Filipino ve Bayan Sofiya ellerindeki mumları yakmak için büyük kandile doğru yönelmişlerdi. Bayan Sofiya, siyah bir elbise giymiş, başına mavi kurdeleli bir şapka takmıştı” (S.G./S.98).

“Nurbay uzun bir boy paltosu giymiş, başına kürklü bir börk takmıştı” (S.G./S.174).

“Siyah parlak feracesinin etekleri telaşından tutuşmuş, hızlı adımlarla Sarıköy’ n dar sokakları arasında yürüyordu (K.S./S.17).

“Başımdaki tüye mi bakıyorsun  yle? Buradaki bütün genç kızların başlarında bunların benzerlerinden vardır. İyi günümüzde takarız. Anlamı, bugün başım hoş, demektir” (S.K.K./S.155).

“Sakallı adamların başlarında vah  hayvan tüyleri takılmış en yeni şapkaları ve kadınların başında da ördek ve kaz tüyelerinin yanında mevsim çiçekleri vardı” (S.K.K./S.396).

“Eskiden burada Kazakların yaşadığını bilirdi çok renkli giydiklerini söylerdi” (E.K./S.19).

“Ömer'in annesi Fatma Hanım olmalı çocuklara doğru sesleniyor  mer c z n evde unutmu sun. Garip hikayesi Mıstık’ın küçük fesi, mavi yemenisi d   t  (E.K./S.124).

“Sokak  e mesinin başında sıraya geçmiş feraceli kadınlar” (K.M./S.13).

“Cumartesi sabahı siyah bir tayt sarmıştı varisli bacaklarını, vatkalı bir buluzun üzerine taktığı koca tokalı kemer” (L.K./S.13).”

“Hicabiye Hanım evinden getirdiği bohçanın içinden çıkardığı allı şalvarı hanımının ayağına, morlu entarisini üzerine giydirmişti” (L.K./S.11).

2.9.  ocuk Oyunları

Oyun, bilinçli olarak günlük yaşamın dışında oyalanma, dinlenme, eğlence ve boş zamanı değerlendirme gibi amaçlarla yapılan ciddi bir i  olarak benimsenmemekle birlikte oyuncunun yoğun ve tümüyle kendini verdiği  zg r bir eylemdir (And, 1974: 16). Boratav’a göre,  ocuk oyunları, çocukların boş zamanlarında, eğlenmek ve g lmek amacıyla yaptıkları sözlü veya hareketli eylemleridir. Bu eylemlerin çoğu karşılıklı

takımlar halinde oynandığı gibi çocuğun tek başına yarattığı ve oynadığı oyunlar da vardır (Boratav, 1973: 291).

“Bir hafta sonraydı okul çıkışı kırlara uçurtma uçurtmaya gittim, kirazlar yeni yeni olgunlaşıyordu. Kapıdağ’ dan kopan rüzgâr koskoca uçurtma ve en yükseğe taşıyordu, uçurtmanın ipini sonuna kadar saldı. Uçurtmam saatlerce bir şahin gibi gökte süzülürdü, sonra ipi koptu birden. Uçurtmam dans etmeyi unutmuştu sanki. Ben bocalıyor uçurtmam bocalıyordu. Yalpalaya yalpalaya çok uzaklara sürüklendi uçurtmam” (K.M./S.48).

“Mahallenin çocukları ile ara sokakta Materiş oynadığımız sırada birdenbire diğer sokağa çıkmamla kamyonun altında kalmam bir olmuştu” (K.M./S.52).

“Aynaya baktığımda halim korkunçtu. Tülütapak gibiydim (K.M./S.80).

“O yaz Sezgin’le cami önündeki kahvelerden oldukça fazla gazoz kapağı toplamış, bunları tam ortalarından çiviyle delerek bir tele dizmiştik. Balya tellerinden biri doldukça diğer telle birleştiriyor ve upuzun gazoz kapağı dizisi elde ediyorduk” (K.M./S.89).

“Babam Meriç’e farklı yüz mimikleri takınarak onu güldürüyordu. Hele “ce” yaptığında Meriç kahkahalarla gülüyordu. Bazen annem tapşın yapıyordu, bazen de tapşın yapmamızı istiyordu, bazen hep birlikte tapşın yapıyorduk (K.M./S.224).

2.10.Törensel Uygulamalar

2.10.1. Dini Törenler

Salim Nizam romanlarında Hristiyan tebaa ile birlikte yaşayan Müslümanların ilişkilerine sıkça yer vermiştir. Nizam’ın çocukluğunun geçtiği dönemde Hristiyan komşuları olmuş ya da onlarla ilgili anlatıları dinlemiştir. Bu nedenle de romanlarında Hristiyanlığa ait unsurlar da sıkça yer almaktadır.

-Hem Ruslan bu yıl yapılan Vaftiz törenlerinde göle atılan haçı çıkardığı için Amca Dion ‘un gönlünü kazanmayı başarmıştı. (S.K.K./S.39)

“Hadi önce babanın elini öp ve sonra gölün suyuyla yıkan, vücudun Aziz İsa gibi yenilensin” (S.K.K./S.242).

“Kilisedekiler mumları yakmaya başlamıştı, dualar ediliyor, istavroz çıkarılıyor ve ikonalar öpüp koklanıyordu. Katya da bir mum yakıp mumların arasına koydu. Duanın

ardından Papaz İlya büyük tahta haçı eline aldı. Bu yıl da haçı göle atacağız. Bakalım bu kutsal haçı hangi şanslı Kazak çıkaracak, dedi. Tafota gününde, İsa gibi ruhumu temizle. Ruslan, tahta haçı Papaz İlya'ya verdi. Papaz İlya onu kutsadı ve boynuna uçuşta haç olan bir zincir taktı (S.K.K./S.246).

“Bakalım bu yıl göle atılan haçı kim çıkaracak?” (S.K.K./S.246).

2.10.2. Bayram Kutlamaları

“Her Kurban Bayramı'nda koçun bağlandığı ve kesildikten sonra asıldığı armut ağacından başka Gülnara'nın dikenlerinden sık sık yakındığı ulu kestane ağacı vardı” (S.İ.E. S./S.51).

“Hatırlıyor musun? Hani ilk bayram namazına babamla birlikte gittiğinizde aranızdan ne kadar çok ağlamıştım” (S.İ.E.S./S.288).

“Eylül ayının sonunda Kurban Bayramı vardı. Babam beni berber Abdullah'a götürdü, berber Abdullah'ın dükkkanı çok kalabalıktı, koltuğa oturduğumda berber Abdullah'ın elindeki makine bir trenin raylar üzerinde gidişi gibi aynı ritimde sesler çıkarıyordu (K.M./S.130).

“O gece kıyafetlerim başucumda uyudum. Sabah erkenden babam beni bayram namazı için uyandırdı. Yeni kıyafetlerimi ve papuçlarımı özenle giydim. Necip ve Ender de bayram namazı için hazırlanıp bize gelmişti” (K.M./S.131).

“Burak Okan akşam camide Seyfettin Hoca kürsüde yine vaaz veriyordu. Hacer anamızın zembemi nasıl bulduğunu anlatıyordu. Kısa bir süre sonra da kurbanın özelliklerinden ve nasıl kesilmesi gerektiğinden bahsetti. Evde annemin beslediği kurbanlık koçu düşündü boğan aylarca sarmaşıklarla beslediğimiz koçu kurban edecektik” (K.M./S.131).

“Cami çıkışı köydeki tüm erkekler köy meydanında toplanıp sıraya geçip bayramlaştılar. Ramazan Bayramı'nda bu bayramlaşma mezarlıkta olurdu” (K.M./S.131).

“Kurban Bayramı'nda kestiğimiz kurbanın kanını alnıma sürdü babam” (K.M./S.131).

- Babam önde ben arkada eve doğru yürüyorduk, yanımızdan kurban taşıyan traktörler geçiyordu. Eve girdiğimizde babam armut ağacının altına kurbanın işe

yaramayan parçalarını gömmek için küçük bir kuyu kazmamı istedi. Dedğini yaptım, armut ağacının tam altına küçük bir kuyu kazdım. Kurbanı kesmek için Nizamettin'i Ağa da gelmişti. Az sonra annem elimde bir çemberle çıkageldi. Babam annemin elinden çemberi alarak kurbanın gözüne bağladı. Babam ve Nizamettin'i Ağa salavatlar getirerek koçu armut ağacının tam altına, kuyunun kenarına sürüklediler. Koçu yatırdıklarında gözüme son takılan Nizamettin Ağa'nın elindeki keskin bıçak oldu. Daha fazla bakamadım ama göz ucuyla koçun ayaklarının depreştiğini gördüm. Babamın elinde feri sönmüş gözleriyle kesik bir koçbaşı duruyordu. Kesik boğazdan bu sırada her tarafa kan saçılıyordu. Koç iyice hareketsiz kalınca Nizamettin Ağa gitti. Ardından babam işaret parmağı ile anlıma bir damla kan sürdü. Sonra da bir cerrah gibi koçun göğsünü açtı ve hayvancağızın iç organlarını birer birer söküp mavi leğene bıraktı. Sıra akciğerlerine geldiğinde babam elindeki organa evire çevire baktı. Hayvanın soluk borusunu şişirerek, kadavra seyreden bir tıbbiye öğrencisiymiş gibi bana gösterdi. Az sonra annem alüminyum bir tabakla çıkageldi, kodlанда pişirdiği iki böbreği tatmanız için bize getirmişti” (K.M./S.132).

“Bugün Paskalya Bayramı'ydı ve Tamara'yla ilk bayramı olacaktı” (L.K./S.55).

“Bahçedeki masaların üzerindeki rengarenk tüllerle süslenmiş sepetler ve her birinde paskalya ekmekleri, çeşit çeşit çörekler ve kırmızı yumurtalar vardı. Ecnebler kentteki her eve o gün Paskalya ekmeği dağıtırlardı. Kilise çanları tekrar çalmaya başlamıştı. Kiliseye girdiler. İçerde loş bir karanlık vardı. Kilise mumlarla aydınlatılmıştı. Duvarlardaysa çok sayıda ikona ve pano vardı. Kilise orgunun eşliğinde ilahiler söyleniyordu. Arkadaki sıralar boştu, yerlerini aldılar ve ilahilere eşlik ettiler” (L.K./S.58).

“Bizim inancımıza göre; Hazreti İsa çarmıha gerildikten sonra, taş bir lahit içine gömülür. Lahitin başına, askerler dikilir. Gömüldüğünün üçüncü günü İsa yeniden dirilir ve göğe yükselir. İşte Paskalya Bayramı'nda İsa'nın dirilişini kutluyoruz. Paskalya'dan kırk gün önce Hristiyanlar “Büyük Perhiz'e” yani oruca başlarlar. Bu dönemde yiyecekleri haşlayarak yeriz. Hayvansal yağlar yerine, bitkisel yağları kullanır. Büyük perhiz dönemi Paskalya Yortusu'na hazırlıktır. Büyük perhizden çıkan Hristiyanlık aleminin Paskalya'da mideleri bayram eder. Ortodokslar kuzu çevirir” (S.G./S.92).

“Ama babacığım onları Paskalya Bayramı için hazırlamıştım. Tekrar kurabiye hazırlamak için vaktim yok. Bugün cumartesi ve Paskalya öncesi son hazırlıkları

yapacağız. Yarın herkes evde pişirdiği yiyecekleri kiliseye getirecek. Kilisenin bahçesine, her bayramda olduğu gibi masalar kurup, üzerini süslü sepetlerle ve mumlarla donatacağız” (Ö.U.A./S.16).

“Ne zaman kaynayan kazana soğan kabukları atılsa Paskalya’nın yaklaştığı bilinirdi” (Ö.U.K./S.23).

“Kırmızı yumurta ve şarap yeniden doğuşu simgeler. Hristiyanlar için kırmızı yumurta kutsaldır, bu yüzden yumurtaların büyük bölümünü kırmızıya boyarız” (Ö.U.A./S.25).

“Paskalya öncesinden köydeki tüm kadınlar ve genç kızlar erken kalkar, Paskalya ekmeği, çöreği ve turtaları hazırlarlardı” (Ö.U.A./S.15).

“Çünkü hamama girerken hamamcıya mutlaka yumurta verirlerdi. Eğer düğün Paskalya Bayramına rastlarsa bu defa renkli Paskalya yumurtalarından verilirdi. Paskalya yumurtalarını bir tavşanın yumurtladığına inanırlardı. Genç kızlar yumurta boyarken dilek tutarlardı” (Ö.U.A./S.58).

2.10.3. Hıdırellez

“Onlar mı? Kazak kadınlarının balçığa sap saman karıştırarak ve elleriyle daireler çizerek yaptıkları sıvalar, bu civarda çok meşhurdur. Kazak kadınlarının sıvasında mutlaka el izi kalır. Her Kazak kadını Hıdırellez gününde İsa’nın evlerine misafir olacağını düşünür. Bu yüzden Hıdırellez öncesi kara kayıklarla Simavlu’ya giderler ve evlerini sıvamak için Kırmızıyarlar mevkiinden kırmızı toprak alırlar” (S.K.K./S.154).

“Yemeğin ardından etraftan çalı çırpı toplanarak ateş daha büyük hale getirildi. Genç kızlar ve erkekler sırayla ateşin üzerinden atlamaya başladılar. Öğretmen Şevket Bey ve Mualla Hanım da bu eğlenceli oyuna katılmışlardı (S.K.K./S.160).

“Hıdırellez Sabahları dalına bir yazma bağlardı dut ağacının. Dut ağacının altında mor beyaz ve gök mavi ortancalar yetişirdi. Düğün sofraları dut ağacının altına kurulurdu” (E.K./S.104).

2.11. Sanal Akrabalık

Sanal akrabalıklar, kana bağlı olmayıp sözleşmeye dayalıdır. Birbirlerini seven samimi, içten kişilerin bu tür yakınlıklar kurması, onların dostluklarının pekiştirilmesine

yaramıştır. Gerçek bir akrabalık olmamasına rağmen, sonradan kurulan ilişkilerle gerçek akrabalıkta olan bir dizi yeni davranış biçimleri içerisine girilir. Genellikle akraba olunmayan yabancılarla kurulan bir akrabalıktır. Böylece gerçek akrabalar dışında, başka kimselerle de ayrı bir destek ve güç sağlanmış olur. Bu tür akrabalıklarda yüksek derecede karşılıklı görev duygusunu içeren kişisel bağlantılar söz konusudur (Tezcan, 2008, 78-79).

“Halim benim sağdıcımdı. Sünnet düğünümde apar topar sağdıç yapılmıştı. Oysa ben hiç anlam verememiştım buna. Birlikte davullar eşliğinde elma atışmış, beraber davul zurna önünde oynamıştık. Verilen rolleri de çok güzel yapmıştım. Ama neydi bu sağdıç? Birdenbire karşıma çıkarılmış biri. Babamın yurtdışındaki arkadaşının kardeşinin oğluymuş. Babamın çevresindeki birinin oğluyla ne paylaşabilirdim ki?” (S.G./S.64).

“Çocuklukları ve gençlikleri birlikte geçmişti. Tarık’ın annesi daha onlar ilkokuldayken onları” Sağdıç” yapmıştı. Sağdıçlık, hayatları boyunca onları birbirine bağlamış, birbirlerini sürekli koruma gereği duymuşlardı” (L.K./S.52).

“Dur Müyesser ahretliğim” (L.K./S.134).

“Bak halan benim aretliyim olur dedi” (K.M./S.14).

“Kırvem benim yaşa sünnetçi yaşa diye bağıracaksın tamam mı?” (K.M./S.108).

2.12. Sosyal Hayat

Salim Nizam eserlerinde konu edindiği dönemin önemli olaylarına, sosyal hayatına dair bilgiler vermeyi de unutmamıştır. Sinemanın toplum yaşamındaki etkisi ardından gelen televizyon, Kıbrıs savaşı, kent algısı vb. ile ilgili pek çok unsura yer vermiştir.

“Hani şu Leydi Diana’nın düğün günüyle ilgili gazeteleri sakladığın gibi” (S.İ.E.S./S.90).

“Televizyonun kapanışında Türk Bayrağının göndere çekilişi ve İstiklal Marşı vardı” (S.İ.E.S./S.111).

“Başpehlivana altın kemer... Kırkpınar Güreşleri Recep Kılıç’ın başpehlivanlığı ile sonuçlandı. On beş bin kişinin izlediği büyük final kırk dakika sürdü.” (S.İ.E. S./S.114)

“Bilirsin Anadolu’dan İstanbul’a gelenler önce köydeki tüm malvarlığını satıp arsa alırlar ve sonra da derme çatma apartman dikerler. Bu semt bana mütevazı geliyor aslında, ayrılmak istemiyorum” (S.İ.E.S./S.278).

“Şimdi biliyor musun artık hiçbir şeyi biriktirmiyorum. Biriktirdiğim eski Ses ve Hayat dergilerini bile yaktım” (S.İ.E.S./S.336).

“Köyde Zehra yengesinden duyardı, her yıl ağustos ayında İzmir Fuarı’nın açıldığını; fuarı baştanbaşa dolaşan trenin olduğunu, lunaparkta dönme dolapların, atlıkarıncaların, çarpışan arabaların bulunduğunu” (L.K./S.26).

“Kâhya Nedim Efendi, üzüm bağlarının olgunlaştığı on altı haziranda **Gönen’de kurulan panayıra** götürürdü bizi. Annem panayırları pek sevmezdi. Panayırda limonata dahi içmezdi. “Panayırda Çingenelerin arasında ne yapacağım?” derdi. Oysa Melike ve Defne ablamla beraber, Gigi’nin peşinden panayıra baştan sona gezerdik. Gigi, tavşan balonları alırdı bize, atlıkarıncaya bindirdi; sazdan ve brandadan çardakların gölgesinde limonata söylerdi, hayvanat bahçesine götürürdü. Orada aslanlar, kaplanlar, maymunlar ve yılanlar ilgili çekerdi. Tüm köylü Gönen panayırında olurdu” (S.G./S.42).

“Burç Sineması’nda dönemin filmlerini izlerdik. Dönüşte Kültür Park’taki lunaparka uğrar, dönme dolaba, gondola, ahtapota binerdik. Taner bana sürekli eşek şakaları yapardı, sabahları erkenden kalkar, uyurken yüzümü gözümü boyardı” (S.G./S.49).

“Eurovision Şarkı Yarışması vardı o akşam ve sen izlemek için yine karakola gelmiştin” (S.G./S.185).

“Çocukluğumda köyde bir **sinema** açılmıştı. Emine Anne, bizi elimizden tuttuğu gibi sinemaya götürürdü. Sinema gündüzleri kadınlara, akşamları erkeklere açıktı. Çocuklar her iki matineye de gidebilirdi. Emine Anne, Gigi, ve Necip’le; sinemada ilk defa Fatma Girik’in “Boş Beşik adlı filmini izlemiştik. Filmin sonunda salonda ağlama sesleri vardı, tüm köylü gözyaşlarına boğulmuştu.

Ne yazık ki sinemanın ömrü uzun olmamıştı. Bir süre sonra köy kahvelerine siyah-beyaz televizyonlar gelmişti. Kısa zamanda televizyon sinemanın yerini almıştı. Babam Almanya’dan izne gelişinde köşke televizyon getirmişti. Akşamları tüm köy kadınları ve çocuklar köşkte toplanır, dönemin filmleri ve dizileri her hafta takip edilirdi.

Çocuklar televizyon izlerken uyuyakalır, bazısının çışı, anneleri tarafından hemen merdiven korkuluklarından yaptırılıverirdi” (S.G./S.59).

“Türkiye’nin batısında, en çağdaş bölgesinde hala değişmemiş insan modelleriydi bunlar. Köy düğünlerinde karşıdan karşıya bakışmalar, platonik aşklar, ne kadar saçma ve anlamsızdı. Üniversiteyi kazanmadan önce, aradığım modeller bunlar değildi. Onlara göre ben muhallebi çocuğuydum” (S.G./S.64).

“Magosa’nın düşman kuşatmasından kurtuluşunun üçünü yıldönümündeki törende konuşan Kıbrıs Türk Federasyonu Başkanı Rauf Denktaş: “Girne ne ise Maraş da odur, dedi” (K.S./S.15).

“Rock and Roll kralı Elvis Presley 1977 yılında Indianapolis’deki son konserinden sonra bugün-16 Ağustos 1977-Memphis’te öldü” (K.S./S.16).

“Mahalleliden şikâyeti gün boyu bitmedi. Sözlerinden anladım Kıbrıs Savaşı’ndan çok sonra, yurttan ihtilal, dünyada petrol krizi varmış” (K.S./S.106).

“Bedriye Yengelere genellikle cumartesi akşamları Türk filmi İzlemeye giderdik. İyi hatırlıyorum Türk filmleri henüz başlamadan film öncesi müzik programları olurdu” (K.M./S.14).

“O akşam tam yatmaya hazırlanıyorduk ki sokakta bir düdük sesi duyuldu. Korkmuştuk. Babam hemen dışarı koştu. Gelen köy korucusuydu, dışarı ışık sızan yerleri kapatmaya başlamıştı. Gece boyunca uçakların seslerini dinledik. Yatma vakti, annem kucağında bir yığın yorganla geldi. Harp var. Bu akşam hepimiz aynı odada yatalım” (K.M./S.25).

“1977 Haziran'a başlarında Türk filmi izlemek için yine tüm mahalleli Bedriye yengelere gitmiştik” (K.M./S.51).

“Televizyon kurulan evlerde farklı bir heyecan oluyordu” (K.M./S.73).

“Yemeğin ardından Arif eniştem ve babam kahveye gitmişti” (K.M./S.88).

“Askeriyede görgü kurallarını öğretiyorlar. Bir davete gittiğinde çatal, bıçak, kaşık nasıl tutulur; bir hanımefendiye nasıl davranılır, üst rütbelilerle nasıl konuşulur. Şapka nerede takılır, eldiven nasıl takılır?” (K.M./S.101).

“Artık ara sıra annemle çarşıya çıkıyor annemin gün boyu cam önünde ördüğü iğne oyalarını satmak için Salı Pazarına uğruyorduk” (E.K./S.44).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SALİM NİZAM’IN ROMANLARINDA HALK EDEBİYATI UNSURLARI

3.1. Anonim Halk Edebiyatı

3.1.1. Manzum ürünler

3.1.1.1. Mani

Anonim halk edebiyatının ürünlerinden olan mani, Türk kültürü içerisinde yüzyıllardan beri söylenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmış bir nazım biçimidir. Anonim halk edebiyatı ürünlerinin pek çoğu mani nazım biçimi kullanılarak oluşturulmuştur. Manilerin ele aldığı konular son derece geniştir. Türk insanının her türlü duygu ve düşüncesini manilerde bulmak mümkündür. Anonim halk edebiyatının ürünü olan maniler genellikle 7’li hece ölçüsüyle söylenirler. Türkiye’nin bazı bölgelerinde “mâna”, “me’ânî”, “hoayat”, karşı-beri” gibi adlar verilirken diğer Türk toplulukları arasında “bayatı”, “mahmî”, “hoayat”, “aytıpa”, aytısipa”, “kayım ölen”, “ülenek”, “çinik”, “çink”, “şın”, “mane”, “koşuk”, “aşule”, “tört sap”, “tahpak” gibi adlar da verilmiştir (Aça, 2011, 547).

Maniyle ilgili pek çok tanım bulunmakla beraber genellikle yedi heceli dört dizeden oluşan, “aaxa” şeklinde kafiyelenen bir nazım şeklidir. Bir tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü göstermek zorundadır. Genellikle ilk iki dize, asıl anlamı veren son dizelere bir hazırlık yapılmasını sağlayan doldurma dizelerdir (Gözyayın, 1989, 3). Salim Nizam’ın roman ve hikayelerinde de mani türünün örneklerine yer verildiği görülmektedir.

Şu Çıldır’ın gölünü
Kızakla mı geçmeli,
Uzaktasın sevdiğim,
Dürünle mi seçmeli (K.S./S.134).

Ve hemen ardından da başka bir maniye başlamıştı genç çerçi:

Alabalık oynuyor,
Bizim köy deresinde,
Akşama buluşalım,
Şu Şeytan Tepesi'nde (K.S./S.134).

Selam Saldım çıldır'a
Hasret Kaldım çıldır'a
Beni yardan ayıran
Aklın fikrin Çıldır'a .

Aşık Diyar Kars'a bak
Dağın başı Kars'a bak
Evliya erenler yeri,
Şu güzelim Kars'a bak

Karadır kaşın ördek,
Yeşildir başın ördek,
Hemişe çift gezerdin,
Hanı yoldaşın ördek.

Tandır yaktım terledim,
Çıktım seyran eyledim,
Dediler yârin gelmiş,
Koçu kurban eyledim (S.K.K./S.61).

Paşaçiftlik korusunu,
Kibritle mi yakayım,
Uzaktasın sevdiğim,
Dürbünle mi bakayım (S.K.K./S.127).

Kandile yağ koyarken,
Yar ellerim gazlandı,
Merhametsiz anacın,
Fakir diye nazlandı. (S.K.K./S.279)

Gönen'dir dedikleri,
Şekerdir yedikleri,
Hiç aklımdan çıkmıyor,
O yârin dedikleri.

Aman Yeşil Gönen,
Yar sana güvenemem,
Güvensem de bile,
Ciddi gönül vermem.

Aman yeşil dağlar.
Yar ayrılık mı var,
Ayrılıcam diye,
Mendil tutmuş ağlar.

Şu Gönen'in çayından,
Üç teneke kum aldım,
Utanmadın mı sağdıç?
Ben bıraktım sen aldın? (S.K.K./S.280).

Gönen'e gel Gönen'e,
Gönüle el verene,
Tenezzülüm yok yârim,
Beni beğenmeyene.

Haydi, gidelim yârim.
Gönen'de Pazar varmış,
Ayrılmayalım yârim,
Ayrılanlar yanarmış. (S.K.K./S.283)

Bir ev yaptırdım kuru yere,
Misafir gelsin göğsünü gere gere
Ekmek isterse tanrı vere
Su isterse Kocagöl'e (S.K.K./S.344).

“Ebe Hatice penceresinin önünde gergef işlerken onu ne kadar çok sevdiğini düşündü, Allı morlu orman güllerini gergefine işlerken ilk tanışmalarını hatırlamıştı. Komşuları Sultan teyzeye imeceye gittiğinde göz göze gelmişlerdi sonra mani atışmışlar”

Çık karşıma göreyim
Saçın uzun öreyim
İmeceye gelmedin
Uyuya mı kaldın akşamdan (E.K./S.32).

Tarrangogu ararım
Ben bir çocuk ararım
Yalnız gezen bulursam
Şu halıma koyarım

Tarangogu ararım
Kız çocuk ararım
Kız çocuk bulamazsam
Salim seni alırım diye bir de mani söylerdi. (K.M./S.37).

Bandırma'ya giderken
Sağ taraftan bana bak
Ben seninle dalga geçtim
Anlamadın Avanak

O ürüden örgüden
Köyün adı çürüden
Kurbanlık koyun gibi
Ayırdılar sürüden manisini söylemeye başladı mahalledeki
kadınlar (K.M./S.107).

3.1.1.2. İlâhi

Mutasavvıf şairler tarafından söylenen dini ve ilâhi fikirleri hâvî manzumelerdir. Daha çok Allah'ın birliğini, azamet ve kudretini anlatan veya telkin eden eserlerdir (Güzel, 1989: 284). Salim Nizam'ın eserlerinde bir adet ilâhi metnine rastlanmıştır.

Kirpi der ki katlanırım
Çalı çırpı arasına saklanırım
Üç yavrum var sen sakla
Yeşil çimen içinde

Leylek leylek budala leylek
Ne don giyer ne gömlek
Binmiş bacanın üstüne
Yanar kalır duman İçinde

Leylek der ki gagam uzun
Sürmelidir iki gözüm
Yılanı alır gagagmla,
Ayaklarımla sürüklerim.

Geyik der gevrek gevrek,
Böyle mi olur dertli yürek,
Ben bir geyik gördüm ağlar,
Zari zari der gezer

Tavşan der ki ben koşarım,
Tırnağımdan kan saçarım,
Yarın mahşer gününde,
Avcıları ben seçerim.
Kurbağa der ki vırak vırak,
Gözlerim kocaman bildirkiyim (...) (E.K./S.131).

“Sordum Sarı Çiçeğe ilahisini söylerdi en çok (K.M./S.44).

3.1.2. Mensur Ürünler

3.1.2.1. Efsane

Pertev Naili Boratav, efsaneyi “kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türü” olarak tanımlamaktadır (Boratav, 1988: 98). Şükrü Elçin ise “insanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masal” şeklinde nitelendirmektedir (Elçin, 1993). Saim Sakaoğlu ise efsanenin hususiyetlerini şu şekilde açıklamaktadır:

- a. Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.
- b. Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
- c. Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.
- ç. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatmadır (Sakaoğlu, 1980: 6-7).

Salim Nizam’ın eserlerinde de eserlerinde yer alan mekanlarla ilgili olan efsanelere yer verilmiştir.

“Ruslan, bir keresinde Nikita’yla göle açılmış ve göle sis çökünce yolunu kaybetmişlerdi. Karanlık ve siste yön ararlarken Nikita önce Kaniye’den sonra da göldeki bir efsaneden bahsetmişti. Gölün bir yerinde kış aylarında balıkçıların girdaba tutuldukları bir yer varmış. Bu yerin üzerinden geçen balıkçılar kendilerini derin bir girdabın içinde bulurlar ve derin bir kuyu onları yerin dibine çekermiş. Efsaneye göre bahar aylarında göldeki deniz kızları bu kuyunun kapağını açar ve gölün suları kabarır, taşarmış. Gölcamiler’den Gölyaka köyüne gelin giden Zahide Gelin’in de bu kuyuya

düştüğü söylenir. İşte balıkçılar sisli gecelerde bu yüzden balığa çıkamazlarmış. Eğer köylünün sözünü dinlemeyen inatçı balıkçılar olursa da gölün tam ortalarına geldiklerinde Zahide'nin acı çığlıklarını itişince geri dönerlermiş” (S.K.K./S.218).

“Kocagöl’e deniz kızları uğrarmış. Kıyıdaki evlerin cılız lambalarının ışıkları hele bir gölün üzerinde titresin. Göle yakın evlerde sabiler ve bir ayağı çukurda yaşlı babular seslerini duyarlarmış. Herkes lambasını kaptığı gibi gölün kıyısına gidermiş ama ateşler yakarak gündoğana kadar bekleseler de onu göremezlermiş. İşte bu yüzden gölün kıyısında ateş yakmak ve dans etmek adet olmuş” (S.K.K./S.267).

“Bu göl, yedi yılda bir donar. Kışın zemherisinde kara kayıklar olduğu yerde çakılı kalır o günlerde. Sonra şimalden bir tipi başlar, göz gözü görmez olur. Hiçbir balıkçı göle açılmaz o anda. Herkes ocağın başında kurutulmuş balıklardan yer o günlerde.İşte dostum. Vakti zamanında yine böyle bir zemheride ipek yolunu takip eden bir deve kervanı tipide yolunu şaşırır. Gölün suyu katmer katmer donmuştur. Kervancı develeriyle birlikte gölün üzerinden geçer ve Simavlu’ya varır. Öte yandan gölün üzerinden bir kervanın geldiğini gören köylüler şaşkınlıktan ne yapacaklarını şaşırırlar. Kervancıya ‘Hoş geldin’ derler. Kervancı geldiği yolun göl olduğunu anlayınca korkudan develerinden birini oracıkta kurban eder” (S.K.K./S.270).

“Ne zaman ormana bir damla yağmur düşse orman gülleri Allah'ın rahmetinden midir yoksa Ruhide Gelinin kara bahtından mıdır bilinmez yağmura küser ve hep boynunu бүker köylüler. Ormanda ne zaman allı morlu bir gül kurusa mutlaka yakınlarından birisinin öleceğine inanırlar, başlarının hoş olduğu günlerde bile artık orman güllerinden takmazlar .Bartın yöresinde genç kızların gergeflerinde işledikleri bir desen vardır, kara bir tabut üzerinde açmış sekiz tane allı morlu orman gülleridir bunlar .Yangını gurbette çalışan her genç kızın çeyizinde bu desen yer alır ve halk arasında Ruhide Gelin Oyası olarak bilinir” (E.K./S.40).

“Osman Yörükoğludur, efedir, yavuzdur, delikanlıdır. Köyde koyun güder, buğday eker, kış gelince yevmiyeyle iş tutarmış. Hamaratmış ama kara bahtmış Osman. Ne zaman Kızılbaşlar ile Yörükler bu tepeye yuvasını kurmak isteyince aralarında küskünlükler kavgalar başlamış. Bu tepe iki köy arasında sınırmış. Bildik bileli kimsesiz kalırmış. Hiç buraya ova kurulur muymuş? Böyledir, bu tepeye bir defa gelenler önce Yörükler kurmuş ovayı sonra Kızılbaşlar. Ocaklar yan yana kaynamış, bebekler koyun koyuna uyumuş, meşelerin gölgesinde ta ki Güleser Osman'ı sevince. Böyle sevgi olur

muymuş? Hiç Osman Güleser'e kalır mıymış? Böyle söylemiş görenler, gelenek göreneklerini iyi bilenler; ama Osman delikanlı yüreğine set kuramamış. Güleser aşk selinin karşında duramamış. Güleser'in yedi kardeşi çıkmışlar insan avına. Ok yaydan çıkmış artık girmez kınına, demiri gece gündüz dövsen varmaz tavına. Dağ taş aramışlar, taş taş üstünde kalmamış ama; Osman ile Güleser'i hiç gören olmamış. Söz ağızdan çıkmış, ferman olmuş. Bu dağlar aşıklara dar olmuş silahlar çekilmiş, sonra kanlar dökülmüş. Kızıl saçlı Güleser'i sarı kayalıklarda vurmuşlar. Sarı Osman'ı aşağı patikada ölü bulmuşlar. Güleser'in Yörük çadırına kaçmasına tahammülü yokmuş ağabeylerinin. Birkaç el silah sesi duyulmuş. Güleser tam on iki yerinden vurulmuş. Osman kaçamamış, arayı hiç açamamış. Dağlar aşamamış, ağabeyleri Osmanı' da sağ koymamışlar; toprağı kana boyamaya doymamışlar. İşte bu dağlarda rüzgarlar bu yüzden hoyrattır. Sarı bülbüller ve kızıl ateşler ayrı yerlerde açarlar, Muhammed aşkı ile Ali aşkıyla yanarlar" (E.K./S.116).

"Hatta bu mağaralarda baş tarafı kadın olan yılanların Şahı Şahmaran'ı gördüğünü söyleyenler de vardı. Zehirli yılanları aşır Şahmaran'ın büyüüne tutulan adamlarsa mağaranın derinlerine kadar ilerleseler de karanlık dehlizlerde kaybolup giderlerdi" (Ö.U.A./S.64).

"Başlık yolu mu ama nasıl olur O yoldan gidene hiçbir zaman geri dönmediği söylenir. Hatta Şahmaran'ın alıkoyduğu ve yolunu şaşırttığı. Mağaraların içi zehirli yılanlarla, akreplerle, çıyanlarla dolu olduğu, oraya gidenlerin ya dönmediği ya da mağarada ölüsünün bulunduğu anlatılır" (Ö.U.A./S.79).

"İşte böyledir oğlum, Kızıyeter'in hikayesi. Gölün daha çoktur efsanesi. Ayten Kız da dokuz kazıyla beraber gölde kaybolmuş, sanki yer gök yarılmış da içine almış. Söylentidir ama doğrudur aslında Akçakale kayalıkları Ayten Kız'a ve dokuz kazına benzer. Çıldır Gölü, onun cilveli nazına benzer. Bahar gelince kayalıklarda alaca kuşlar oynar, gün boyu çiçekler güneşle menevişlenir" (K.S./S.150).

"Şanlıurfa Peygamberler şehridir kurban. Buraya ikinci gelişim. Hz. İbrahim, kalenin hemen dibindeki Mevlid-i Halil Camisi avlusunun güneyinde bulunan mağarada doğmuş. Biraz sonra orayı da gezeceğiz. Rivayete göre devrin hükümdarı Nemrut, bir rüya görür. Sabah rüyasında gördüklerini müneccimlerine anlatır. Müneccimleri 'Bu yıl doğacak bir çocuk senin saltanatına son verecektir' der ve bunun üzerine Nemrut, halkına emir salarak o yıl doğacak bütün erkek çocukların öldürülmesini ister. Sarayın putçusu

Azer'in hanımı bu mağarada gizlice Hz. İbrahim'i dünyaya getirir. Hz. İbrahim yedi yaşına kadar bu mağarada yaşar. Hz. İbrahim'in doğduğu mağaranın içerisinde bulunan suyun, şifalı olduğuna ve birçok hastalığı iyileştirdiğine inanılır. İbrahim Peygamber tek tanrılı dini yaymak isteyince zalim hükümdar Nemrut tarafından bugünkü kalenin bulunduğu tepeden ateşe atılır. Allah ateşe; 'Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selamet ol' emrini verir. Bu emirle, ateş suya, odunlar da balığa dönüşür. İbrahim bir gül bahçesine düşer, işte bu gül bahçesi Halil-ür Rahman Gölü'dür. Nemrut, İbrahim'in dinine inanan kızını da onun peşinden atar, Zeliha'nın düştüğü yer de Aynzeliha Gölü olmuştur. Şanlıurfa halkı her iki göldeki balıkları kutsal sayar, yemezler ve onları korurlar" (S.İ.E.S./S.368).

"Küçük bir sinek saraya giren küçük bir sinek, ilahlık taslayan Nemrut'u rahat bırakmamış. Nemrut'un tüm hizmetkarları peşinde pervane olmuşlar, sarayın bütün kapıları ve pencereleri kapatılmış ama sinekten kurtulamamışlar. Nemrut'un burnundan giren sinek beynine kadar gitmiş ve büyük bir baş ağrısına sebep olarak onu öldürmüştü. Hatta ömründe hiç baş ağrısı çekmeyen Nemrut'un şiddetli baş ağrısından kurtulmak için başını hizmetkarlarına tokmaklattığı söylenir" (S.İ.E.S./S.369).

"Zamanın birinde köye, Hacıbektaş-ı Veli, İsmail Dede ve ismi bilinmeyen bir kişiyle birlikte üç eren gelirler. Bunlardan Hacıbektaş-ı Veli bugünkü Hacıbektaş ilçesine doğru batıya gider, adı bilinmeyen eren doğuya doğru gider, İsmail Dede ise Altıpınar'ın bulunduğu bölgede kalır ve şimdi kendi adıyla anılan tepeye yerleşir. İsmail Dede burada sürekli ibadet eder, sadece ihtiyaçlarını temin etmek için tepeden aşağı iner. Günün birinde İsmail Dede vefat eder. Onu İsmail Sivrisi'nin tepesine gömerler. Zaten İsmail Sivrisi'nin tepesindeki kayalık bir yer mezara benzetildiği için köylerde bu efsane anlatılır olmuş" (S.İ.E.S./S.381).

3.1.3. Kalıplaşmış sözler

3.1.3.1. Atasözü

Atalar sözü, uzun deneyimler ve gözlemler sonucuna dayalı birtakım yargıları bilgece düşünce ya da öğüt olarak kurallaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan halk tarafından kabul edilmiş sözlerdir (Aksoy, 2007: 16).

Salim Nizam'ın eserlerinde yer alan atasözleri aşağıda sunulmuştur.

“İki ucu boklu değnek, diye açıklar bunu Türk atasözü” (S.G./S.94).

“Kargaların yuvalarına bakarken anlıyor insan aslan yattığı yerden belli olur atasözünü” (S.İ.E. S./S.68).

“Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman çelebi derler” (S.İ.E.S./S.17).

“Kart kedi, körpe fare arar” (S.İ.E.S./S.26).

“Eşek hoşaftan anlamaz derler” (S.İ.E. S./S.72).

“Ama bilirsin el elin eşeğini türkü çağırarak ararmış” (S.İ. S./S.80).

“Eminim, Allah kırılmış kuzuya göre rüzgâr estirir, derler” (S.İ.E. S./S.90).

“Evet, ama çivi çivi söker, derler.” (S.İ.E. S./S.109)

“Hatta bir öğrencisi de: “Her horoz kendi çöplüğünde ötermiş” dediğinde kahkahayı basıyordu” (L.K./S.46).

“Açmalıydı komşusu derdini, duvarı nem, insanı dert yıkmadan” (L.K./S.79).

“Hurşide Gelin, veren elin alan elden üstün olduğunu biliyordu” (L.K./S.82).

“Doğmasına daha iki ay var; doğmamış çocuğa don biçilmez” (L.K./S.113).

“Doğruyu bile bile, eğri geçer akçe oluyordu” (L.K./S.150).

“Bir kişinin azığı iki kişiye yeter derler” (S.K.K./S.102).

“Kalp ağrımazsa göz yaşarmaz” (S.K.K./S.105).

“Eee kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez” (S.K.K./S.120).

“Duvarı nem insanı gam yıkarmış” (S.K.K./S.199).

“Elin yamalağındansa kendi köyünün topalağı iyidir, derler” (S.K.K./S.212).

“Ulu kurdun yarası eksik olmazmış” (K.M./S.85).

“Göz görmeyince gönül katlanırdı” (E.K./S.29).

“Kız evinde at da anırır eşek de” (K.M./S.212).

“Açın üzerine dokuz yorgan örtmüşler yine de uyuyamamış” (K.M./S.234).

“Boşver Ruslan. Sen onlara aldırma. Milletin ağzı torba değil ki büzesin” (S.K.K./S.226).

“Şiiiiışış! Böyle söyleme. Bir duyan olur. Yerin kulağı vardır derler.” (S.K.K./S.242)

“Kambersiz düğün olur mu hiç?” (S.G./S.147)

“Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.” (S.G./S.94)

“Tabii, minareden düşenin derdinden minareden düşen anlarımı” (S.G./S.128)

“Merak etme iyiyim. Acı patlıcanı kırağı çalmaz, derler. Biraz üşüdüm ve geçti. (S.İ.E.S./S.316)

“Kalp ağrımazsa göz yaşarmaz derler” (S.İ.E.S./S.366).

“Ummadığımız taş baş yarabilir Bay Sakis” (Ö.U.A./S.86).

3.1.3.2. Deyim

Deyimler kendine has birtakım özellikleri olan genel kural niteliğinde olmamak üzere çoğunun gerçek anlamı dışında farklı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözlerdir (Aksoy, 1988: 148).

“Teypte aynı kaset mekkare beygiri gibi dönüp duruyordu” (K.M./S.158).

“Manolya eşeğin aklına karpuz kabuğu düşürmekten korkuyorum dedi” (Ö.U.A./S.27).

“Siz benim ocağıma incir ağacı diktiniz” (Ö.U.A./S.86).

“Sakın ha oğul, şeytan doldurur; eğer beni çiğneyip geçersen vur!” dedi (K.S./S.35).

“Hasan, nasıl olsa çıkıp gelirdi, evinin yolunu bilirdi. Sonra içine kurt düştü, şüphe düştü” (K.S./S.38).

“Öğretmenin sözleri hala aklımdan çıkmıyor: “Külahları değişeceğiz bak Hüseyin!” Külahları değişmek ne demektir?” K.S./S.101).

“Artık köy yolları açıldığında, köy minibüsleri de çalışacak ve ilçeye rahatlıkla gidilebilecekti. Ve belki de o çerçi yine köye gelecek, yüreğini delecekti” (K.S./S.133).

“Senin tuzun kuru” (S.K.K./s.202).

“Nuh deyip peygamber demeyen babası, hiç dini başka sakallı Kazaklara kız verir miydi? Bu imkansızdı” (S.K.K./s.218)

“Üzerinize ölü toprağı mı serpildi be.” (S.K.K./s.225)

“Asiye'nin içine bir kurt düşmüştü diyeyim” (E.K./S.66).

“İlyas'ın yüzünde çiçekler açarken, Münevver kahkahalara boğuluyordu” (S.G./S.152).

“Yine sap gibi kaldık ortada.” (S.G./S.154)

“Deyim yerindeyse bitpazarı gibiydi” (S.G./S.180).

“Verena bu ilişkinin iki ucu kirli değnek gibi olduğunu hangi tarafından tutsa elinin bulanacağını çok iyi biliyordu (K.S./S.23).

“Top patlasa duymayacak kadar da derin değildi Tahsin Aga'nın uykusu” (K.S./S.30)

“Ağzından çıkan kulağın duyuyor mu senin?” (S.G./S.129)

“İstanbul'da trafik çok sıkıştı. Boğaz Köprüsü'nden geçebilmek deliye pösketi saydırmak gibi işkence vericiydi” (S.G./S.146).

“Nuh dese de peygamber demiyordu” (L.K./S.119).

“Kendisiyle barışık, çevresindeki tüm canlıları seven Nedim Efendi'ye bir tek inatçı kişiliğı yakışmazdı, Nuh dedi mi peygamber demezdi” (S.G./S.41).

“Halam, Gigi'ye hep takılırdı. “Bu iğne oylarıyla kendini çok fazla yoruyorsun. Her renkten boyadın da fısıksisi mi kaldı” derdi (S.G./S.42).

“Sınavlarda başarılı olamayınca da okulu bırakmışım. Oysa babam “Ya bu deveyi gütmeli, ya bu deveyi gitmeli” (S.G./S.51).

“Genellikle, Emine Anne yemeğini odasında yerdi ama bazen de aynı sofraya oturduklarında Latif'e sırtını döner, yüzünü ekşitirdi” (S.G./S.58).

“Yalçın Bey'in başından kaynar sular dökülmüştü. Yüzde elli ihtimal de olsa yenilmişti” (S.İ.E.S./S.448).

“Aman ha Hicabiye Hanım gözümüz arkada kalmasın, annemize çok iyi bak.” (L.K./S.9)

“Ferhat yine ormana gidecekti akşamüzeri, sığırları kurda kuşa yem olmasın diye kontrol edecekti, çan seslerinin duyulduğu yerlere, Kabağaçlık Dağları’na kadar gidecekti” (L.K./S.28).

“Emanete hıyanet buna nedir işte. (S.İ.E.S./S.342)

“Bildiğin bir şey var senin. Ağzında geveleyip duruyorsun. Dilinin ucunda. Eğir bildiğin şeyler varsa ve benden gizliyorsan çok kırılırım Müyesser Hanım” (S.İ.E. S./S.187).

“Yalçın, beklemediği bir saniyede gelen bu taarruz karşısında sadece “Ah” diyebildi ve Gülnara’ya ‘Bir taşta nasıl iki kuş vurabiliyorsun anlamıyorum?’ diye hayıflandı. (S.İ.E. S./S.204).

“Evet anne, Demir benimle kalacak ama elimde değil, içim yanıyor” (S.İ.E. S./S.205).

“Bedenen rahatlamıştı ama hala beynini içten içe kemiren bir kurt vardı” (S.İ.E. S./S.150).

“Zor olduğunu biliyorum ama ip inceldiği yerden kopacak. İlişkımız yıllardır pamuk ipliği gibiydi zaten, çok fazla gerildi ve artık dayanamayacağım. Çabuk pes ettim. Bu evliliği artık kurtaramayacağım Gülnara.” (S.İ.E. S./S.159)

“Veranda kapısı açıldı, mutfağa geçerken içine bir kurt düştü. Bahçeye dönerek tepeden baktı” (S.İ.E. S./S.173)

“Kulağının delik olduğunu biliyordum zaten.”

“Anasından emdiği sütü burnundan getireceğim” (L.K./S.113).

“Yalnızlık Allah'a mahsustur” (E.K./S.119).

“Mutluluğuna gölge düşürmemek için gülümsedi” (S.İ.E.S./S.75).

3.1.3.3. Lakap

Bir kişiye kendi adının dışında bir özelliğinden dolayı sonradan verilen ismine lakap denilmektedir. Lakabı belirleyen unsurlar kişinin ya da ailesinden birinin fiziksel özelliği, mesleği, karakteri gibi özellikler olabilmektedir.

“Halıcığillerin İsmail’e.” (S.G./S.80)

“Hacer mi? Şu Kındıracıların Hacer mi?” (S.G./S.83)

“Bak gör nasıl iyi olacak. Kamburların Şemsettin gittiği de nasıl iyileşti. (S.G./S.132)

“O anda Tatar Vesile’nin yeşil penceresi açılmıştı” (K.M./S.13).

“Gürcü Kadir elindeki kurşunu evire çevire incelemeye devam ediyordu bak Sülbiye bak kamyon çıkmış burada” (K.M./S.53).

“Buzdolabını da Arnavut Sabri’ye getirdim” (K.M./S.73).

“Sağırın Selattin Urfa’da şehit olmuş” (K.M./S.85).

“Hacı Mehmetlerin tam orda köylülerle beraber ceviz ağaçlarının tam altında karşıladık kırmızı minübüsü” (K.M./S.86).

Bizim bir üst sokağımızdaki bahçesinde ulu bir kara incir ağacı olan “Yamakların Zehra Yenge’nin iki katlı evini satın almışlardı” (K.M./S.87).

“Hadi kalk Salim. Buban Arnavut Sabri’nin misafirlerini Bursa’ya götürecekti. (K.M./S.150)

“Mektupta bahsettik anne, Kındıracıların Mahide’yle ile” (K.M./S.171).

“Rafioğulları’nın Tokuçların, Naim Ağaların, Keçicilerin, Davlilerin değirmeniyle birlikte köyde beş yel değirmeni ve bir de var” (S.K.K./S.126).

“Kaçın Deli Naciye geliyor” (E.K./S.43).

“Saraylıların asil Mürüvvet Hanım mahallelinin soytarısı olmayacaktı” (L.K./S.12).

“Yaşından dolayı herkes ona “Emine Anne” derdi. Köydeyse “Kâhya Emine” olarak tanınırdı (L.K./S.116).

3.1.3.4. Argo

Genellikle küfürle karıştırılan argo “farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından ve yabancı kökenli kelimelerden ve bunların farklı şekillerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı

ve kinayeli anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Arslan, 2015:197).

“Kuş tüyü yatağı bırak, çekyatta yat; akılsız, dangalak, ahmağın birisin sen oğlum” (S.İ.E.S./S.278)

“Gogolara gitmemizi de yasaklarlar” (S.K.K./S.63).

“Sizi gidi veletler sizi. Elimden hazır limonataları almaya çalışırsınız ha. Ben de sizi ispiyonlayacağım şimdi.” (S.İ.E. S./S.135)

“Az sonra göreceğiz bak, bu doktor ya kırık biri ya da çok kılıbık” (S.İ.E. S./S.47).

“Kendini patronunu ayartan kaşar bir fahişe gibi hissetti birden” (S.İ.E.S./S.23).

3.2. Tasavvufi Halk Edebiyatı

Tasavvuf, İslamiyet’in doğuşundan iki yüzyıl sonra ortaya çıkmış, örgütlenme döneminin ardından tarikat ve tekkeler aracılığıyla yayılarak yüzyıllar boyunca İslam dünyasında etkisini sürdürmüş bir düşünme ve yaşama biçimidir (Artun, 2010: 39).

Nizam’ın eserlerinde de tasavvufi halk edebiyatının kavramsal anlamda terminolojisine yer verildiği görülmektedir.

“Şan, şöret, makam olmadı hiç payem. Tasavvuf meclislerinde ‘mürid’ Anadolu yollarında ‘abdal’ medrese önlerinde sabiler ‘aptal’ dediler bana” (K.S./S.46).

“Horasan erenleri günlerce yorgunluk nedir bilmeden ilerlediler. Sarp vadiler, karlı dağlar, susuz çöller ve puslu göller aşılar. Gündüz güneşi, gece Demirkazık yıldızını takip ettiler. Ahmet Yesevi’nin fütüvvet ve melamet nazarını almış atlılar dörtnala Anadolu şehirlerinden geçerek şarktan garba doğru koştular” (K.S./S.49).

“Şeyh Edebali Dergahında zikir vardı yine. Dergâhta kandiller gece boyunca yandı. Bir değil de yedi kişiydiler içeri alındıklarında ve selamla karşılandıklarında; yedi Tanrı misafiri, yedi Horasan ereni... Bismillah her hayrın başıdır. Zikir meclisinde hafızlar önce Fatiha sonra Yasin okudular; tövbeler edildi, istiğfarlar çekildi. Dillerde Hay’lar, gönüllerde Hu’lar, arşa yükselen virtlerle hatmi haceganlar başladı. Üçler, yediler, kırklar adına Hu’lar çekildi. Günah işlemekten uzak gözler dünya zevklerine, renklerine ve meyvelerine kapalıydı artık. Yabani hayvan postaları ve ince şilteler üzerinde tespih taneleri gibi sıralanmış sufiler, gökte yıldızlar kadar çok, ay gibi tektiller.

Şeyh Edebali Hazretleri'nin Dergâhında feyizle dolan naif bir konuk vardı. Vahdaniyet sıfatıyla nurlanmış, arınmış yüzler arasında bir arınmış yüz daha vardı; bu yüz ki karanlık geceye yeni doğmuş aydı. Bu dergâha ne zaman gelse, yüreği her dam burada yoğrulurdu, Sıratı müstakim üzerinde olurdu. O, Ertuğrul Gazi'nin soyundan Osman'dı. (K.S./S.50).

3.3. Halk Ağzı Özellikleri

Salim Nizam'ın roman ve hikayelerinde Bandırma, Gönen ve Manyas ilçelerinde ağırlıklı nüfus olarak görülen göçmen kültürünün etkileri görülmektedir. Balkan ve Kafkas göçmenlerinin ağız özelliklerini başarıyla eserlerinde kullanan Nizam, özellikle muhacir ya da halk söylenişleriyle “macır” ağzının örneklerine sıkça yer vermiştir.

“Her seferinde kavak ve söğüt ağaçlarının altından, sazlıkların arasından geçerken serinlik çöker ve dıydılar ısırmaya başladılar” (L.K./S.27).

“Ben anlamam uşşam.” (L.K./S.102)

“Yaşlılarına da babu dediklerini ninesi söylerdi” (E.K./S.19).

“O gün de tarhana çorbasını mınaladığım için annem bana söylemişti (K.M./S.11).

“Annem karabakırı kotlana koymuştu” (K.M./S.12).

“Dişine göre bir şey olursa pıllık gibi yutarsın. (K.M./S.12)

“Bunun neresi erkek bu mare” (K.M./S.15)

“Amma sunturlusun” (K.M./S.17).

“İrelleşmeyin sofranın başına derdi annem” (K.M./S.25).

“Cumaya gidip gitmediğimi sorduğunda hemen “Geçen haftaki gibi kafadan fiydırma” derdi babam. (K.M./S.35)

“Sıcakta lingir lingir gezip durma hadi öğlen uykusuna” (K.M./S.36).

“Birdenbire pürtelaş annemi cami önünde görünce gazoz şişem elimde yarım kalmıştı. Bir müzevirci eve gidip anneme müzevirlemiş olmalıydı . (K.M./S.52)

“İçtiğim su biraz mavurlu biraz yosun kokuyordu” (K.M./S.59)

“Ah Emin ah! Millet gezsın dolaşsın, biz antır çekelim burda. (K.M./66).

“Gülten dama kavun karpuz kapları götürünce ümüzlendiler” (K.M./S.66).

“Kızıklama şunu” (K.M./S.70)

“Kızanlar her yeri tıraşlamışlar (K.M./S.70).

“Yanakları yalaz yalazı” (K.M./S.71).

“Çoğu zaman Eşref amcamın püsür oluşundan bahsederdi” (K.M./S.79).

“Ne zaman aynaya uzun uzun baksa annem “Kombaba gibi kasılmışsın oraya” derdi” (K.M./S.83).

“Nurten teyze kaykıldı gene” (K.M./S.91).

“Annem tombul olan bu erik türüne löpleme derdi” (K.M./S.96).

“Hep böyle yapıyor, para bitince kavga yapmak için mıcırık arıyor” (K.M./S.137).

“Öğrencilerim sobayı tutuşturmak için kökler kabuğu ve gıcı gıcı dedikleri çam kozalaklarından ne getiriyorlardı” (K.M./S.207).

“Erkek çocuğu üşümez üllümçül gibi giydirmeyin şu çocuğu” (K.M./S.225).

“Ağzım acı acı. Yüksürme Mümine” (K.M./S.237).

“Siz de uyuyun bakalım dün gece yağmur yağmış bir römork dolusu un momaliga olmuş” (K.M./S.149).

SONUÇ

Salim Nizam yaşadığı bölgede “Yaşayan Ömer Seyfettin” olarak anılan ve sevilen bir yazardır. Eserlerinde Gönen, Manyas, Bandırma’nın dokusunu, kültürünü görmek mümkündür. Öyle ki kitaplarını okuyan bir okuyucu bu bölgeleri ziyaret etse hiç yabancılik çekmeyecektir. Yazar, kendine has üslubuyla halk kültürü unsurlarına başarılı bir şekilde eserlerinde yer vermektedir.

Özellikle hayatın geçiş dönemleriyle ilgili olarak geçmişten bugüne yaşayan pek çok pratiğe yer vermektedir. Çalışmanın inceleme açısından en hacimli bölümünü de bu kısım oluşturmaktadır. Roman ve hikayelerde yer alan bölgelerde pek çok etnik yapıyı ve dini görmek mümkündür. Örneğin, “Son Kazak Kocagöl” romanında yazar Kazakların yerleştirildikleri Kocagöl Köyünde Müslüman ve Hristiyanların birlikte yaşamlarını halk kültürü unsurlarını temel olarak anlatmaktadır. Yazarın eserleri aynı zamanda sözlü tarih çalışmalarına da ışık tutacak niteliktedir. “Kırmızı Minibüs” romanı yazarın babasının ve yazarın çocukluğunun romanıdır. “Muhacir” olarak adlandırılan ağırlıklı olarak Balkan göçmenlerinin halk kültürü unsurlarını görmek mümkündür. Yazar, Bandırma-Gönen ve Manyas’ta yaşanmış, halen yaşanan, anlatılanları romanlarında başarılı bir şekilde kullanarak okuyucuyu kendi zamanının ötesine götürmeyi başarmakta hatta kendi zamanında olanların da farkındalığını sağlamaktadır.

Yazarın eserleri yalnızca halk kültürü açısından değil dil ve ağız çalışmaları bakımından da önem arz etmektedir. Kullanılan kelimelerin yoğunluğuna bakıldığında “muhacir” ağız sözlüğü olacak kadar kelimeye yer verildiği görülmektedir. Yazar, sözlü tarihe katkı sunacak bilgi ve anılara da yer vermektedir.

Yazarın eserlerinde halkbilimi ürünleri kadar anonim halk edebiyatı ürünlerine de yer verildiği görülmektedir. Mani, efsane, atasözü, deyim, lakap gibi pek çok unsura rastlanmıştır.

Yazarın halk kültürünü çok iyi gözlemlediği ve günlük hayatta yaşanan olayları eserlerinde kendi gözlemleriyle de birleştirerek işlediğini söylemek mümkündür. Metinlerde halk kültürüne ait unsurlar bahsedildiği dönemle uygunluk göstermektedir. Yazar bu noktada geçmişte yer alan halk kültürü unsurlarının geleceğe aktarılması noktasında da önemli bir görevi yerine getirmekte ve halk kültürü unsurlarının kayıt altına alınmasında yardımcı olmaktadır.

Bu noktada Salim Nizam'ın roman ve hikayelerinde incelediğimiz halk kültürü unsurları; kültür ve edebiyat ilişkisini, kültürün aktarımında edebi ürünlerin önemini, işlevini ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

- AÇA, M., GÖKALP, H., KOCAKAPLAN İ. (2011). Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi. İstanbul: Kesit Yayınları.
- AKSOY, Ö. A, (1988), “Atasözleri, Deyimler”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten Türk Dil Kurumu Yayınları, S.217. Ankara. ss.131-166.
- AKSOY, Ö. A, (2007), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- AND, M., (1974), Oyun ve Büğü (Türk Kültüründe Oyun Kavramı), İş Bankası Kültür Yayınları: 144, İstanbul
- ARSLAN, M., (2015). Argo. Türk Dili, C: CIX, S: 767-768, Kasım-Aralık, 196-221.
- ARTUN, E. (2010). Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- BORATAV, P.N. (1988). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, P.N. (2013). 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar). Ankara: Bilgesu Yayınevi.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2009) Türk Halkbilimi Çalışmaları Kadrosuna Göre Atatürk Dönemi’nde Araştırma Eğilimleri ve Sonuçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü: Atatürk (1920-1938), Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 3:1053-1168.
- ELÇİN, Ş. (1993). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGUN, P. (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Yayınları.
- ERGUN, P. (2011). Bebekleri Dünyaya Leyleklerin Getirdiğine Dair İncanın Türk Mitolojisindeki Kökleri Üzerine. Milli Folklor, Y.23, S 19, 133-146.
- GÖZAYDIN, N. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine. Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), 445-450: 1-104.
- GÜZEL, A.(1989). “Tekke Şiiri”. Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri). Türk Dili, S.445-450, Ocak/Haziran, 251-454.
- KİBAR, O. (2005). Türk Kültüründe Ad Verme (Kişi Adları Üzerine Bir Tasnif Denemesi). Ankara: Akçağ Yayınevi.
- OLGUNSOY, B.(2007). Balıkesir Yöresinden Derlenmiş Bitki ve Hayvanlarla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÖGEL, B. (1998). Türk Mitolojisi, C. 1, Ankara: TTK Yayınları.

- ÖRNEK, S. V. (2016). Türk Halkbilimi. 2. Baskı. Ankara: BilgeSu Yayınevi.
- ÖRNEK, S.V. (2015). Geleneksel Kültürümüzde Çocuk. Ankara: BilgeSu Yayınevi.
- ROUX, J.P. (2005). Orta Asya’da Kutsal Bitki ve Hayvanlar. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- SAKAOĞLU, S. (1980). Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TEZCAN, M. (2008). Kültürel Antropoloji Giriş, Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- YOLCU, M.A.(2014). Türk Kültüründe Evliliğe Bağlı Tabu ve Kaçınmalar. Konya: Kömen Yayınları.

İnternet kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi 12.09.2021)